

Polycentrisk stadsutveckling ur ett europeiskt och nordiskt perspektiv

NORDREGIO 2006

Nordregio
P.O. Box 1658
SE-111 86 Stockholm, Sweden
nordregio@nordregio.se
www.nordregio.se
www.norden.se

Nordic co-operation

takes place among the countries of Denmark, Finland, Iceland, Norway and Sweden, as well as the autonomous territories of the Faroe Islands, Greenland and Åland.

The Nordic Council

is a forum for co-operation between the Nordic parliaments and governments. The Council consists of 87 parliamentarians from the Nordic countries. The Nordic Council takes policy initiatives and monitors Nordic co-operation. Founded in 1952.

The Nordic Council of Ministers

is a forum of co-operation between the Nordic governments. The Nordic Council of Ministers implements Nordic co-operation. The prime ministers have the overall responsibility. Its activities are co-ordinated by the Nordic ministers for co-operation, the Nordic Committee for co-operation and portfolio ministers. Founded in 1971.

Stockholm, Sweden
2006

Innehåll

Executive summary	9
Sammanfattning.....	11
Begreppsförklaringar	12
1. Teoretisk bakgrund och reflektioner	13
1.1 Europeiska perspektiv på polycentrisk stadsutveckling	13
Polycentrisk stadsutveckling ur ett analytiskt perspektiv	13
Polycentrisk stadsutveckling på europeisk nivå.....	15
Polycentrisk stadsutveckling och globala integrationszoner i Norden.....	18
1.2 Den polycentriska utvecklingens konsekvenser på regional nivå.....	23
1.3 Städer och regional utveckling	24
1.4 Strategiska utmaningar: Urban konkurrens och introduktionen av effektiv ”governance”	26
1.5 Reflektion och politiska konsekvenser.....	27
Referenser.....	29
2. Fallstudier.....	32
2.1 Inledning och syntes	32
2.2 Danmark – Trekantområdet.....	35
Nationellt ramverk.....	35
Trekantområdet.....	38
Referenser.....	41
2.3 Finland – Lahtisregionen.....	43
Nationellt ramverk.....	43
Lahtisregionen.....	46
Referenser.....	50
2.4 Norge – Mjøsregionen.....	52
Nationellt ramverk.....	52
Mjøsregionen.....	55
Referenser.....	59
2.5 Sverige – Umeåregionen.....	62
Nationellt ramverk.....	62
Umeåregionen.....	64
Referenser.....	69

Förord

Frågan om städernas och stadsregionernas roll har under åren diskuterats i europeisk, nordisk och nationell utvecklingspolitik.

På europeisk nivå introducerade dokumentet European Development Perspective (ESDP) 1999 några idéer om polycentrisk stadsutveckling som strategi för en mer balanserad utveckling i Europa. Dessa idéer följdes senare upp i den europeiska utvecklingspolitiken, bl a i Interreg IIIB-programmen, och ingår nu i "the Territorial Agenda for the EU 2007–2010" som ska diskuteras i början av 2007 under det tyska ordförandeskapet.

På nordisk nivå har det i den nordiska ämbetsmannakommittén för regionalpolitik (EK-R) på senare år pågått en löpande diskussion om städernas roll i den regionala utvecklingen. En rad seminarier har hållits och arbetsgrupper har samlats kring temat.

Den föreliggande arbetsrapporten har tagits fram på EK-R:s initiativ och är avsedd som ett bidrag till denna diskussion. I arbetsrapporten behandlas nyckelbegrepp kring polycentrisk utveckling, det nordiska stadssystemet betraktas i förhållande till Europa, och ett antal fallstudier presenteras innehållande direkta eller indirekta element från europeisk utvecklingspolitik. Arbetsrapporten har utarbetats parallellt med två andra Nordregio-rapporter om stadsutveckling och städernas betydelse: The role of urban areas in regional development – European and Nordic perspectives: Proceedings of the Nordic Working Group on Cities and Regions (Nordregio WP 2006:4) och Urban förvaltning mellan Lissabon- och Göteborgstrategierna (kommande arbetsrapport).

Bakom arbetsrapporten står flera av Nordregios forskare: Peter Schmitt skrev den teoretiska bakgrunden. Fallstudierna har tagits fram av Petri Kahila, Sara Östberg, Julia Stenström med underlag av material som Malin Hansen och Arto Ruotsalainen samlat in. För textbearbetningen svarar Åsa Pettersson.

Stockholm, december 2006

Ole Damsgaard
Direktör

Executive summary

This report begins with a discussion of the various European perspectives on polycentricity. This key discursive concept in European Spatial Planning is initially explored analytically, with the current state of research sketched out with reference made to both the current possibilities and the restrictions pertaining in an analysis of polycentric urban configurations at different spatial scales. Following on from that a rather normative concept of polycentricity at the European level – as introduced in the ESDP (European Spatial development Perspective) – was outlined. Here an assessment is made of how this concept is currently conceptualised in order to counterbalance rising regional disparities in economic performance across Europe by promoting so-called ‘global integration zones’. This view is further elaborated in the proceeding section where an attempt is made to apply this global integration zone analysis to the Nordic Countries. We conclude however that fostering global integration in this manner is realistic only in so far as the available set of urban configurations and their specific profiles and qualities are available enabling the identification of specific functional niches and promoting them as competitive assets for European/global markets.

In view of the four regional case studies analysed here (see below), the implications of the concept of polycentricity at the regional level are then discussed in greater detail. Notwithstanding the similarities uncovered it is however necessary to acknowledge that polycentric urban regions essentially remain, in many respects, individual in nature. These differences relate in particular to the issue of their spatial characteristics, their political entity and their representation, such that they can be characterised as socio-spatial conflict zones for the articulation of multiple interests, identities and to some extent also cultural variations. The thorny strategic issue here centres on how these centres relate to each other to ensure that polycentric urban configurations at the regional level create added value. The challenging link between these two tasks is to find a mode of governance in which these strategic issues can be negotiated to best suit individual regions.

Before discussing the introduction of efficient modes of governance as a strategic political challenge, the role of cities in regional development is explored by taking on board currently debated theoretical reflections on their functions in advanced economies. Thereafter, the establishment of efficient modes of governance is discussed particularly as it relates to the regional level. Against the background of urban competition then it is argued that both actual place-based competitive assets and the governance of social interactions among private and public stakeholders are critical. In this respect, and in light of international academic debate in this area, three basic key issues in respect of establishing appropriate modes of regional governance come to the fore. On this basis then six policy implications are forwarded referring in the main to the need for a more concise understanding of key concepts such as polycentricity and global integration zones. As such it is also noted that, from a Nordic perspective, these concepts need to be used with extreme care. This suggests that the current functional profiles of cities, and their relations at the regional and trans-national levels or beyond, must remain a part of the analysis. However, the lack of knowledge regarding such an advanced understanding, not only of the role and function of cities within regional development, but also of their relations and connectivity in respect of larger geographical scales makes it difficult to formulate tailor-made policy options. As such further research in this area is required.

Complementing this theoretical focus on the notion of polycentricity contained in the ESDP document the main empirical work of this report is undertaken in the context of four case study regions: the Triangle region in Denmark, the Lahti region in Finland, the Mjøs region in Norway and the Umeå region in Sweden. Here the economic structures, spatial plans and strategies as well as the patterns of territorial co-operation at the regional level are thoroughly described. In addition, the specific national policy contexts are explored by

focussing on the issue of how cities can play a specific role at the national and/or regional level. This analysis is supplemented with a short summary of the current debates over administrative reform at the regional level in each country. Short descriptions of the current range of political incentives and programmes relating to urban-rural relations are also undertaken here with specific national and/or regional aspects being stressed. The main empirical findings are outlined in the synthesis section prior to the individual case-study chapters.

Sammanfattning

Rapporten inleds med en diskussion om europeiska perspektiv på polycentrisk (flerkärnig) stadsutveckling. Polycentrisk stadsutveckling, som blivit ett nyckelbegrepp inom diskursen för europeisk rumslig planering, utforskas först utifrån ett analytiskt perspektiv vilket ger en bild av forskningsläget med hänvisning till aktuella möjligheter och begränsningar att analysera polycentriska urbana mönster på olika rumsliga nivåer. Därefter behandlas den mer policy-orienterade förståelsen av polycentrisk utveckling på europeisk nivå såsom begreppet introducerades i European Spatial Development Perspective (ESDP) 1999. En bedömning görs av de viktigaste argumenten för hur begreppet för närvarande används i åtgärderna för att balansera den geografiska utvecklingstendensen i Europa genom att främja s k globala integrationszoner. Perspektivet utvecklas ytterligare genom att presentera idén om Norden som en global integrationszon. Vi argumenterar för att utvecklingen av global integration bara är realistisk i den utsträckning de tillgängliga urbana mönstren och deras profiler kan nischas och lyftas fram som konkurrenskraftiga tillgångar på europeiska/globala marknader.

Som en bakgrund till fyra fallstudierna förs en närmare diskussion om innebörden av polycentrisk utveckling på regional nivå. Återigen argumenterar vi för att en närmare granskning av de olika urbana strukturerna i fråga är nödvändig eftersom egenskaperna i många avseenden skiljer sig åt. Skillnaderna har framför allt att göra med rumsliga egenskaper, politisk struktur och organisation som gör dem till konfliktzoner för mångsidiga intressen, identiteter och delvis även kulturskillnader. Den kvistiga strategiska frågan är emellertid att finna och definiera ansatser hur dessa centrum kan relatera till varandra på ett mer synergiskapande sätt med syftet att göra polycentriska urbana strukturer även på regional nivå till något mer än summan av alla delar. Utmaningen som ligger mellan dessa två uppgifter är att finna ett styrningssätt där de strategiska frågorna kan förhandlas för regionens bästa.

Före diskussionen om effektiva styrningssätt som en politisk utmaning tar vi upp teoretiska reflektioner som för närvarande debatteras kring städernas roll och funktion i framskridna ekonomier. Därefter behandlas så den kvistiga frågan om etablerandet av effektiva styrningssätt med den regionala nivån i fokus. Mot bakgrunden om urban konkurrenskraft argumenteras att inte enbart de platsbaserade tillgångarna är betydelsefulla utan även styrningen av det sociala samspelet mellan privata och offentliga aktörer. Från den internationella debatten kan i detta avseende tre nyckelfrågor urskiljas för att etablera lämpliga former för regional "governance". Utifrån dessa förhållandevis teoretiska överväganden redovisas sex politiska konsekvenser. Dessa handlar i grunden om nödvändigheten av att förstå nyckelbegrepp som polycentrisk stadsutveckling och globala integrationszoner. Från ett nordiskt perspektiv argumenteras att dessa begrepp måste övervägas noggrant, vilket först och främst innebär att se till de nuvarande funktionella stadsprofilerna och deras relationer på regional och (trans-) nationell nivå, eller t o m bortom dessa. Bristen på kunskap – inte bara om städernas roll i den regionala utvecklingen utan även deras relationer med, och funktioner i, större geografiska enheter – gör det svårt att skapa skräddarsydda politiska linjer. Därmed finns ett akut behov av närmare utredning i den riktningen.

I rapportens empiriska del undersöks fyra fallstudieregioner i fyra olika länder: Trekantområdet i Danmark, Lahtisregionen i Finland, Mjøsregionen i Norge och Umeåregionen i Sverige. De respektive nationella politiska sammanhangen med fokus på frågan i vilken utsträckning städer i allmänhet spelar en särskild roll på nationell och/eller regional nivå utforskas, och en beskrivning görs av den ekonomiska strukturen, rumsliga planer och strategier liksom förekommande mönster av territoriellt samarbete. Detta följs av en kort sammanfattning av pågående diskussioner kring administrativa reformer på regional nivå i varje land. Dessutom görs korta beskrivningar av nuvarande politiska incitament och program vad gäller frågan om urbana–rurala förhållanden. Skisstrukturen varierar emellertid något mellan fallstudierna respektive länderna för att undvika risken att förbise specifika

nationella och/eller regionala aspekter. Huvudfynden i den empiriska delen redovisas inte här utan i den syntes som föregår fallstudierna.

Begreppsförklaringar

EGIZ, European Global Integration Zones	Europeiska globala integrationszoner
ESDP, European Spatial Development Perspective	Dokument från 1999 som verkar för att bättre utnyttja den chans till regionalt balanserad utveckling som den europeiska integrationen innebär
ESPON, The European Spatial Planning Observation Network	Forskningsprogram från 2002 med syftet att skapa underlag till en bättre och mer sammanhållande politik för rumslig utveckling och tillväxt inom Europa
FUA, Functional Urban Area	Funktionellt urbant område (arbetsmarknadsregion)
Global integration zones	Globala integrationszoner
Governance (urban, regional)	(Samhälls-)styrning och koordinering av aktörer med ett särskilt syfte inom urban och regional utveckling
ICT, Information and Communications Technology	Informations- och kommunikationsteknologi
Lissabonstrategin	EU:s strategi från 2000 att till 2010 utveckla EU till världens mest konkurrenskraftiga region
MEGA, Metropolitan European Growth Area	Metropoliska europeiska tillväxtområden
Morfologi (urban)	Bebyggelsemönster från ett satellitperspektiv
Rank size rule	Regel om fördelning efter storlek

1 Teoretisk bakgrund och reflektioner

1.1 Europeiska perspektiv på polycentrisk stadsutveckling

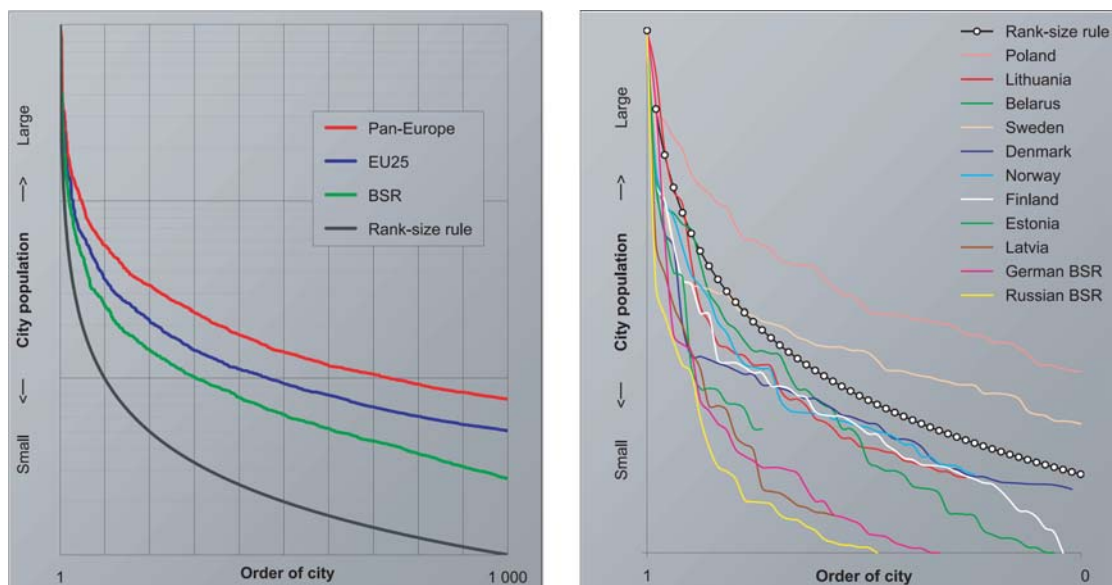
Policydokumentet European Spatial Development Perspective (ESDP), antaget av de europeiska ministrarna för rumslig planering 1999, introducerade flera nyckelbegrepp som i sin tur kan relateras till en rad modeord och metaforer. Eftersom ESDP är en transnationell – och därmed multikulturell – ansats tolkas och omtvistas dessa begrepp bland planerare, beslutsfattare och, föga förvånande, även forskare. Det är därför viktigt utifrån denna studies perspektiv att i detalj diskutera begrepp som polycentrisk stadsutveckling och globala integrationszoner och deras potentiella inverkan på de nordiska ländernas utveckling.

Polycentrisk stadsutveckling ur ett analytiskt perspektiv

Polycentrisk stadsutveckling förstås ofta som den rumsliga fördelningen av urbana centrum inom ett definierat område. Men när resultaten av dessa ansatser ska tolkas måste man beakta den rumsliga referensnivån, d v s resultaten kan variera avsevärt beroende på om det handlar om regional, nationell eller transnationell nivå (Davoudi 2003). Vad avser den nationella nivån finns ett antal studier om urbana system och dess urbaniseringsmönster. På senare år har inriktningen på sådana studier övergått till att analysera den transnationella eller europeiska (t ex ESPON) och den regionala nivån (t ex EURBANET, POLYNET¹).

Många studier utgår från ett geografiskt (morfologiskt) perspektiv som söker analysera läget eller utvecklingen av urbaniseringsprocesser som orsakas av demografiska orsaker och påföljande byggnads- och ekonomiska aktiviteter. ”The rank size rule” är ett exempel på en klassisk metod som mäter nivån av polycentrisk stadsutveckling baserat på befolkningsdata inom landet. ”The rank size rule” säger att en stads rankning tenderar, i varierande utsträckning, att motsvara sin befolkning enligt förhållandet att befolkningen i den näst största staden uppgår till hälften av den störstas, och att den befolkningsnivån i tredje största staden motsvarar en tredjedel av den största o s v. Rankningskurvan är en grov indikator på förhållandet mellan den största staden i ett område och alla andra städer som ingår. Om ett lands rankningskurva ligger mycket under den ideala kurvan så är den största staden i landet mycket dominerande. Å andra sidan, om landets kurva ligger avsevärt högre än den ideala så finns ingen dominerande stad och det urbana mönstret är mer balanserat. Djupa hack i kurvan är ett tecken på betydande storleksskillnader mellan städerna. Kurvorna avslöjar emellertid inget om dessa städers fysiska belägenhet som trots en medelkurva kan vara i klunga (t ex i Sverige) eller jämt utspridda (t ex i Polen, se figur 1).

¹ EURBANET: Urban Networks in the North Western Metropolitan Area: A Challenge for Public Authorities, Spatial Planners and Market Actors. POLYNET: Sustainable Development of European Polycentric Mega-City-Regions. Båda projekten har genomförts under INTERREG IIC/IIIB-programmet för nordvästra Europa.

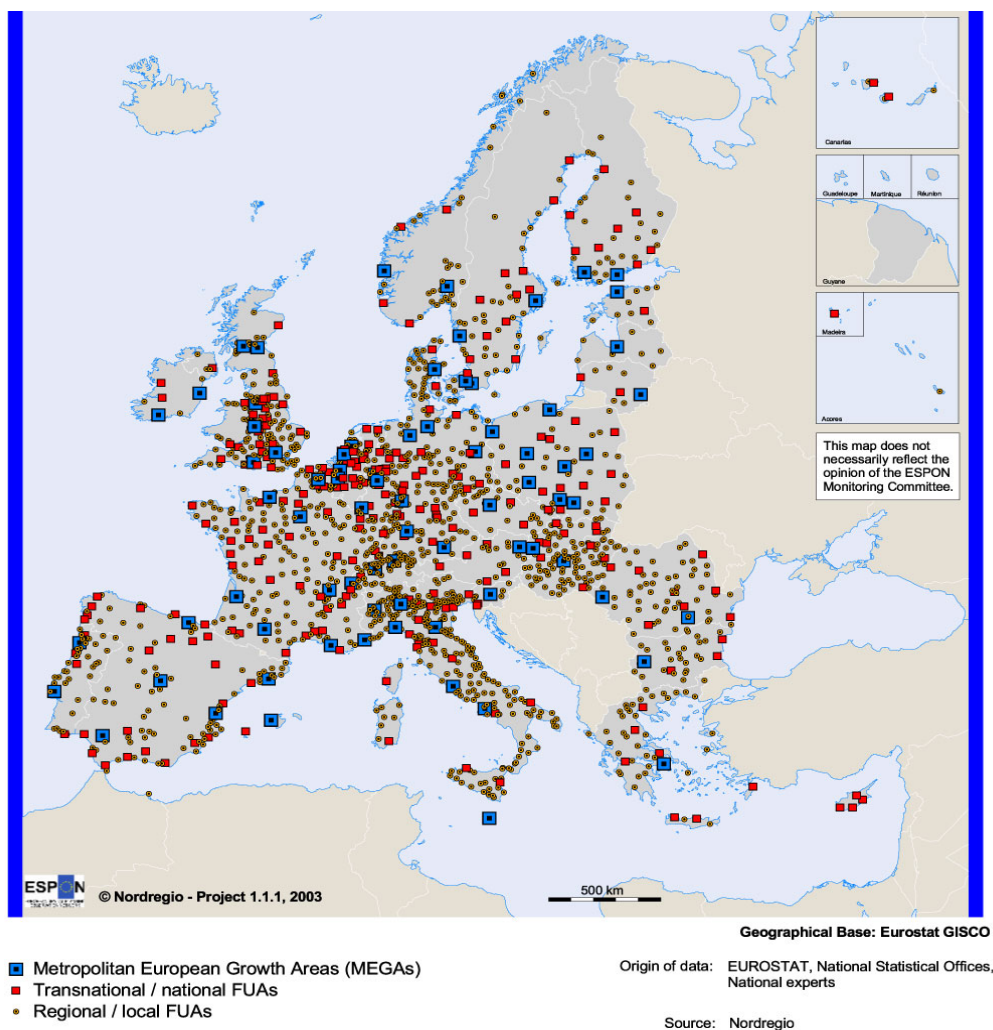

Figur 1: Fördelning enligt "the rank size rule" av de 1 000 största europeiska städerna (vänster) och de 50 största städerna runt Östersjön (BSR) per land (höger). Källa: Hanell/Neubauer (2005, s.13)

På senare år har diskussionen om polycentrisk stadsutveckling utvecklats i det avseendet att även funktionella/förhållande-parametrar har inkluderats. Detta förhållandevis systematiska hänsynstagande fokuserar på interaktionerna mellan olika centrum inom ett definierat område. Forskningen om dessa funktionella förhållanden är hittills begränsad p g a bristen på rimliga empiriska data. De enda data som är någorlunda lättillgängliga avser pendling mellan olika centrum men pendlingsdata svarar snarare mot ovannämnda urbaniseringsmönster än den funktionella arbetsfördelningen mellan dessa centrum. ESPON 1.1.1-projektet², som handlade om urbana områdens roll, specifika situation och potential som noder inom polycentrisk utveckling, visar på ett effektivt sätt de aktuella möjligheterna – och även begränsningarna – att analysera polycentrisk stadsutveckling både från ett morfologiskt och ett funktionellt/förhållande-inriktat perspektiv i Europa.

Inom ramen för projektet definierades och avgränsades sk funktionella urbana områden (FUAs) i Europa. Dessa kan betecknas som områden för arbetsresor vilket i huvudsak innebär att de är agglomerationer av arbetsplatser som attraherar arbetskraft från kringliggande områden. Om en viss andel av arbetskraften i ett ytterområde är utpendlare så räknas det till den kommun till vilken den största andelen pendlar. På grund av statistiska problem kan FUA-konceptet inte tillämpas med lika trösklar över hela Europa varför det snarare baseras på nationella experters åsikter – men fortfarande utifrån gemensamma föreställningar (Antikainen 2005). Typologin, som illustreras i Figur 2, bygger på genomsnittsvärden av fem egenskaper, nämligen befolkning, transport, näringsliv, kunskap och beslutsfattande, vilka i sin tur utgör grunden för definitionen av tre kategorier: metropoliska europeiska tillväxtområden (MEGAs), transnationella/nationella FUAs och slutligen regionala/lokala FUAs. Det totala antalet funktionellt betydelsefulla områden i Europa är 1595. Sjuttiosex av dessa är MEGAs, 219 är transnationella/nationella FUAs och 1312 är regionala/lokala FUAs.

² ESPON (European Spatial Planning Observatory Network) etablerades 2001 för att stödja policy-utvecklingen och bygga en europeisk vetenskaplig gemenskap inom territoriell utveckling. Huvudmålet är att öka baskunskapen om territoriella strukturer, trender och policy-effekter i det förstörade EU (www.espon.eu).

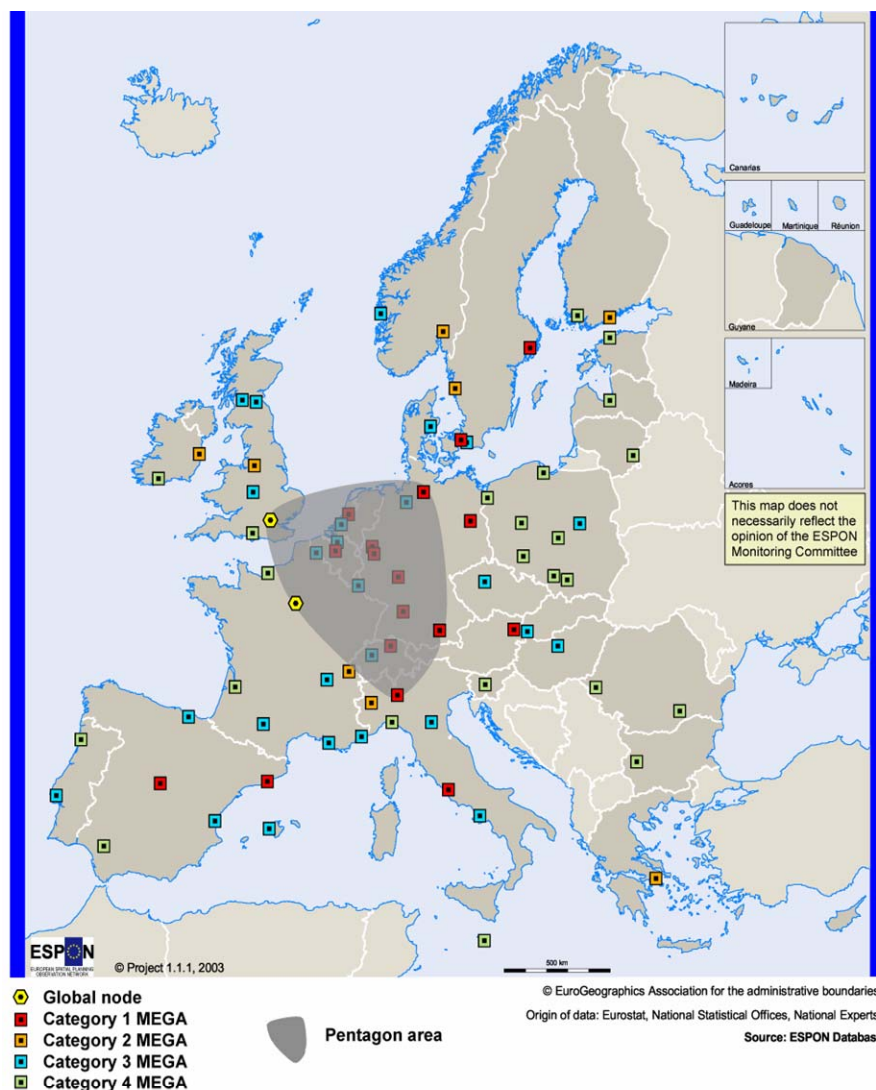

Figur 2: Typologi för funktionella områden (FUAs). Källa: ESPON 1.1.1 (2004, s.114)

Polycentrisk stadsutveckling på europeisk nivå

Mot bakgrund av ovannämnda ansatser är det enkelt att säga att från ett transnationellt morfologiskt (geografiskt) perspektiv är det europeiska urbana landskapet på sätt och vis polycentriskt organiserat eftersom flera historiskt tydliga centrum har utvecklats. Det är emellertid slående att fördelningen av städer respektive FUAs, och därmed även människor, arbetskraft, företag och kapital, är mycket ojämn när man jämför t ex Norden med Benelux-länderna. Vi lämnar dock denna diskussion för att i stället bedöma de normativa konsekvenser som i dag debatteras.

ESDP inramar ett område av utpräglad global ekonomisk integration som inom diskurserna för rumslig planering i Europa har blivit populär under etiketten "Pentagon" och som omfattar området mellan London, Paris, Milano, München och Hamburg. Liksom andra metaforer är denna mycket suggestiv och leder i slutändan till många tolkningar. ESDP som strategiskt policy-dokument beskriver dock inte bara Pentagon som en verklig företeelse (som täcker 46,5 procent av BNP, 32 procent av befolkningen och 14 procent av ytan i EU-27, och dessutom är ett mycket koncentrerat globalt centrum för finansliv, näringsliv, forskning och politiska beslut), utan argumenterar också för att sådana konkurrenskraftiga, och i hög grad även välpresterande, områden som erbjuder enastående god tillgång till globala marknader ska utvecklas även i andra delar av Europa.

Figur 3: Det europeiska Pentagon i förhållande till olika MEGA-kategorier³. Källa: ESPON 1.1.1 (2004, s.12)

I detta syfte har en påtagligt politisk tolkning av polycentrisk stadsutveckling inkorporerats i ESDP, d v s begreppet ska hjälpa till att balansera den sneda geografin med olika ekonomisk prestation i Europa genom att stödja andra möjliga globala ekonomiska integrationsområden. Med andra ord talar ESDP för idén om flera ”Pentagons” utan hänsyn till att dess ekonomiska dominans måste spåras tillbaka till starka, historiskt grundade agglomerationsprocesser gällande människor och slutligen kapital. Den normativa förståelsen

³ Den vidare analysen av MEGAs i ESPON 1.1.1-projektet söker identifiera de urbana områden som kan betraktas som motvikt till Pentagon i framtiden. Fyra faktorer har använts för att identifiera fyra MEGA-kategorier: (1) massa-kriteriet, (2) konkurrenskraft, (3) anslutningsförmåga och (4) kunskapsbas. Var och en av dessa faktorer består av två variabler eller indikatorer. Den första kategorin är ofta stora och mycket konkurrenskraftiga MEGAs med starkt humankapital och god tillgänglighet. Kategori 2 omfattar förhållandevis stora städer med konkurrenskraft och oftast starkt humankapital. Den tredje kategorin presterar i genomsnitt något under Kategori 1 eller avsevärt svagare på en eller två faktorer. Dessa MEGAs är mindre, har lägre konkurrenskraft, är mer perifera och har ofta svagare humankapital än Kategori 2. MEGAs i den fjärde kategorin är ofta mindre, mer perifera, erbjuder mindre konkurrenskraft och har lägre humankapital än Kategori 3. Det kan förekomma att någon faktor är starkare än de övriga, som i så fall är mycket svaga. Utvecklingen av MEGAs i Kategori 4 beror på deras förmåga att övervinna sina svagheter (se ESPON 1.1.1 2004 s. 115-119 för en fullständig beskrivning).

av polycentrism-begreppet anses emellertid vara ett rimligt verktyg för att genomföra idén. I ESPON 2.4.2-projektet "Integrated analysis of transnational and national territories", tar forskarna ytterligare ett steg mot att beakta dessa globala integrationszoner som ett övergripande recept för ekonomisk tillväxt, som dock enbart verkar tillämpas av metropoliska regioner tycks (se nedan). Man glömmer fortfarande att referensmodellen, Pentagon, även omfattar urbana agglomerationer som t ex Ruhrgebiet i Tyskland eller de belgiska stadsregionerna Liege och Charleroi med en jämförelsevis låg ekonomisk prestation och svag internationell integration i fråga om kunskapsintensiva, globala värdekedjor (Hall & Pain 2006). Å andra sidan måste många små och mellanstora städer inom och utanför Pentagon anses mycket konkurrenskraftiga samtidigt som de presterar anmärkningsvärt väl socioekonomiskt.

Från akademisk och analytisk synvinkel kan man konstatera att inom Europa har flera tydliga stadsregioner utvecklat en rad platsspecifika funktioner som möjliggör förbindelser med globala marknader. Sådana funktioner anses av många forskare vara avgörande för att kunna konkurrera med avancerade ekonomier i dag. Funktionerna kan förstås som medel för att förmå dessa platser till transnationella eller t o m globala interaktioner av människor, varor, kunskap, symboler m m.

Besluts-, kontroll- och servicefunktion

- Högkvarter för "Global Player"
- Finansiella tjänster
- Försäkringar
- Avancerade produktionstjänster
- Regeringsmakt, offentlig förvaltning
- Ambassader, konsulat
- Icke-statliga organisationer (NGO), föreningar, lobbyorganisationer

Innovations- och konkurrenskraftsfunktion

- Offentligt finansierad grundforskning
- Universitet
- Privat forskning och utveckling
- Kunskapsintensiva tjänster
- Högteknologiska industrier
- Innovationers/patentansökningars öde

"Gateway"-funktion

- Flygtrafik
- Högastighetsjärnväg
- Position i motorvägsnätverket
- Centrum för lasttransporter
- Kommersiella byråer
- Mässor och utställningar
- Kongresser

Symbolfunktion

- Media
- Förlagsverksamhet
- Teatrar, museer
- Arkitektoniska symbolfigurer, kulturarv
- Konst, generering och fördelning av tecken, idoler, mode, tolkningsmöjligheter

Figur 4: Betydelsefulla urbana funktioner för internationell konkurrenskraft Källa: Blotvogel & Schmitt 2006, med tillägg

Det behöver knappast sägas att dessa funktioner huvudsakligen återfinns i stora, urbana agglomerationer, vilket innebär att både stimulerande faktorer och städerna i allmänhet får

mer och mer uppmärksamhet i strategisk rumslig planering och politiska linjer under nuvarande förhållanden. Dessutom hävdar många forskare att högt utbildade med spetskompetens simultant behöver omslutas av vissa kreativa miljöer på lokal nivå såväl som i globala nätverk, och drar slutsatsen att bara vissa urbana agglomerationer kan vara bäst på båda. Om man ser till den faktiska profilen hos flera av Pentagons urbana agglomerationer är det emellertid slående att bara några få, särskilt London/South-East och Paris/Île de France, presterar påfallande väl över hela spektrat, och därmed kan kallas världsstäder (Beaverstock et al. 1999, s. 451). Å andra sidan finns det många urbana agglomerationer som är mycket starka i vissa funktioner och svaga i andra, t ex Frankfurt och Zürich som båda är starka i fråga om finansiella tjänster och internationell tillgänglighet men förhållandevis svaga i andra funktioner. I dag kan man se hur territoriella politiska linjer i många metropoliska områden i Europa i hög grad söker stärka dessa funktioner med syftet att förbättra sin konkurrenskraft (jfr Brenner 2003). Man ska emellertid inte glömma att dessa profiler är resultatet av mycket tydliga utvecklingsvägar och därmed inte förändras på kort sikt.

Polycentrisk stadsutveckling och globala integrationszoner i Norden

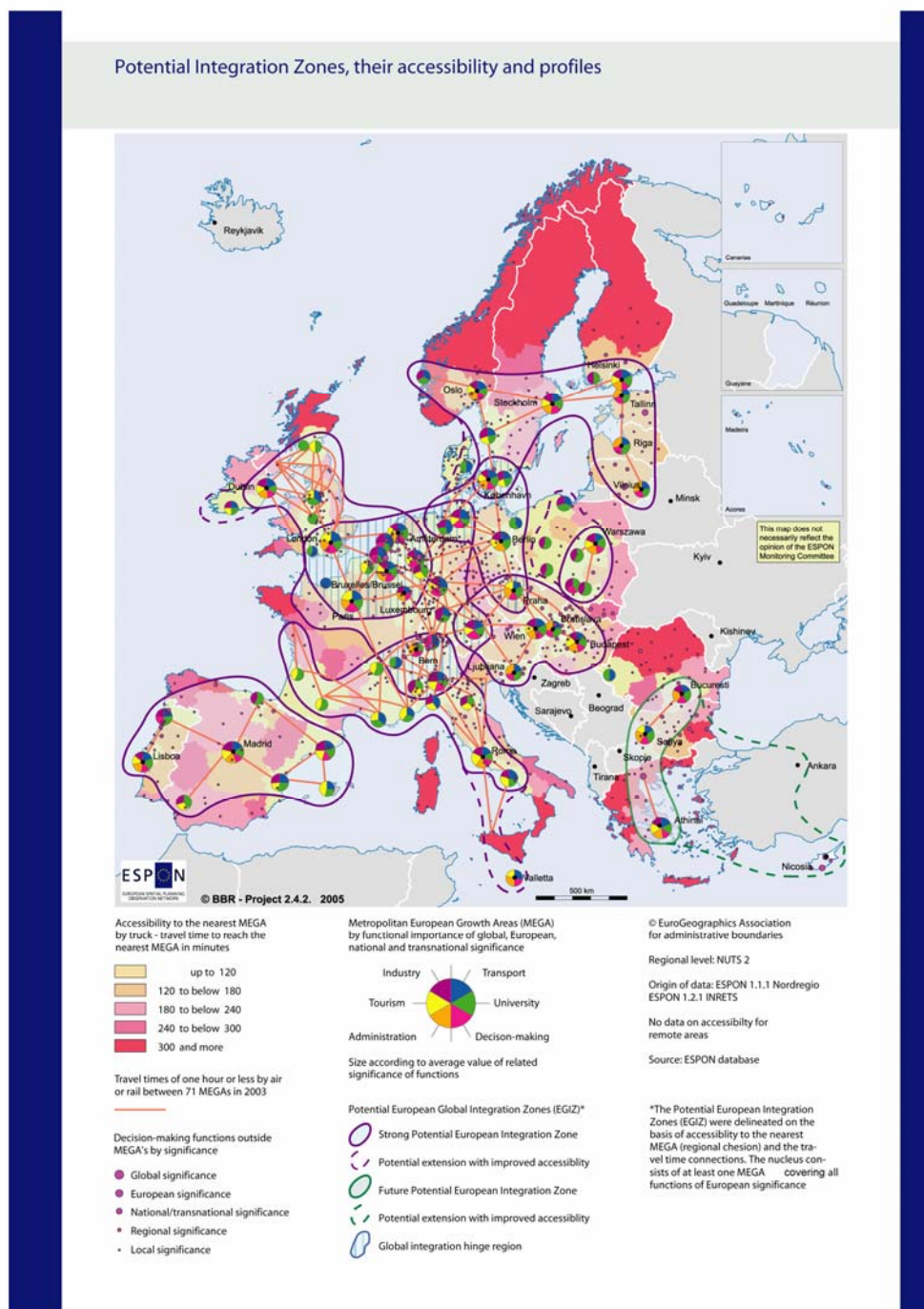
Med detta sagt uppstår frågan vad innebörden är för utvecklingen av globala integrationszoner utanför Pentagon, t ex i Norden. Som antytts ovan kan dessa zoner inte konstrueras från ingenting. Dessutom – att främja Pentagon som modell för strategisk rumslig planering på den nivån är inte övertygande eftersom dess tydliga funktionella sammanhang kan ifrågasättas. De urbana regionernas profiler kan naturligtvis komplettera varandra men för närvarande finns inga bevis på att Pentagon som region utgör en sammanhängande referens för global ekonomisk integration. Som nämnts tidigare hävdas i ESDP att den ekonomiska potentialen hos alla regioner i EU endast kan utnyttjas genom en vidareutveckling mot en mer polycentrisk bebyggelsestruktur i Europa. Här smälter ESDP ihop till en ganska territorierad tolkning av Lissabonstrategin genom att hävda att några "särskilda urbana agglomerationer" fungerar som motorer i utvecklingen för att stärka "territorial cohesion"⁴ i Europa. Därmed kan man lätt överbrygga idén om en förhållandevis exklusiv typ av polycentrisk stadsutveckling, d v s den som handlar om att utveckla vidare globala integrationszoner.

De europeiska globala integrationszonerna (EGIZ) som baseras på ESPON-resultat består av:

- en grupp MEGAs varav minst en täcker alla de funktioner som definieras i ESPON 1.1.1, åtminstone på nationell eller transnationell nivå
- ett område definierat av tillgängligheten till nästa MEGA som en indikation på den interna sammanhållningen i termer av transport och handelsrelationer med lastbil
- en affärsorienterad anslutningsförmåga mellan centrumen som en indikation på intern integration definierad som en timmes eller mindre restid med flyg eller tåg

⁴ Begreppet "territorial cohesion" introducerades som en tredje dimension vid sidan av ekonomisk och social sammanhållning i utkastet till fördraget om etablerandet av en constitution för Europa. Fördraget avsågs som bekant år 2005 men begreppet "territorial cohesion" och en motsvarande politisk linje diskuteras fortfarande inom den rumsliga europeiska politiken. Fortfarande saknas emellertid en officiell definition av begreppet. Av fördragsutkastet kan det tolkas som en logisk grund för att upprätthålla "tjänster av allmänt ekonomiskt intresse" medan den tredje kohesionsrapporten tar ett steg framåt genom att argumentera för att "territorial cohesion" sträcker sig längre än föreställningen om ekonomisk sammanhållning. I politiska termer är syftet att bidra till att uppnå en mer balanserad utveckling genom att minska skillnader och förebygga territoriella obalanser och genom att göra både sektorspolitik med rumsliga effekter och regionalpolitik mer sammanhängande. Det handlar även om att förbättra den territoriella integrationen och uppmuntra samarbete mellan regioner (CEC 2004). Denna förklaring är emellertid fortfarande ganska vag och den politiska överenskommelsen har ännu inte nått så långt som kommissionens definition föreslår. Inom den s k "Territorial Agenda for the EU 2007-2010 – Towards a More Competitive Europe of Diverse Regions", diskuteras även ett annat strategiskt policy-dokument som ska antas vid det informella ministermötet om "territorial cohesion" i Leipzig 24-25 maj 2007. I detta avseende är den kvistiga frågan hur begreppet "territorial cohesion" kan relateras till Lissabon-strategins överväldigande tyngd som oundvikligen också har ett starkt rumsligt inflytande den. (jfr bl a Faludi 2006).

Beskrivningen av zonerna har gjorts utifrån GIS-lager av olika ESPON-resultat (ESPON 2.4.2 2006, s. 6).

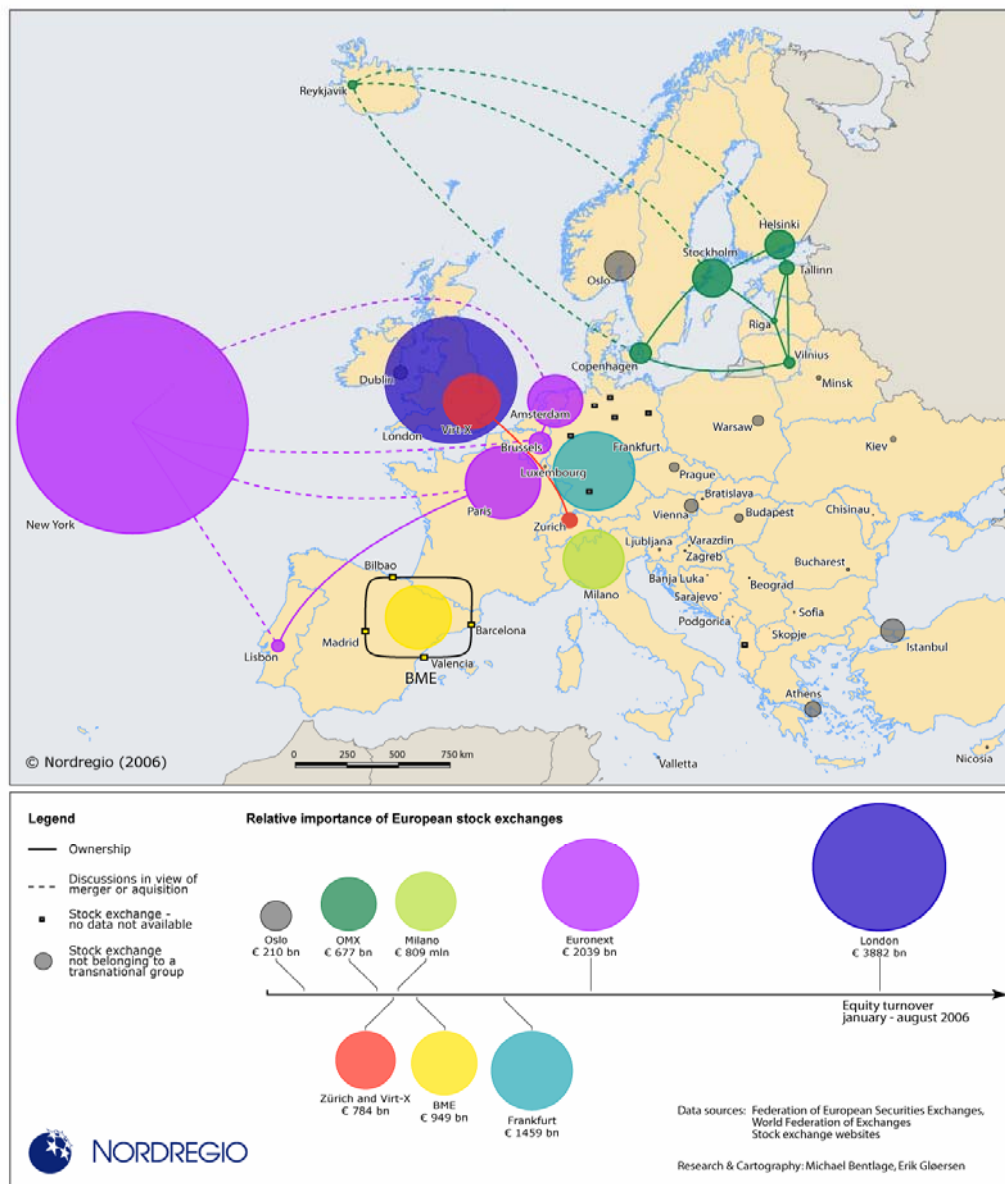

Figur 5: Globala integrationszoner. Källa: ESPON 2.4.2 (2006, s.7)

Från ett territoriellt perspektiv säkras och tillhandahålls global integration genom de viktiga funktioner som nämnts ovan, och som framför allt återfinns i metropoliska områden som Helsingfors, Stockholm och Köpenhamn. Å andra sidan måste man ta med i beräkningen att några nordiska stadsregioner – eller för att vara mer precis: några nordiska företag – agerar förhållandevis framgångsrikt på globala marknader och har utvecklat en djupt rotad anpassningskultur till externa förändringar, trots sin lokalisering i områden med vissa svagheter avseende ovannämnda funktioner och kritisk massa i jämförelse med Pentagon. Med andra ord kan man, mot bakgrund av den förhållandevis positiva ekonomiska

utvecklingen på senare år, tvivla på om de nordiska länderna i ökad utsträckning kommer att bli föremål för europeiska centraliseringstrender. Inte ens en relativt svag position i fråga om internationell tillgänglighet verkar vara en avgörande faktor i detta avseende. Till följd av ständigt nedåtgående transaktionskostnader för fysisk interaktion tycks transportlänkarnas pålitlighet för att säkra internationell växelverkan av varor, människor och information vara viktigare än den faktiska tidsanvändningen.

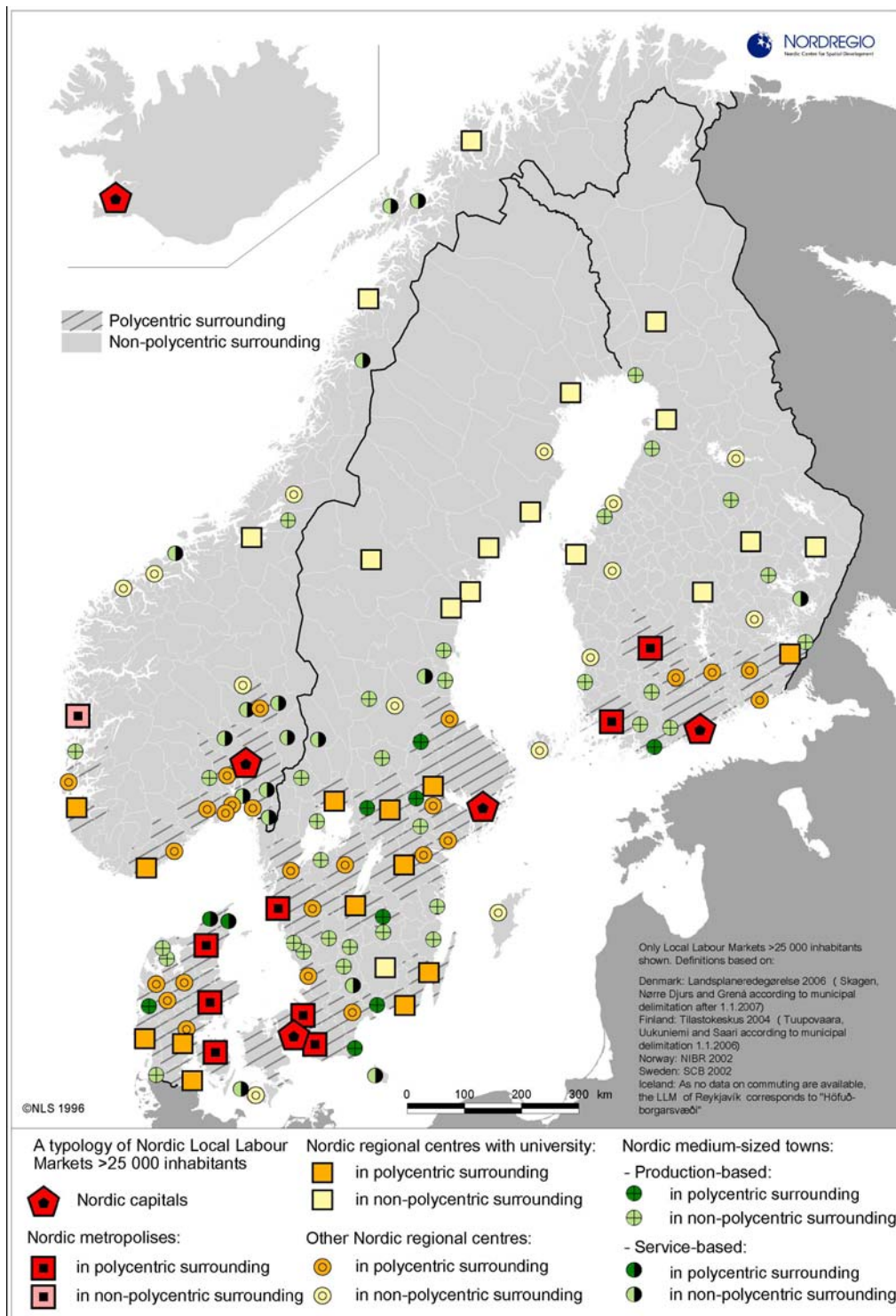
Från ett sådant perspektiv borde en specifik nordisk strategi snarare fokusera på att främja global integration med den tillgängliga uppsättningen av urbana ytbildningar och deras respektive profiler, än att försöka motväga den enorma rumsliga koncentrationen av människor, apital och de avgörande urbana funktioner som återfinns i Pentagon. Därmed verkar det mycket mer lovande att identifiera funktionella nischer och lyfta fram dem som konkurrenskraftiga tillgångar på europeiska/globala marknader. I och med detta skulle, enligt vår mening, strategiska rumsliga politiska linjer syfta till att etablera och/eller att säkra tydliga profiler, d v s bearbeta specifika nischer för att förstärka deras förhållandevis konkurrenskraftiga tillgångar. I den nordiska situationen är detta kanske en mer realistisk strategi än att betrakta avsaknaden av kritisk massa som en betydande konkurrensnackdel. Med andra ord: potentialen för ekonomisk integration i det existerande polycentriska landskap som Norden utgör bör beaktas på alla rumsliga nivåer, d v s från regional till nationell och slutligen europeisk eller t o m global nivå. I det senare fallet visar den aktuella geografin för nätverkande aktiemarknader i Europa att i det avseendet spelar rumslig närhet inte så stor roll eftersom utvecklingspotentialen är förknippad med ekonomiska aktörers förmåga att växelverka med sina motparter (jfr figur 6). Åtminstone i kunskapsbaserade ekonomier är tillgängligheten via informations- och kommunikationsteknologi (ICT) uppenbarligen lika viktig som den fysiska interaktionen av människor och varor. Tack vare både god ICT-infrastruktur och goda kunskaper i engelska språket kan t o m perifera regioner i Norden ledas till framstående positioner. På grund av detta är den globala ekonomiska aktiviteten inte enbart relevant för den stad eller region där den förekommer utan även för alla aktörer som har tillgång dit och kan dra fördelar. Med andra ord så får minskningen av språkmässiga och reglerande hinder, liksom förbättringen av den individuella kapaciteten att arbeta med olika företagskulturer, allt större betydelse – i synnerhet i de nordiska länderna (jfr Gløersen 2006). Därmed kan det ifrågasättas huruvida en stor kritisk 2massa av befolkning, kapital och urbana funktioner, såsom de listas i Figur 4 i dag är en oundgänglig tillgång för ekonomisk integration.

Figur 6: Den europeiska aktiemarknadens relativa betydelse och ägarstrukturer.

Källa: Gloersen 2006, s. 14

På grund av detta borde polycentrism-begreppet förstås i en funktionell snarare än den morfologiska bemärkelse som huvudsakligen framhålls i ESDP och inom ESPON (Halbert et al. 2006). Rumsliga politiska linjer skulle kunna bidra till att förstärka och finjustera dessa funktioner enligt ovan. Strategiska urbana nätverk skulle kunna vara en annan nyckel för att komplettera olika urbana profiler och därmed bidra effektivt till en balanserad rumslig utveckling i de nordiska länderna. Som en följd av det morfologiska mönstret i Norden är möjligheterna att optimera eller vinna på dessa strukturer begränsad (jfr Figur 7) men inte desto mindre kan polycentrism-begreppet i Norden främjas på olika nivåer. Detta handlar inte bara om den transnationella nivån som diskuterats ovan, utan även den regionala.

Figur 7: En typologi av Nordens urbana regioner baserad på arbetsmarknader med mer än 25 000 invånare. Källa: Nordregio (2006, s. 18)

1.2 Den polycentriska utvecklingens konsekvenser på regional nivå

Nationella eller t o m transnationella polycentriska urbana nätverk som söker slå samman platsspecifika resurser och viktiga urbana funktioner för global integration är förstås en del av berättelsen. Den andra är frågan om en mer funktionell integration på regional nivå: sådana polycentriska nätverk associeras ofta med en föreställning om synergi (Meijers 2005) och har en stark koppling till den övergripande diskussionen om territoriellt samarbete i allmänhet och regional "governance" i synnerhet.

Denna starka diskurs har sina rötter i den allmänna iakttagelsen att den klassiska monocentriska modellen för urban utveckling inte längre passar för att utforska de rumsliga mönster som utvecklas. Med det perspektivet tycks polycentrisk stadsutveckling på regional nivå, som i grunden tyder på att det finns flera centrum inom ett område, ha blivit ett kriterium för att definiera det urbana landskapet i framskridna ekonomier – även om det fortfarande saknas ett teoretiskt ramverk och en klar typologi och systematik (Meijers & Romein 2003). Parr (2004) finner så många som åtta olika kriterier som från en analytisk synvinkel är relaterade till begreppet polycentriska urbana regioner.

Enligt våra nederländska kollegor Klostermann och Musterd (2001) kan man emellertid skilja mellan två polycentriska modeller på denna nivå: den ena är ett intra-urbant mönster där befolkning och ekonomisk aktivitet klungas och täcker det funktionella lapptäcket av aktiviteter och förbindelser kring en "kärn-stad". Begreppet "intra-urban polycentrism" kan betraktas som det normala eller dominerande fallet i fråga om urbana agglomerationer och återfinns t ex i Oslo, Göteborg och Åbo. Den andra modellen avser intra-urbana mönster (nätverk eller kluster av städer) som kan förekomma inte bara i städer och dess angränsande förorter utan även på nivån "intra-urbana polycentriska konfigurationer" med följande kriterier:

"De innehåller ett antal historiskt utmärkta städer. De saknar en tydlig ledande stad som dominerar i politisk, ekonomisk, kulturell och övrig bemärkelse (bortsett från att en av städerna oundvikligen har den största befolkningen). I stället tenderar de att bestå av ett litet antal större städer som inte skiljer sig så mycket i fråga om storlek eller allmän ekonomisk betydelse tillsammans med ett större antal mindre städer. De städer som utgör dessa polycentriska ytbildningar är lokaliserade mer eller mindre nära varandra (huvudsakligen inom maximalt pendlingsavstånd) (...) Dessa städer är inte bara rumsligt distinkta utan utgör även oberoende politiska enheter." (Klostermann & Musterd 2001 s. 628)

I Europa utgör nederländska Randstad och Rhine-Ruhr i västra Tyskland skolboksexempel på sådana polycentriska urbana regioner som knappast återfinns i Norden – möjligen med Öresundsregionen som undantag. Dessa två idealtyper är dock inte tillräckliga för att täcka in alla stadsregioner. De metropoliska områdena Stockholm och Helsingfors t ex kan placeras mittemellan de två modellerna eftersom båda i stor utsträckning dominerar de kringliggande städerna men samtidigt uppvisar en ökande tendens till dekoncentration inom det urbana landskapet.

För att sammanfatta: polycentriska urbana regioner skiljer sig i många avseenden på ett kvalitativt sätt. Skillnaderna har i synnerhet att göra med frågan om rumsliga egenskaper, politiska enheter och representation som sådan. Generellt kan man påstå att dessa urbana regioner har karaktären av sociospatiala konfliktzoner där en mängd intressen, identiteter och i någon mån även kulturella skillnader kommer till uttryck (Albrechts 2001, s. 734). Den kvistiga strategiska frågan blir emellertid att finna och definiera ansatser till hur dessa centrum kan förhålla sig till varandra på ett (mer) synergiskapande sätt för att göra den polycentriska urbana regionen till något mer än summan av alla delar (Meijers 2005). Synergi

genereras genom den regionala organisationsförmågan ihop med samarbetsanda och en strävan efter att komplettera, d v s en klar differentiering mellan städers ekonomiska profiler, urbana faciliteter eller företagsmiljöer. Den politiska linjen måste därför börja med att identifiera och vid behov uppgradera vissa urbana tillgångar å ena sidan, och å den andra att formulera strategier som på ett optimalt sätt tillvaratar en regions potentiella synergieffekter med andra. Med andra ord:

“Snarare behövs en aktiv uppbyggnad av regional organisationsförmåga – d v s förmågan att på regional nivå samordna utvecklingen genom ett mer eller mindre institutionaliserat ramverk för samarbete, debatt förhandling och beslutsfattande i jakten på regionala intressen – för att skapa konkurrensfördelar för polycentriska urbana regioner.”

(Meijers & Romein 2003, s. 173)

Utmaningen i dessa båda uppgifter är att hitta ett styrningssätt där dessa strategiska frågor kan förhandlas om på bästa sätt för den polycentriska urbana regionen i fråga (jfr avsnitt 1.4 Strategiska utmaningar).

1.3 Städer och regional utveckling

Trots att man till följd av ytterligare globalisering och europeisk integration kan observera en ökad rörlighet hos kapitalet och arbetskraften, kan man påstå att i fråga om territoriell tävlan är det fortfarande möjligt att skapa konkurrenskraftiga tillgångar på regional nivå som inte utan vidare kan överföras. Många forskare hävdar att urbana agglomerationer i allmänhet och städer i synnerhet kan erbjuda ekonomiska aktörer bättre förutsättningar att bunta samman gemensamma, konkurrenskraftiga tillgångar på plats såsom tillgänglig arbetskraft, forsknings- och utvecklingsfaciliteter, tillgång till kunskap och relevant information om marknader för inköp och försäljning. Uttalandet har stöd i den huvudlinje som argumenteras för både inom s k ny ekonomisk geografi och ny tillväxtteori. I den första är grundsynen i detta avseende att det tillgängliga utrymmet för storskaliga ekonomier såväl som för lokaliserings- och urbaniseringsfördelar av att kunna göra vinst från externa ekonomier kommer att bli mer och mer exploaterat inom urbana agglomerationer, som en följd av minskade kostnader för transport och överföring av varor, tjänster och information. Trots ökande agglomerationskostnader (såsom överbelastningen av transportsystem luftföroreningar, höjda markhyror, kriminalitet m m), argumenterar t ex Zimmermann (2004) utifrån Paul Krugmans grundläggande arbete att i höglöneländer växelverkar selektiva agglomerationsprocesser och ekonomisk tillväxt med varandra. Ny tillväxtteori kan även användas som stöd för dessa idéer genom att i större utsträckning beakta att den rumsliga koncentrationen av kunskap och innovationer är de drivande endogena krafterna i dag. Detta innebär att företag som ligger i städer eller urbana agglomerationer, i jämförelse med förhållandevis rurala områden, kan vinna på ett bredare utbud av och bättre kvalitet på tjänster, infrastruktur, offentliga och privata FoU-faciliteter såväl som bättre tillgång till kunskap, information och institutioner på plats, vilket leder till ytterligare agglomeration och slutligen växande ekonomier (Bröcker 2002). Tankegången fortsätter med att detta slutligen kan mätas i form av fler innovationer, diversifierat utbud och inte minst produktivitet. Andra jämförbara konkurrensfördelar handlar om bättre intern anslutningsförmåga både avseende transporter och digitala nätverk.

Enligt dessa två begreppsbildningar kan man argumentera för att städer och urbana agglomerationer skulle stå mer i centrum för planering och politik eftersom de tycks vara viktiga motorer för den allmänna ekonomiska, och slutligen rumsliga, planeringen. På samma gång kan effektiviteten i den traditionella lokaliseringen av finansiellt stöd till mer lantliga områden ifrågasättas eftersom en fortsatt aktivering eller exploatering av den endogena potentialen i urbana agglomerationer kan komma att ske på bekostnad av de strukturellt svaga områdena. Denna framställning används alltmer i dagens politiska retorik: särskilt i

ljuset av Lissabon-processen hävdas det att man ska lägga mer vikt vid de faktiska tillväxt- och innovationscentren (d v s i synnerhet urbana agglomerationer).

Även den skola som använder argument från organisations- och institutionell teori pekar åt samma håll: den regionala nivån i allmänhet utlovar helhetsfördelar för ekonomiska aktörer (t ex låga transaktionskostnader, sociokulturell närhet och institutionella arrangemang av stödfunktioner). De sociala nätverkens lokala–regionala omslutning kan förstärka förmågan att lära och bygga upp tillit mellan aktörerna. Som ett resultat av s k ”untraded interdependencies” kan starkare sociala interaktioner genereras som hjälper till att aktivera särskilda lokaliserade resurser och förmågor. Dessa forskare menar att det kan bidra till att organisera bättre läroprocesser, överföringar av innovationer och produktionskedjor mellan dessa aktörer (jfr t ex Storper 1997). Enligt denna grovt skissade inledning till ansatsen i fråga kan man påstå att städer och urbana agglomerationer har bättre förutsättningar att bära sådana ”untraded interdependencies” eftersom de i förhållande till mer lantliga områden erbjuder bättre villkor för företag att bygga kluster i den kunskapsbaserade ekonomin. Följaktligen anses de som bättre grogrunder för att generera alla slags innovationer genom att de i allmänhet är centrum för skapandet och upptagandet av innovationer innan de sprids ut genom den urbana hierarkin till landsbygden (Brouwer et al. 1999). Detta kan knytas till det grundläggande argumentet i teorin om tillväxtpooler, vilket har vidareutvecklats av t ex Boudeville och Lasuén för att förklara regional utveckling. De förklarar innovationsprocesser från ett förhållandevis rumsligt perspektiv när de beskriver uppgång och fall för sektoriella kluster och dess spilleffekter som en stads kringliggande områden kan utnyttja. Omvänt är de empiriska bevisen för dessa spilleffekter på regional nivå mycket svaga. Särskilt i dagens läge med ekonomisk globalisering kan det betvivlas om landsbygden eller områden mellan städer i framskridna ekonomier har så mycket att hämta från dessa effekter.

De urbana agglomerationernas konkurrensfördelar är emellertid svåra att mäta eftersom de är kopplade till personer och knappast överförbara till andra sammanhang eller regioner. Så kallad underförstådd kunskap är särskilt personberoende eftersom den inte kan sammanställas i en sådan form som enkelt kan förflyttas. Det är därför som den lokala–regionala omslutningen av dessa kunskapsbärare spelar en avgörande roll inom vetenskap och politik i dag. Detta tar Florida (2002, 2005) upp i sitt omfattande arbete. Mot bakgrunden att i alla framskridna ekonomier är de klassiska, hårda lokaliseringsfaktorerna nästan allmänt utbredda, så ska kunskap och kreativitet betraktas som centrala faktorer för produktivitet och beaktas när man ska förklara den regionala utvecklingens uppgång och fall. Florida poängterar dock att kunskap inte bara ackumuleras i en region utan också används effektivt – eller snarare kreativt. Han menar att för att locka kreativa människor, och i slutändan deras potential, till vissa platser är de urbana miljöernas kvalitet, där dessa kunskapsbärare omsluts, avgörande. Dessa miljöer erbjuder nämligen möjligheten till direkt utbyte, ansikte mot ansikte, av idéer och inspiration för dem som tillhör den ”kreativa klassen”. Därmed kan tillit och socialt kapital genereras som bidrar till stabilitet och vidare utveckling av dessa miljöer.

Återigen, enligt Florida, är städer och urbana agglomerationer i allmänhet de destinationer som den kreativa klassen föredrar. Här knyter han an till Jacobs (1984) arbete där hon betecknar städerna som kittlar för mångfald och skillnader, kreativitet och innovation. Florida bryter ner detta till begreppet om de tre t:na, d v s en stad blir en magnet för den kreativa klassen om den presterar tillräckligt mycket och bra i fråga om talang (talangfull/utbildad/skicklig befolkning), tolerans (ett mångfaldssamhälle med grundsynen ”lev och låt leva”), och teknologi (den teknologiska infrastruktur som är nödvändig för att ge bränsle till en entreprenörskultur). Han menar att den kreativa klassen söker sig till städer som på ett bättre sätt kan tillgodose dess kulturella, kreativa och teknologiska behov. Genom att hävda att hans forskning om preferenserna/värderingarna hos denna nya socioekonomiska klass har visat att var folk väljer att bosätta sig inte längre kan förutspås enligt den gamla industriålders-modellen där man flyttar dit jobben finns, tillbakavisar Florida brännpunkten i traditionella territoriella politiska linjer. Tvärtom väljer man platser

för dess ekonomiska aktivitet och därigenom formas och förstärks så kreative städer. Även om Floridas tes har fått ett brett erkännande även utanför akademiska kretsar kan man kritisera att hans uttalanden baseras på kvantitativa data som inte på ett övertygande sätt definierar "kreative städer". Dessutom undersöker han inte processerna bland dessa kreativa människor för att ta reda på hur de delar sin kunskap och hur och var de genomför sina (kreative) idéer.

1.4 Strategiska utmaningar: Urban konkurrens och introduktionen av effektiv "governance"

Utifrån de begrepp som skisserats ovan kan ett antal argument härledas varför städer och urbana agglomerationer i dag spelar en särskild roll både inom territoriell utveckling och konkurrens. För att vara mer precis, städer eller regioner kan förstås inte tävla eftersom de är territoriellt bundna och saknar förmågan att träda in på, eller ut från, marknader som företag. Det kan emellertid anses vara en politisk uppgift att optimera kvaliteten och samspelet mellan platsbaserade produktionsfaktorer (Gordon 1999). Därigenom kommer logiken för olika intressenter, med åsikter om stadens roll i den regionala utvecklingen, agerande in i bilden. Det bör emellertid noteras att entreprenörer i allmänhet inte har territoriellt bundna intressen medan politiska intressenter har olika rumsliga logiker eftersom de är kopplade till olika territorier (lokala, regionala, nationella m m). Regioner i allmänhet består av olika territoriella förhållanden som kan underminera en samlad regional utvecklingsstrategi. Därför behöver ett styrningssätt definieras där dessa territoriella aktionslogiker och intressen kan förhandlas om och slutligen harmoniseras. Ett framgångsrikt samspel mellan städer inom regional utveckling handlar följaktligen inte bara om dess faktiska platsbaserade, gemensamma och konkurrenskraftiga tillgångar, utan också om styrningen av samhällelig växelverkan mellan privata och politiska intressenter. Territoriell konkurrenskraft kan därmed definieras som en funktion av både ekonomiska och strategiska bestämmelsefaktorer (Deas & Giordano 2001). Den första omfattar aspekter som t ex kvaliteten på de lokala produktionsfaktorerna. Den senare har att göra med hur alla relevanta intressenter samarbetar, vilket även inkluderar t ex en passande institutionell design, förmågan att reagera på förändringar och bygga upp en gemensam rumslig vision, och att definiera och verkställa samlade åtgärder för att genomföra den.

Med hänsyn till etableringen av lämplig regional "governance" på den stadsregionala nivån kan tre grundläggande utmaningar identifieras i den internationella akademiska diskursen. Den första är att "governance" förutsätter ett knippe styrnings-, utvecklings- och marknadsföringsaktiviteter för att återaktivera de regionala intressenternas organisationsförmåga. För att möjliggöra strategiskt nätverkande mellan offentliga och privata aktörer är ett väsentligt politiskt och samhälleligt stöd för territoriellt samarbete på regional nivå, liksom ett finstämt samspel inom det politiskt-administrativa institutionella systemet, oundgängligt (van den Berg et al. 1997). Initiativ och tankesmedjor organiserade av ekonomiska och/eller vetenskapliga sällskap kan stimulera återaktiveringen av den regionala organisationsförmågan och bidra till att integrera och motivera fler strategiska aktörer. Healey (2002) betonar även utvecklingen av nya relationer och allianser och hur dagliga rutiner skapas kring dessa. Här är den ömsesidiga överenskommelsen om en institutionell design, som kan bestå av en blandning av olika institutionella arrangemang för att koordinera samspelet av regler, normer och interageranden, en avgörande fråga. I praktiken kan dessa nya former av "governance" emellertid mötas av en rad legitimeringsproblem som har att göra med att det sällan bara är demokratiskt valda representanter involverade utan även andra aktörer med särskilda intressen i "sin" region.

För det andra är det sannolikt att den regionala organisationsförmågan har bättre möjlighet att utvecklas om man följer en viss rumslogisk logik, dvs en som kan kopplas till ett område som initialt verkar lämpligt. Ur ett funktionalistiskt perspektiv skulle sådana territorier fånga de komplexa interaktionerna och förhållandena mellan centrum, platser, pendlare och konsumenter mm inom ett visst område så bra som möjligt, vilket dock skulle motarbeta existerande administrativa gränser (Kunzmann 2004). Dessutom, när man ser till den rumslogiska logiken, och slutligen intressen och logisk grund hos de regionala aktörerna, kommer deras mentala geografi och/eller platsbaserade/regionala identiteter också in i bilden eftersom detta kan signalera hur de vanligtvis satsar sina resurser på agerande. Att skapa nya former för regional "governance" kan med andra ord beskrivas som en övning i att harmonisera eller balansera de territoriellt bundna logikerna för agerande och intressen (Weichhart 2000). Det måste dessutom beaktas att dessa nya former även ska ses som en ny "politisk skala" på en policy-arena med flera nivåer och att det finns en stor möjlighet för konflikter med existerande ramverk (dvs kommuner, nationalstater och delvis även de motsvarande institutionerna på regional nivå (Brenner 1999).

Slutligen bör det poängteras att enligt flera jämförande studier av urban eller regional "governance" (jfr t ex Salet et al. 2003) finns det inte bara en lösning på problemet. Idealt kan sägas att politiska linjer skulle diktera/skapa politik som sätter innehållet, dvs de konkreta projekten, interventionerna mm i centrum. Man bör alltså inte glömma vilka slags politiska linjer som ska förhandlas i dessa (nya) former av "governance". Detta indikerar även att varje region måste finna sin egen styrningsstil utifrån dess specifika uppsättning av politiska teman och syften, existens av politisk-administrativa strukturer liksom aktörer och intressen.

1.5 Reflektion och politiska konsekvenser

Som ett resultat av dessa förhållandevis akademiska överväganden ska vi i det följande försöka destillera den viktigaste politiska innebörden med det nordiska sammanhanget i fokus.

Sedan introduktionen av ESDP 1999 är polycentrisk stadsutveckling ett omtvistat begrepp, såväl akademiskt som politiskt, med en rad mångfacetterade bibetydelser. Därför är det lätt att förstå att begreppet har olika innebörd för olika människor (Davoudi 2003). För den fortsatta diskussionen, särskilt med avseende på politiska konsekvenser, måste därmed åtminstone tre synsätt beaktas och urskiljas noggrant:

- a) Vilken rumslogisk nivå avses (t ex europeisk, nordisk, nationell, regional)?
- b) Beskrivs polycentrisk stadsutveckling som ett faktum (dvs på ett analytiskt eller beskrivande sätt) eller som ett politiskt begrepp (dvs på ett normativt sätt)?
- c) Vilken är den polycentriska stadsutvecklingens natur? Förstår vi begreppet från ett morfologiskt perspektiv (t ex för att överväga en viss fördelning av bebyggda områden, infrastruktur mm) eller ur ett funktionellt (dvs i beaktandet av ett system av städer/centrum i ett förhållande- eller systemiskt sammanhang)?

I synnerhet ur ett nordiskt perspektiv måste denna differentiering göras i diskussionen om möjligheterna med polycentrism som ett strategiskt politiskt begrepp.

För att göra detta menar vi att budskapen från ESDP och ESPON inte ska tolkas som att polycentrisk stadsutveckling kan vara ett användbart begrepp för att motverka Europas "Pentagon" med dess enorma koncentration av människor, kapital och betydelsefulla urbana funktioner. Fokus bör snarare läggas på att främja global integration med den tillgängliga uppsättningen av urbana strukturer med syftet att identifiera särskilda funktionella nischer och lyfta fram dem som konkurrenskraftiga tillgångar på europeiska/globala marknader. Med andra ord, begreppet polycentrisk stadsutveckling har i detta avseende mer substantiella möjligheter med en funktionell eller förhållandemässig tolkning än en morfologisk.

Följaktligen kan begreppet erbjuda en reflektion över hur dessa funktioner kan optimeras på transnationell, nationell och t o m regional nivå. Här kommer frågan om territoriellt samarbete in i bilden för att lägga ihop städernas resurser. En så avancerad tolkning av polycentrism-begreppet och dess tillämpning är givetvis en komplex fråga. Särskilt på transnationell nivå finns det få exempel där den avsedda korporationen bildar ett särskilt nätverk med syftet att samla resurser som resulterar i mer än summan av alla delar. Aktiemarknaden ger en bra bild av hur dessa nätverk skulle kunna se ut eftersom den, ur ett nordiskt perspektiv, är ett exempel på hur man ansluter sig till globala marknader och kämpar för att skapa en avsevärd kritisk massa för att bli globalt konkurrenskraftig. Att tänka ut en strategisk korporation i ett nationellt sammanhang genom att beakta karakteristiska urbana profiler kan vara ännu svårare, särskilt med tanke på de nordiska huvudstädernas dominerande position. Om det är den normativa förståelsen av polycentrisk stadsutveckling som erbjuder den mest påtagliga potentialen på regional nivå kan man föreställa sig att funktionella urbana nätverk är en rimlig ansats för att nyttja de karakteristiska urbana profilerna i fråga.

Man måste emellertid vara medveten om att kunskapen om städer och deras särskilda funktionella profiler fortfarande är mycket låg. I fråga om betydelsefulla urbana funktioner för internationell konkurrenskraft måste det beaktas att vår bild än så länge är ganska suddig eftersom de offentliga databaserna bara ger oss information om ett fåtal. Ytterligare empiriska studier står knappast att finna, i synnerhet inte med ett nordiskt perspektiv. Detta blir än mer uppenbart i fråga om nordiska städers koppling till "space of flows". Vi kan förstås samla information om t ex flygförbindelser, export och import men vi vet inte så mycket om sambanden i kunskapsbaserade ekonomier, d v s om företagsnätverkens rumsliga utbredning. Eftersom företag lokaliseras i städer, kopplar de med automatik ihop städer med andra städer. Men återigen har vi ingen klar bild över hur företag i t ex Stockholm faktiskt relaterar till verksamheter i andra svenska, nordiska eller europeiska städer (eller längre bort än så). Med andra ord är vår kunskap om de sammanflätade nätverk som företagen bildar, och som därmed oundvikligen kopplar samman städer, mycket begränsad. Om vi inte vet något om relationerna mellan hörnstenarna, d v s städerna, i de områden som är av intresse, blir det mycket svårt att skapa skraddarsydd politiska linjer för de transnationella eller t o m globala integrationszonerna. På det internationella forskningsfältet finns många studier som analyserar s k världsstädernas position och förbindelser i global bemärkelse, t ex New York, London eller Tokyo. Nyligen gjordes en studie av åtta metropoliska regioner i nordvästra Europa där nätverk av kunskapsbaserade tjänsteföretag analyserades på regional, nationell, europeisk och t o m global nivå för att lära mer om dess positioner och funktioner i detta avseende (jfr Hall & Pain 2006). För att formulera motsvarande politiska konsekvenser för städer menar vi att det är avgörande att lära mer om dessa kunskapsbaserade företags nätverk och förhållanden ur ett nordiskt perspektiv.

Härigenom måste den ökande betydelsen av urbana strukturer som platsen för genererandet av innovationer, en smältdegel av kreativa människor, betydande infrastruktur m m, tas i beaktande även i fråga om deras karakteristiska funktionella profiler och nischer för samarbete å ena sidan, och deras potential för ekonomisk tillväxt å den andra. I synnerhet kunskapsintensiva ekonomier tenderar att hellre lokaliseras till större städer där det finns en kritisk massa av t ex lämplig infrastruktur, samarbetsinstitutioner (företag, forskningsinstitut, offentliga och privata institutioner m m) liksom arbetskraft och t o m kunder.

När man återgår till frågan om polycentrisk stadsutveckling på regional nivå och efterfrågan på territoriellt samarbete måste det betonas att ett framgångsrikt samspel mellan städer i den regionala utvecklingen inte enbart är en fråga om de faktiska platsbaserade, kollektiva konkurrensfördelarna utan även om styrningen av socialt interagerande mellan privata och politiska intressenter. Tre grundläggande förutsättningar för etablerandet av lämpliga former för regional "governance" kan hämtas ur den internationella akademiska diskursen i detta avseende. Den första är att "governance" kräver ett knippe av styrnings-, utvecklings- och marknadsföringsaktiviteter för att återaktivera organisationsförmågan hos

de regionala intressenterna. För det andra, en form av "governance" måste finnas i vilken olika territoriella logiker för agerande, intressen och rationalitet kan förhandlas och harmoniseras. För det tredje måste man säga att det knappast finns en enda lösning på problemet eftersom varje stadsregion skiljer sig mycket från övriga med avseende på intresser, maktgeometri, utmaningar, historia och identitet, så i slutändan måste varje region hitta sin egen "governance"-stil.

Referenser

Albrechts, L. (2001): How to proceed from image and discourse to action: as applied to the Flemish Diamond, in: *Urban Studies* Vol. 38, No. 4, 733-745.

Antikainen, J. (2005): The concept of Functional Urban Area. Findings of the ESPON project 1.1.1, in: *Informationen zur Raumentwicklung*, No. 7, 447-456.

Beaverstock, J. V., Smith, R. G. & Taylor, P. J. (1999): A Roster of World Cities, in: *Cities*, Vol. 16, No. 6, 445-458.

Blotevogel, H. H. & Schmitt, P. (2006): 'European metropolitan regions' as a new discursive frame in strategic spatial planning and policies in Germany, in: *Die Erde*, Vol. 137, No. 1/2, 55-74.

Brenner, N. (2003): Metropolitan Institutional Reform and the Rescaling of State Space in contemporary Western Europe, in: *European Urban and Regional Studies*. Vol. 10, No. 4, 297-324.

Brenner, N. (1999): Globalisation as Reterritorialisation: The Re-scaling of urban governance in the European Union, in: *Urban Studies*, Vol. 36, No. 3, 431-451.

Bröcker, J. (2002): Schlussfolgerungen aus der Theorie endogenen Wachstums für eine ausgleichende Regionalpolitik, in: *Raumforschung und Raumordnung*, Vol. 60, No. 3-4, 185-194.

Brouwer, E., Budil-Nadvornikowa, H. & Kleinknecht, A. (1999): Are Urban Agglomerations a Better Breeding Place for Product Innovation? An Analysis of New Products Announcements, in: *Regional Studies*, Vol. 33, No. 6, 541-549.

Commission of the European Communities (CEC) (2004): A New Partnership for Cohesion: convergence, Competitiveness, Cooperation – Third Report on Economic and Social Cohesion. Luxembourg.

Davoudi, S. (2003): Polycentricity in European Spatial Planning: From an Analytical Tool to a Normative Agenda, in: *European Planning Studies*, Vol. 11, No. 8, 979-995.

Deas, I. & Giordano, B. (2001): Conceptualising and measuring urban competitiveness in major English cities - an exploratory approach. In: *Environment and Planning A*, Vol. 33, No. 3, 1411-1429.

ESPON (2004): Project 1.1.1 Urban areas as nodes in a polycentric development. Project report. www.espon.eu/mmp/online/website/content/projects/259/648/file_1174/fr-1.1.1_revised-full.pdf 2007-01-25.

ESPON (2006): Project 2.4.2 Integrated analysis of transnational and national territories. Draft final report.

www.espon.eu/mmp/online/website/content/projects/243/388/file_654/draft_fr-2.4.2_full_June2006.pdf 2007-01-25.

Faludi, A. (2006): From European Spatial Development to Territorial Cohesion Policy, in: *Regional Studies*, Vol. 40, No. 6, 667-678.

Florida, R. (2005): *Cities and the creative class*. Routledge: New York, London.

Florida, R. (2002): *The rise of the creative class. And how It's Transforming Work, Leisure, Community and Everyday Life*. New York: Routledge.

Gløersen, E. (2006): Let's say farewell to the Pentagon-model in: *Journal of Nordregio*, No. 3, 11-14.

Gordon, I. (1999): Internationalisation and urban competition. In: *Urban Studies* 36, 1001-1016.

Halbert, L., Pain, K. & Thierstein, A. (2006): European Polycentricity and Emerging Mega-City regions: 'One Size fits All' Policy? in: *Built Environment*, Vol. 32, No. 2, 206-218.

Hall, P. & Pain, K. (2006): *The polycentric Metropolis: Learning from Mega-City Regions in Europe*. Earthscan: London.

Hanell, T. & Neubauer, J. (2005): *Cities of the Baltic Sea Region – Development Trends at the Turn of the Millennium*. Nordregio Report 2005:1

Healey, P. (2002): Spatial Planning as a Mediator for Regional Governance – Conceptions of Place in the formation of regional governance capacity, in: Fürst, D./Knieling, J. (eds.): *Regional Governance – New Modes of Self-Government in the European Community*. = Studies in spatial development of the ARL, No. 2, Hanover, 13-25.

Jacobs, J. (1984): *Cities and the Wealth of Nations. Principles of Economic Life*. New York: Vintage.

Klostermann, R. C. & Musterd, S. (2001): The Polycentric Urban Region: Towards a Research Agenda, in: *Urban Studies*, Vol. 38, No. 4, 623-633.

Kunzmann, K. R. (2004): An Agenda for Creative Governance in City Regions, in: *DISP* 158, No. 5, 5-10.

Meijers, E. (2005): Polycentric urban regions and the quest for synergy: Is a network of cities more than the sum of the parts? in: *Urban Studies*, Vol. 42, No. 4, 765-781.

Meijers, E. & Romein, A. (2003): Realizing potential: building regional organizing capacity in polycentric urban regions, in: *European Urban and Regional Studies*, Vol. 10, No. 2, 173-186.

Nordregio (2006): *The role of urban areas in regional development – European and Nordic perspectives: Proceedings of the Nordic Working Group on Cities and Regions*. Nordregio WP 2006:4.

Parr, J. B. (2004): The Polycentric Urban Region: A Closer Inspection. In: *Regional Studies*, Vol. 38, No.3, 231-240.

Salet, W., Thornley, A. & Kreukels, A. (2003): Practices of metropolitan governance in Europe: ex-periences and lessons, in: Salet, W./Thornley, A./Kreukels, A. (eds.), Metropolitan Governance and Spatial Planning. Comparative Case Studies of European City-Regions. London/New York, 377-390.

Storper, M. (1997): The Regional World: Territorial Development in a global economy. New York/London.

Van den Berg, L., Braun, E. & Van der Meer, J. (1997): The Organizing Capacity of Metropolitan Regions. In: Environment and Planning C, No. 15, No. 3, 253-272.

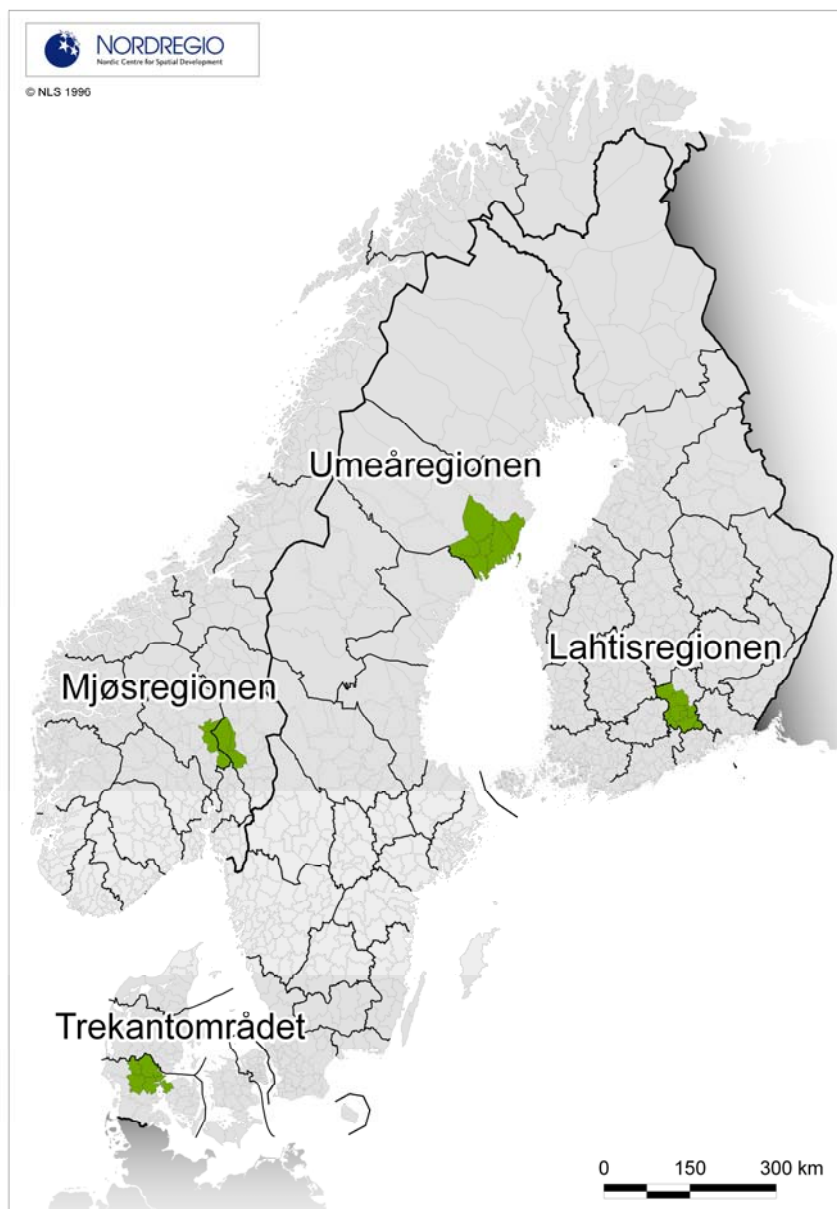
Weichhart, P. (2000): Designerregionen – Antworten auf die Herausforderungen des globalen Standortwettbewerbs? in: Informationen zur Raumentwicklung, No. 9, 549-566.

Zimmermann, H. (2004): Agglomeration tendencies and national growth. A primer on recent developments. Discussion Paper, No. 4 www.wiwi.uni-marburg.de/Lehrstuehle/VWL/FiWi/f2/Forschung/Arbeitspapiere.htm 2007-01-26.

2 Fallstudier

2.1 Inledning och syntes

Den politiska kontexten på nationell nivå undersöks i fyra nordiska länder: Danmark, Finland, Norge och Sverige. Diskussionen avser städernas roll som tillväxtcentrum i varje land. Urbana strukturer och system utvärderas, och uppmärksamhet ägnas även åt pågående reformprocesser. I den empiriska delen beskrivs den ekonomiska strukturen, rumsliga planer och strategier liksom förekommande mönster av territoriellt samarbete på regional nivå i fyra fallstudieregioner (*Figur 8*): Trekantområdet i Danmark ligger mitt i Jylland. Regionen täcker åtta kommuner som är tätt sammankopplade i utvecklingsarbete och kallar regionen för “den gröna staden”. Den finländska Lahtisregionen, med fem kommuner, har en central placering ungefär 100 km norr om Helsingfors. Mjøsregionen i Norge består av sex regioner kring sjön Mjøsa nordost om Oslo. Den svenska Umeåregionen ligger i landets norra del, ca 530 km från Stockholm. Regionen består av sex kommuner.

Figur 8: Karta över fallstudieregionerna

Begreppet regionalpolitik har olika betydelser eftersom sammanhangen och tillvägagångssätten varierar mellan länder. Detta förklaras delvis med traditioner och att regionalpolitiken administreras hos olika departement. Begreppet har alltmer kommit att förstås som en bred utvecklingspolitik riktad mot alla slags regioner och omfattande såväl stadspolitik som regional innovationspolitik. I denna rapport betraktas stadspolitik således inte oberoende utan snarare som en del av en bredare regionalpolitik – alternativt som ett element som omnämns i regionalpolitiken men i själva verket döljer sig bakom andra målsättningar och åtgärder.

De nordiska länderna har av tradition använt en rad olika åtgärder för att upprätthålla servicenivån och bosättningsstrukturen i mer avlägsna regioner. Medan regionalpolitiken under 1960- och 70-talen uteslutande handlade om att stödja perifera områden innebar 1980-talet att fokus och metoder skiftade till att även inkludera stadsområden med regionala och strukturella problem. Sedan slutet av 1990-talet har stadsfrågorna fått ytterligare uppmärksamhet och i dag betonas städernas betydelse som tillväxtmotorer. Från att tidigare ha främjat utvecklingen i problemområden har man alltså övergått till att satsa på alla regioner.

Diskursen i finländsk regionalpolitik framhåller urbana nätverk och urbana områden som de viktigaste komponenterna för att uppnå regional konkurrenskraft. Den tidigare regionalpolitiken har ersatts av en regional utvecklingspolitik där regioner definieras utifrån sin relation till tillväxtcentrumen. I Norge syftar utvecklingsstrategierna till att bevara den rådande bosättningsstrukturen i hela landet – hittills utan att aktivt involvera stadspolitiken även om sådana diskussioner pågår. På nationell nivå i Sverige tillämpas en traditionell stadspolitik, d v s med fokus på sociala och miljöfrågor, men ekonomisk tillväxt i stadsregionerna och dess omgivningar har kommit att betonas alltmer. I Danmark ingår stadspolitiken i den nationella utvecklingsplan och ansvaret fördelas mellan ministerierna. Den nationella planeringsrapporten från 2006 lägger vikt vid att städer av olika storlek har olika roller. Större städers betydelse betonas särskilt men även små och medelstora städer i avlägsna regioner uppmärksammas.

Den nya regionalpolitiken i Norden betonar mer än tidigare behovet av att utveckla urbana regioner. Hur koncentrerade och synliga stadsfrågorna är varierar dock mellan länderna. Både Finland och Norge betonar urbana regioner och satsar på likartade åtgärder för att åstadkomma utveckling. I båda länderna finns en ökad tendens till att tillämpa stadspolitiken på olika regioners specifika förhållanden, styrkor och potential.

I pågående reformer och reformdiskussioner i Norden finns, vid sidan av de administrativa frågorna, dimensioner som kan komma att stärka städernas position i den regionala utvecklingen. Åtgärder har vidtagits i syfte att stärka och utveckla regionernas ekonomiska bas. Bildandet av större administrativa regioner har i Finland och Norge lyft upp diskussionen om städernas starkare roll i förhållande till sin omgivning.

I denna rapport tillämpas polycentrisk stadsutveckling för att analysera fallstudieregionernas strukturella drag och funktionella samband på regional och nationell nivå. Vi bör emellertid komma ihåg att olika slags polycentriska processer pågår samtidigt inom regionerna (se avsnitt 1.2). I Finland har begreppet utvecklats från en morfologisk beskrivning av stadssystemet till ett strategiskt policy-begrepp. Kärnan i den nuvarande stadspolitiken är att främja lokal konkurrenskraft och innovationsförmåga i alla stadsregioner i landet (Regioncentraprogrammet). Den urbana dimensionen av polycentrisk stadsutveckling i Norge och Sverige diskuteras mest i den akademiska världen och i rapporter men knappast i planeringsdokumenten. I danska Trekantområdet bygger samarbetet på ett polycentriskt nätverk av städer och en arbetsfördelning mellan dem.

Nationella planer och strategier spelar en viktig roll i fråga om utformningen och genomförandet av regionala strategier i fallstudieregionerna. I alla nordiska länder styrs regionalpolitiken centralt. Detta betyder emellertid inte att det regionala manövreringsutrymmet är helt och hållet begränsat eller reglerat: t ex i danska Trekantområdet har kommunerna skapat en nära samarbetsstruktur med stöd av ett

nationellt initiativ. Mjøsregionen i Norge har föreslagit regionala strategier baserade på nationella initiativ men saknar ett starkt lokalt engagemang. Bara i Finland ger de nationella initiativen tydliga möjligheter att skapa en regionalt baserad utvecklingspolitik. Kommunerna i Lahtisregionen har en långtgående tradition av samarbete.

Som tidigare nämnts har polycentrisk stadsutveckling använts som en strategisk ansats i den finländska stadspolitiken. Utvecklingsinsatserna i Lahtis baseras till stor del på nationella initiativ som betonar polycentrisk stadsutveckling som en politik för tillväxt. Denna ansats återfinns även i den norska fallstudieregionen. Inslag av polycentrisk stadsutveckling finns i samtliga fallstudier men är minst synligt i Umeåregionen. Olika slags initiativ, baserade på ett polycentriskt tänkande, kan avsevärt stärka centrumen, och förbindelserna mellan städer och dess omland kan resultera i spilleffekter där en ökning av den ekonomiska aktiviteten i ett område påverkar ett annat.

I samtliga fallstudieregioner spelar den offentliga förvaltningen en stor roll och ”governance”-frågorna är avgörande när det gäller införandet och implementeringen av stadspolitiska initiativ. I Danmark och Finland förekommer ett brett spektrum av aktörer. Spontan utvecklingsarbete i Danmark har även involverat icke-offentliga aktörer. I Finland har nationella initiativ ökat betydelsen av icke-offentliga aktörer i planeringen av regionala strategier. De norska och svenska fallstudierna kännetecknades, i jämförelse med de danska och finländska, inte lika tydligt av bidrag från den offentliga förvaltningen. Betydelsen av offentlig förvaltning var emellertid stor i alla regioner, och avgörande i några. Det verkar som om det mer spontana utvecklingsarbetet lockar fler icke-offentliga aktörer att delta på ett effektivt sätt.

Skapandet av regionala strategier bygger i alla fallstudier utom Lahtis mer eller mindre på fysisk planering. Även i det finländska fallet förekommer samarbeten kring planeringsfrågor men utvecklingsarbetet väger tyngre. I alla fyra länder betonas bredare utvecklingsfrågor snarare än fysisk planering, vilket har ökat betydelsen av samarbete och engagemang från många aktörer i utvecklingsarbetet. Analysen av fallstudieregionerna visar också att dimensionerna och motiven till de politiska linjerna i slutändan är mycket lika sinsemellan och att de större skillnader som förekommer huvudsakligen har att göra med strukturer och nationell politik. Fallstudieregionerna kan agera som verkställare och staten som en generator av strategier.

Ingen av fallstudierna refererar explicit till stadspolitik i utvecklingsarbetet. Den närmaste kopplingen finns dock i Trekantområdet och Lahtis. Man kan säga att det stadspolitiska synsättet finns i de finländska och norska fallstudierna där man i utvecklingsarbetet eftersträvar en regionalt baserad tillväxt och konkurrenskraft. Särskilt i Lahtisregionen har utvecklingsarbetet som syfte att knyta kringliggande områden till tillväxtprocesser. Trots detta är skillnaderna i ansats och tillämpning av stadspolitiken beroende av beslut och riktlinjer från nationell nivå.

I fråga om regional utveckling kan man säga att stadsregioner – både större centrum och små och medelstora städer – i Norden har fått större betydelse. De har delvis erkänts som en nödvändig komponent för att utveckla regional sammanhållning och konkurrenskraft. Med undantag av Finland har nordiska stadsregioner emellertid inte fått en tydlig roll i nationella eller regionala utvecklingsstrategier. I övriga nordiska länder tycks utvecklingen av urbana regioner döljas bland andra mål och åtgärder. Betydelsen och potentialen av olika slags urbana regioner måste i slutändan accepteras i Norden. Det måste arbetas fram separata politiska linjer för små och medelstora städer som dessutom integreras med nationell och regional politik.

2.2 Danmark – Trekantområdet

Nationellt ramverk

Regional utvecklingspolitik

Danmark har av tradition haft en ”svag” regional utvecklingspolitik vilket delvis beror på att det, i jämförelse med de övriga nordiska länderna, finns få glesbygdsområden. Den regionala utvecklingspolitiken är i princip baserad på EU:s regionalfonds- och socialfondsprogram samt generella nationella riktlinjer där de speciella villkor som råder i perifera områden beaktas. Ett kommunalt utjämningssystem finns som syftar till att få en så homogen servicenivå som möjligt i landets kommuner (Dahlström et al. 2006).

Regeringens regionalpolitiska målsättning är att det ska finnas goda förutsättningar för tillväxt och utveckling i hela landet. Alla regioner har styrkor och tillväxtpotential (Indenrigs- og Sundhedsministeriet 2006) och det är regeringens mål att Danmark bibehåller sin position som ett av de länder i Europa med den högsta graden av ekonomisk balans mellan landets olika regioner. Därför ska särskilda insatser göras i utkantsområdena så att de inte blir beroende av den ekonomiska tillväxten i resten av landet. Det ska vara fortsatt attraktivt att bo och arbeta i dessa områden och insatserna ska i första hand riktas dit behovet är som störst (Regeringen 2003).

Den danska staten fastslår generella tillväxtvillkor för hela landet. Staten och de regionala aktörerna har inom vissa områden ett gemensamt ansvar för den regionala tillväxten. Det gäller t ex utbyggnad och underhåll av infrastruktur, utbildningssystem, näringslivsservice, forskning och innovationsmiljöer samt regionala tillväxtmiljöer. En del av de områden som rör regional tillväxt har de regionala aktörerna själva ansvaret för. Det gäller bl a effektiv kommunal och regional förvaltning, hög kvalitet i det regionala utbildningsutbudet och arbetet med att göra regionen attraktiv att bo i. Det är de enskilda regionerna som har huvudansvaret för att övervaka, vidhålla och vidareutveckla den regionala tillväxten (Regeringen 2003).

Regeringen önskar en balanserad utveckling i den statliga regionala förvaltningen och har som målsättning att nya statliga arbetsplatser ska lokaliseras utanför huvudstaden och att det ska tas regional hänsyn vid effektiviseringar och omstruktureringar av existerande arbetsplatser (Indenrigs- og Sundhedsministeriet 2006). Genom den regionala handlingsplanen ”Viden flytter ud” (Ministeriet for videnskab, teknologi og udvikling 2007) har 130 miljoner DKK avsatts över en fyraårsperiod för att få flera högutbildade och regionala vetenskapspiloter i små och mellanstora verksamheter utanför storstäderna. Under 2005 fördelades 64 miljoner DKK till 13 regionala teknikcentrum som ska stärka samarbetet mellan forskning och det regionala näringslivet. Vetenskapsministern har godkänt elva nya universitetsutbildningar utanför Köpenhamnsområdet, vilket förväntas bidra till den regionala utvecklingen och tillväxt i regionerna.

Reformdiskussion

Den 1 januari 2007 kommer en kommunreform att träda i kraft i Danmark. Det innebär att landets nuvarande 14 amter ersätts av fem regioner. De i dag 271 kommunerna kommer efter den 1 januari 2007 att vara 98 till antalet. I och med kommunreformen förväntas den regionala utvecklingen stärkas bl a genom att de offentliga rollerna förändras och att uppgifter kommer att lösas på nya sätt. I och med kommunreformen övergår flera funktioner som i dag utförs av amtet till statlig regi (Indenrigs- og Sundhedsministeriet 2006).

Kommunreformen understödjer möjligheterna för en effektiv regional och kommunal utvecklingsinsats. Med utgångspunkt i regionala förhållanden ska det utarbetas regionala utvecklingsplaner innehållande en överordnad vision för områdena natur och miljö, näringsliv, turism, hållbarhet, utbildning och kultur samt för regionens utkantsområden (Indenrigs- og Sundhedsministeriet 2006). Detta innebär att kommunerna i större

utsträckning kan prägla utvecklingen utifrån deras kunskap om lokala styrkor, utmaningar och praktiska förutsättningar (Miljøministeriet 2006). Samtidigt är det viktigt att denna planläggning utgår från samma grundprinciper i hela landet. Dock skiljer sig utvecklingsförutsättningarna runt om i landet varför den s k landsplanredegørelsen för 2006 bygger på en differentierad planläggning och pekar på skilda förutsättningar i tillväxtförutsättningar i fem delar av landet. Landsplanredegørelsen beskriver aktuella utvecklingstendenser av betydelse för den framtida planläggningen och framför regeringens syn på hur dessa tendenser ska och kan hanteras (Miljøministeriet 2006).

Sammantaget anses kommunreformen innebära en historisk möjlighet att skapa en positiv regional utveckling både i de områden där tillväxten hittills varit god och i de områden där den behöver stärkas ytterligare.

Stadssystem och stadspolitik

I Danmark saknas en samlad stadspolitik men däremot finns en rad initiativ riktade dels mot de behov som de större städerna står inför, dels mot de regionala obalanser som uppstår när storstadsregionerna växer mest vad gäller befolkning och tillväxt. Den danska stadspolitiken har tagit sin utgångspunkt i mötet mellan flera spår: sociala initiativ, fysisk planering och regionalpolitiska initiativ (Ærø & Jørgensen 2005).

Storstadspolitik och stadspolitik har i Danmark haft två glansperioder: dels från slutet av 1980-talet fram tills mitten av 1990-talet och dels 1998–2001. Under den förstnämnda perioden låg fokus på att få Köpenhamn att på ett bättre sätt bidra till landets totala konkurrensförmåga. Det fanns ett stort politiskt intresse för att göra Köpenhamn till en konkurrenskraftig metropol, vilket märks inte minst genom de lagar som Folketinget stiftade under perioden. Ett av besluten rörde den fasta förbindelsen till Malmö (Nutek 2006).

Under den andra perioden framfördes synen att stadspolitiken skulle vara en del av välfärdspolitiken och By- och Boligministeriet ville inta en koordinerande roll i det helhetsorienterade, tvärsektoriella samarbetet. Den stadspolitiska basen skulle vara att samla stadsdelar i stället för att splittra dem. För en bärkraftig och integrerad stadspolitik krävdes ett nytt angreppssätt grundat på ett underifrånperspektiv med demokrati, inflytande och medansvar som centrala premisser i den nya politiken. Målet för politiken definierades vara sunda, vackra och spännande städer (Nutek 2006).

I och med regeringsskiftet 2001 spreds den fastslagna nationella stadspolitiken ut på flera departement. I dag är huvudfrågan för de stadspolitiska insatserna att bekämpa "ghettobildandet" vilket hör ihop med en snävare koppling mellan begreppet stadspolitik och lösningen av s k bostadssociala problem. Frågan ska lösas genom att den lokala sysselsättningen och integrationen i bostadsområdena ska genomgå en helhetsorienterad, tvärsektoriell insats.

En överordnad målsättning för den danska stadspolitiken, som i dag kan sägas utgöra ett väsentligt bidrag till välfärdspolitiken, är att säkra städerna som fortsatta centrum för tillväxt och utveckling. Vidare är det en central målsättning att främja en bärkraftig (socialt, ekologiskt, kulturellt m m) och integrerad stadsutveckling, där framgång i ett stadsområde inte automatiskt medför problem i ett annat område. Därmed ligger den danska stadspolitiken inom ramarna för riktlinjerna för den europeiska stadspolitiken (Ærø & Jørgensen 2005).

Samspelet mellan regionalpolitik och storstäder förväntas i framtiden prioriteras högre. Ett näringslivstema blir var arbetskraften lokaliserar sitt boende i städerna eftersom tillgången till rätt arbetskraft är viktig. Det kommer också att handla om en arbetsfördelning mellan städer och regioner där tillväxten förväntas koncentreras alltmer till vissa städer medan regionerna mister arbetstillfällen och måste hitta nya styrkepositioner. Det förväntas att kommunerna kommer att konkurrera med stadsmässig kvalitet i form av god arkitektur men också trygghet i förhållande till storstäderna (Ærø & Jørgensen 2005).

Ett insatsområde som nämns i "Landsplanredegørelse 2006" är att utvecklingen skall komma hela landet till godo. Där beskrivs att en stark och konkurrenskraftig huvudstad är en

viktig förutsättning för Danmarks utveckling. Danmark ska ha en huvudstad som är attraktiv för företagsetableringar, arbetsplatser och arbetskraft i global konkurrens. Men även andra stora stadsregioner som t ex Århus och Trekantområdet behöver inta internationellt starka positioner i kunskapssamhället. Det anses avgörande för hela landet att tillväxtmöjligheterna i de större stadsregionerna nyttjas och vidareutvecklas (Miljøministeriet 2006).

Stad–land

I och med den kommunreform som genomförs i Danmark år 2007 kommer de nybildade, större kommunerna att få nya ansvarsområden och befogenheter. Kommunerna tar över plankompetensen för det ”åbne land” och får därmed ansvar för att skapa en helhet i den fysiska planeringen (Miljøministeriet 2006). Det ”åbne land” är ett vanligt förekommande begrepp i de danska plandokumenterna: den största delen av den danska arealen är ”åbent land” dvs områden eller mark som ligger i en sk landzon som inte är bebyggd eller detaljplanerad för bebyggelse. Landzonen är reserverad för jordbruk och/eller skogsbruk och särskilt tillstånd krävs för andra former av arealanvändning. Dessa landområden bidrar särskilt med livsmedelsproduktion men också med kollektiva nyttigheter såsom kulturhistoria och möjlighet till rekreation. Under de senaste åren har en ökad utflyttning skett till områdena nära de stora städerna, den sk storstadsnära landsbygden. Däremot har landsbygden långt ifrån de större städerna upplevt en tillbakagång i såväl befolkningsutveckling som sysselsättning (Skov- og Naturstyrelsen 2007).

Ramen för utvecklingen av det ”åbne land” har fastlagts i regionplanerna. Planerna innehåller riktlinjer för en rad teman, t ex utveckling av städerna. Regionplanen är alltså det instrument där intresset för skydd och nyttjande av ”det åbne land” diskuteras och avgörs. De nya kommunerna kommer, i och med nya ansvarsområden, i högre utsträckning att kunna prägla utvecklingen både lokalt och regionalt utifrån kunskapen om lokala förhållanden.

Ett insatsområde i ”Landsplanredegørelse 2006” handlar om att det ska vara skillnad mellan stad och land, vilket förklaras med att det i många tillväxtområden sker en gradvis nedbrytning av gränserna mellan stad och land. En spridning (urban sprawl) av staden ska undvikas och regleras. Öppna landskap och levande natur- och kulturmiljöer anses vara avgörande för en god livskvalitet och det ska inte finnas några tvivel om var staden slutar och landsbygden börjar (Miljøministeriet 2006).

Vidare finns planbestämmelser som är knutna till en areal uppdelning (såsom den såg ut i tidigare regionplaner). Det handlar t ex om bestämmelser för vad som kan och ska ske i naturområden, hur landskapet ska utvecklas och vilka krav som ställs för byggande på landsbygden och i staden (Trekantområdet 2006).

Ett annat insatsområde handlar om att den fysiska planeringen ska vara helhetsorienterad. I och med kommunreformen blir, som tidigare nämnts, flera kommuner större. Det innebär att de nya kommunplanerna ska fungera i ett större sammanhang som bl a handlar om funktionaliteten och livet i den enskilda staden, samspelet mellan städerna, dynamiken mellan stad och land i kommunen samt skyddet av miljön. Kommunplanerna ska bidra till att nätverk av städer bildas som ska fungera som levande centrum för omlandet. Städernas funktioner – kvalitet, möjligheter och upplevelser anses vara viktiga utvecklingsfaktorer (Miljøministeriet 2006).

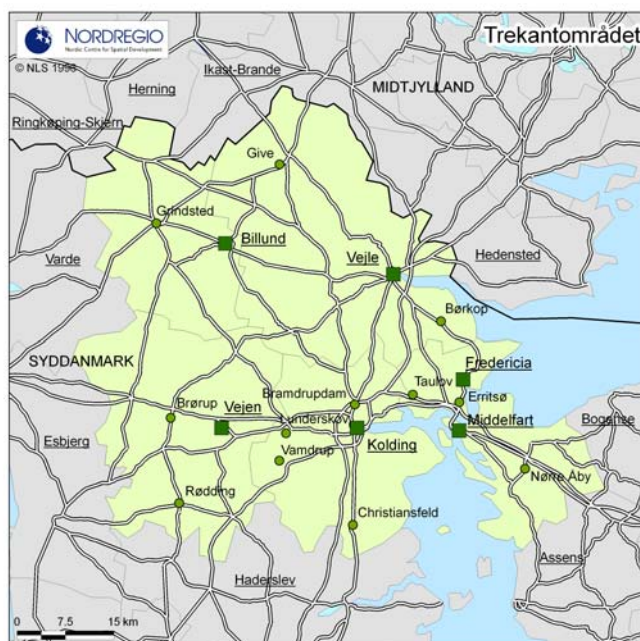
Amten har hittills haft rätt att lägga in sitt veto om en kommunplan strider mot regionplanen. Kommunerna får i och med omstruktureringen från januari 2007 en mer framträdande plats i den fysiska planeringen än tidigare. Den ökade flexibiliteten innebär bättre möjligheter att skapa mer helhetsorienterade lösningar. Den förändrade planlagstiftningen ger kommunerna själva ansvaret för att utarbeta en koordinerad plan för markanvändningen i staden och på landsbygden med hänsyn tagen till statens överordnade intressen (Miljøministeriet 2006).

Kommunerna får i och med de nya befogenheterna god möjlighet att skapa både en övergripande och en mer lokal syn på den fysiska planeringen inom ramarna för de överordnade intressena. På så sätt förbättras förutsättningarna för en differentierad

planläggning som bygger på lokala styrkor, kompetenser och utmaningar. Kommunerna får möjlighet att värdera vilken utvecklingsväg som är mest lämplig i just deras kommun. Även statens möjligheter att följa den lokala utvecklingen och att förstå de lokala behoven stärks i och med kommunreformen (Miljøministeriet 2006).

Trekantområdet

Trekantområdets samarbete etablerades 1992 av ”borgmästarna” i de sex kommunerna Middelfart, Kolding, Vejen, Lunderskov, Vamdrup och Fredericia, och var från början ett informellt forum för lokal samverkan i näringslivet (då under namnet Båndbysamarbejdet). Målet

var att stärka Båndbyn genom frivilligt samarbete och att marknadsföra området såväl nationellt som internationellt. Senare samma år deklarerade Miljøministeriet att 18 nationella demonstrationsprojekt (eksempelprojekter) skulle initieras som en uppföljning av den nationella rapporten ”Denmark towards year 2018” (Miljøministeriet 1992). I april 1993 förklarade miljöministern Båndbysamarbejdet som ett demonstrationsprojekt för ett urbant nätverk (bycirkelsamarbejde) i Danmark. I anslutning till detta rekommenderade ministern att även kommunerna Vejle och Børkop skulle ingå i samarbetet, vilket senare godkändes av borg-

mästarna i de sex ursprungskommunerna (ESPON 2006).

År 1994 etablerades sekretariatet för samarbetet i Trekantområdet och 1995 framlades dokumentet ”The Development Perspective for the String City Co-operation” innehållande idéer och målsättningar för områdets utveckling. Trekantområdet skulle bli den största öppna gröna staden i Danmark och känt som ett landsdelscentrum jämställt med Århus, Ålborg och Esbjerg. Samarbetet var vid den här tiden koncentrerat till stadsutveckling, utbildning samt utveckling av det lokala näringslivet (ESPON 2006).

Samarbetet mellan kommunerna Børkop, Fredericia, Middelfart, Kolding, Lunderskov, Vamdrup, Vejen och Vejle (i Vejle, Fyn och Ribe amt) har alltså varit formaliserat sedan 1994. Trekantområdet ligger vid Danmarks ”största vägsnål” där motorvägar och järnvägslinjer från norra, västra och södra Jylland möts med förbindelser till öarna Fyn och Själland i östra Danmark. Kommunerna som ingår i samarbetet består omväxlande av stora städer, medelstora städer och landsbygd.

År 2000 blev Trekantområdet så erkänt som ett av Danmarks sju landsdelscentrum jämställt med stora städer som Århus och Ålborg. Detta följde direkt på den nationella planeringsrapporten 1997 som rekommenderade skapandet av polycentriska urbana nätverk med hänsyn till ESDP och de polycentriska guidelinjerna. I dag är Trekantområdet en av Danmarks mest växande regioner i termer av befolkningsutveckling och ekonomisk utveckling (ESPON 2006).

Den administrativa reformen från januari 2007 omfattar både sammanslagningar av amter och kommuner vilket resulterar i att de tre amten i Trekantområdet kommer att ersättas av Region Syddanmark med Vejle som huvudstad. Trekantområdet kommer därmed att utvidgas och ytterligare fem kommuner ska inkluderas. Kommunsammanslagningen kommer att resultera i fem storkommuner och dagens 230 000 invånare utökas till 310 000.

Sammanläggningen av de tre amten kommer i vissa hänseenden att underlätta arbetet med att samordna de fem storkommunerna. Den relativt ömtåliga balansen i området mellan de tre stora städerna, de tre mellanstora städerna och de två landsbygdskommunerna förutses försvinna genom kommunsammanslagningen. Som ett resultat av den administrativa reformen förväntas Vejle att märkbart att expandera, Kolding att förbli en stor kommun och Fredericia förbli oförändrad i storlek medan både Middelfart och Vejen förväntas växa (ESPON 2006).

Hur balansen mellan dessa kommuner i framtiden kommer att se ut är fortfarande osäkert. Trots att Kolding i dag är den största staden och kommunen i nätverket har man inte intagit någon dominerande position. Med den nya kommunala strukturen är det dock troligt att Vejle kommer att dominera som en följd av både växande storlek och rollen som huvudstad för den Syddanska regionen fr o m 2007 (ESPON 2006). Frågor som ska behandlas i den kommande planläggningen är bl a vilken roll Trekantområdet ska spela in den nya regionen, hur relationerna till Odense, Esbjerg och Sønderborgområdet ska utvecklas och – i ett större perspektiv – hur Trekantområdet ska förhålla sig till den nya Danmarkskartan. Hur utvecklas t ex Trekantområdets position i det Östjyska tillväxtområdet? Vilka möjligheter medför den nya och förbättrade infrastrukturen mot Herning och Billund? (Trekantområdet 2006).

Till följd av den administrativa reformen kommer det inte att finnas några landsbygdskommuner utan istället större kommuner innehållande rurala områden. Som ett resultat av detta lär balansen inom Trekantområdet förändras radikalt. Under de kommande åren kan det komma att uppstå en situation där varje enskild kommun behöver använda mer resurser för administrativa förändringar och för arbetet med nya uppgifter (ESPON 2006).

Näringslivets struktur

Trekantområdet präglas av stora produktionsföretag inom rostfritt stål, livsmedelsframställning, transport och distribution. Samtidigt är området underrepresenterat när det gäller kreativa miljöer, vidareutbildning och forskning. För att utveckla området har en vision för området tagits fram som går ut på att skapa ett sammanhängande näringsliv och en arbetsmarknad med tyngdpunkt på kunskapsbaserad utveckling av befintliga och nya områden som i dag är starka (Lorentzen 2006). Trekantområdet ska vara attraktivt för företagsutveckling med koppling till de befintliga, starka branscherna och nya områden som IT, energi och miljö. Det skall även i framtiden finnas plats för ett bärkraftigt jordbruk (Trekantområdet 2004).

Huvudidén bakom Trekantsamarbetet är en välfungerande fördelning av arbetskraften mellan kommunerna. Städerna som ingår bör komplettera varandra på ett sätt som gör det fördelaktigt för hela regionens utveckling och regionen följer ABC-principerna i planeringen av företagsamma och industriella områden: Centrala A-områden för liberala, kreativa företag och utbildningar m m; B-områden för mindre produktionsinrättningar, service och återförsäljning, i allmänhet i utkanten av större städer; och C-områden för större industrier. Trekantområdet har en stor tillväxt av arbetstillfällen och söker genom en sammanhängande arbetsmarknad bevara framgången och vara en drivkraft i näringslivsutvecklingen i landsdelen (Trekantområdet 2004).

Trekantområdet har både universitet och tekniska högskolor. Området har lägre utbildningsnivå än landet i genomsnitt men satsar på en förändring med målet att bli ett utbildningscentrum för hela landsdelen och att utveckla Kolding som universitetsstad. De flesta utbildningarna ligger i dag i städerna Fredericia, Kolding, Middelfart och Vejle och studiemiljöerna karaktäriseras av många mindre utbildningsinstitutioner. Trekantområdet ingår i ett nätverk av utbildningar utanför regionen som har betydelse för utbildningarna i landsdelen (Trekantområdet 2001).

För att nå målen ska samarbetet med Syddansk universitet stärkas och regionen ska även underhålla och utveckla samarbetet mellan utbildnings- och forskningsinstitutioner i och utanför Trekantområdet. Vidare ska kopplingen mellan företag och utbildningsinstitutioner stärkas och utvecklas. Strategin för att befolkningen ska uppnå en högre utbildningsnivå är

att skapa attraktiva och aktiva studiemiljöer som drar till sig och får ungdomar att stanna kvar i Trekantområdet och att lokalisera utbildningarna nära stationer så att upptagningsområdet utökas (Trekantområdet 2001).

Samarbete

Den differentierade planläggningen ska eftersträva balans mellan lokala utvecklingsmöjligheter och nationella riktlinjer. Landsplanredegørelsen är ett första viktigt element i detta arbete. Viktig blir också den löpande dialogen mellan Miljöministeriet och de nya kommunerna samt översikten över statliga intressen i kommunplanläggningen. Regeringen har initierat dialogprojekt med landets kommuner och de nya regionerna om utarbetandet av de överordnade och generella principerna för den fysiska planeringen i Danmark (Miljøministeriet 2006).

Fram tills 2005 har samarbetet resulterat i en gemensam vision om den "Öppna gröna storstaden", en gemensam strategi för hur visionen ska uppnås, en gemensam kommunplanhuvudstruktur, en utnämning som landsdelscentrum och en synlighet regionalt, nationellt och internationellt (Trekantområdet 2001).

Strategin för Trekantområdet som landsdelscentrum skall styrka områdets planläggning, identitet och gemensamma möjligheter. Samspelet mellan kommuner, näringsliv, utbildningsinstitutioner, regionala myndigheter och andra samarbetspartner är centralt för utvecklingen. Trekantområdets befolkning på 225 000 invånare och städernas centrala placeringar ger goda möjligheter för att gemensamt förbättra villkoren för både boende och företag i Trekantområdet med omland (Trekantområdet 2001).

Strategins tolvåriga perspektiv möjliggör en rad långsiktiga initiativ som ska konkretiseras och realiseras i takt med att samarbetets möjligheter utvecklas. Samarbetet förutsätter en vilja att träffas och besluta gemensamt. De kommuner som tillhör Trekantområdet har kommit överens om att de lantligare kommunerna främst fungerar som bostadsort medan de mer urbana kommunerna i första hand är lokaliseringsort för företag. Därmed ökar möjligheterna att tillsammans skapa något som är större än vad kommunerna kan åstadkomma var för sig (Trekantområdet 2001).

Trekantområdets möjligheter och ökade servicenivå är inte bara till fördel för områdets eget näringsliv och befolkning utan även för ca 75 000 invånare i det naturliga omlandet för Trekantområdets service, handel, utbildnings- och kulturinstitutioner, arbetsplatser och övrig service.

Visionen är att Trekantområdet både inifrån och utifrån ska uppfattas som en storstad med ett stort serviceutbud och många fritids- och kulturaktiviteter (Trekantområdet 2001). I dag räknas Trekantområdet som en enhet i olika dokument och rapporter, t ex de kommunala och regionala planerna och i de nationella planeringsrapporterna. Trekantområdet som begrepp används inte bara i officiella dokument utan även i den vardagliga kommunikationen såväl inom som utanför området. Områdesidentiteten är stark, inte minst för dem utanför regionen, vilket har uppmärksammats av de lokala planerna som mött företag som önskar att etablera sig i Trekantområdet utan att ha några särskilda önskemål om exakt var. För invånarna inom Trekantområdet är dock identifieringen med den egna kommunen fortfarande starkare än den med hela området (ESPON 2006).

Kommunerna i Trekantområdet är väl medvetna om att deras samarbete gör regionen starkare och det finns en utpräglad tro på huvudstrukturens betydelse för att området ska förbli framgångsrikt. Målet är att Trekantområdet ska utvecklas till en öppen, grön storstad med mycket god image som både rymmer storstadens och småstadens möjligheter. Trekantområdet ska erbjuda en hög servicenivå och ett mångfaldigt kultur- och fritidsutbud. För att nå målen ska levande stadsmiljöer skapas som medverkar till att göra Trekantområdet till en attraktiv boplat. Stadstillväxten ska koncentreras så att den värdefulla landsbygden bevaras (Trekantområdet 2001).

Förutom fysisk planering fokuserar nätverket på näringslivsutveckling och då särskilt på innovation och samverkan mellan utbildning, forskning and företagsutveckling. Varje år utarbetas ett s k "innovationstregnskab" för Trekantområdet av ett särskilt innovationsråd

med deltagare från näringsliv, forskning och offentliga myndigheter. Inom ramen för Trekantområdets samarbete finns fem branschklubbar: Transportforum, IT-forum, Livsmedelsklubben, Stålgruppen Trekantområdet och Foodture (Danish Food Innovation Network) (Trekantområdet, 2007-01-04).

IT-forum bildades som ett led i att sätta Trekantområdet på kartan och bli känt som en IT-region med ett stort antal IT-företag profilerade mot utveckling och uppgradering av system. Forumet vill bedriva kursverksamhet kring nya innovationer och anordnar föredrag och seminarier med syftet att utbyta erfarenheter och förmedla ny teknik till medlemmarna. I framtiden kommer forumet även att medverka i olika utvecklingsprojekt. Nätverket Foodture arbetar med att uppmuntra privata och offentliga tvärsektoriella samarbeten för att främja innovation inom verksamhetsområdet livsmedel och livsmedelsförädling. Syftet är att skapa ett internationellt växtcentrum för livsmedelsförädling och innovation som omfattar hela värdekedjan. Foodture deltar i tvärsektoriella samarbeten med offentliga och privata aktörer samt vetenskapsmiljöer och utbildningsinstitutioner för att främja innovation och företagsutveckling. Foodture har rollen att koordinera, vidareförmedla och bistå vid utveckling och igångsättning av projekt (Trekantområdets Logistik Forum, IT Forum Trekantområdet, FødevareKlubben och Foodture 2007).

Klustren i området (rostfritt stål, livsmedelsproduktion, transport och IT) anses vara en viktig del i arbetet med Trekantområdet. Det har under årens lopp lagts ned mycket arbete i varje stad på att stödja den lokala företagsutvecklingen och de lokala klustren. Under 2005 lades uppskattningsvis två tredjedelar av Trekantområdets budget på initiativ för företagsutveckling. Trots detta har man inte lyckats att binda ihop klustren tillräckligt (ESPON 2006).

Konklusion

I Danmark finns ett övergripande plandokument, Landsplanredegørelse 2006, som i huvudsak fokuserar på fysisk planering men även tar viss hänsyn till regional utveckling. Ett insatsområde i Landsplanredegørelse 2006 handlar om att utvecklingen ska komma hela landet till godo. Städer omnämns som viktiga element och flera initiativ har som målsättning att säkra stadernas roll som centrum för tillväxt och utveckling. Vidare betonas att det ska vara skillnad mellan stad och land och att den fysiska planeringen ska vara helhetsorienterad. Den danska stadspolitikerna är fragmenterad och består i huvudsak av sociala och näringspolitiska initiativ samt en rad initiativ inom fysisk planering.

En regional tillväxtstrategi har framtagits på nationell nivå. På regional nivå ska det i och med reformen 2007 utarbetas regionala utvecklingsplaner innehållande en överordnad vision för utvecklingen inom natur och miljö, näringsliv, turism, hållbarhet, utbildning och kultur, samt strategier för utvecklingen av regionens utkantsområden. Kommunplaner ska bidra till att nätverk av städer bildas, vilka ska fungera som centrum för omlandet. För Trekantområdet finns redan en gemensam vision och en strategi för hur visionen ska uppnås, samt en gemensam kommunhuvudplanstruktur. Samarbetet har resulterat i en utnämning som landsdelscentrum. Inom Trekantområdet bygger samarbetet på tanken om ett polycentriskt urbant nätverk och en fördelning av arbetskraften som tar hänsyn till kommunernas respektive specialiteter och egenskaper. Samarbetet omfattar dessutom regional innovationspolitik och gemensam marknadsföring.

Referenser

Dahlström et al. (2006): How to Make a Living in Insular Areas – Six Nordic Cases Nordregio report 2006:1.

ESPON (2006): Project 2.3.1 Application and effects of the ESDP in the Member States – Case study The triangle area.

Foodture – Danish Food Innovation Network www.foodture.dk 2007-01-04.

- FødevarerKlubben www.foedevareklubben.dk 2007-01-04.
- Indenrigs- og Sundhedsministeriet (2006): Regionalpolitisk redegørelse 2006, regeringens redegørelse til Folketinget www.im.dk/publikationer/regionalpol_red_2006_reg_redeg_folket/index.htm 2007-01-04.
- IT Forum Trekantområdet www.itft.dk 2007-01-04.
- Lorentzen, C (2006): Trekantområdet i Danmark – fra industriell succesregion til videnstungt innovationsmiljø! PLAN nr 4 2006.
- Miljøministeriet (2006): Landsplanredegørelse 2006 Det nye Danmarkskort – planlægning under nye vilkår www.skovognatur.dk/Udgivelser/2006/Landsplanredegørelse_2006.htm 2007-01-04.
- Miljøministeriet (1992): Denmark Towards the Year 2018: Summary and Action.
- Ministeriet for videnskab, teknologi og udvikling: ”Viden flytter ud” http://videnflytterud.dk/portal/page/pr04/VIDEN_FLYTTER_UD 2007-01-29.
- Nutek (2006): Storstadsutveckling för nationell tillväxt – förslag och råd från forskare R2006:10.
- Regeringen (2003): Den regionale Vækststrategi, maj 2003 www.oem.dk/publikationer/html/vaekst/index.htm 2007-01-04.
- Skov- og Naturstyrelsen www.skovognatur.dk/Emne/Planlaegning/Kommuneplanlaegning/ 2007-01-04.
- Trekantområdet www.trekantomraadet.dk 2007-01-04.
- Trekantområdets Logistik Forum www.transportforum.dk 2007-01-04.
- Trekantområdet (2006): Ny hovedstruktur for trekantområdet Danmark – fra strategi till fælles kommuneplan inden 2009 www.trekantomraadet.dk/p107.asp, 2007-01-04.
- Trekantområdet (2004): Hovedstruktur for Trekantområdet 2003-2014 www.fredericiakommune.dk/NR/rdonlyres/2BA46979-6FE2-41D2-8C1A-FAB35AF4BE4A/0/hovedstruktur_1_4_indledning.pdf 2007-01-04.
- Trekantområdet (2001): Strategi for trekantområdet som landsdelscenter 2002-2013 www.vejde.dk/lib/file.aspx?fileID=485&target=blank 2007-01-04.
- Ærø & Jørgensen (2005): Implementering av bypolitik i Norden TemaNord 2005:502.

2.3 Finland – Lahtisregionen

Nationellt ramverk

Regionalpolitik

1960- och 70-talens statliga industrialisering och uppbyggnad av en välfärdsstat hade syftet att minska den polarisering som orsakats av strukturella produktionsförändringar. Som en del av ett nationellt projekt utvecklades regioner där staten hade stark legitimitet att agera. Städerna kom att fungera som regionens aktörer, som fördelade resurser till perifera områden. På detta följde regionalpolitiska åtgärder som innebar en ytterligare aktivering av regionens aktörer inom offentlig, privat och den tredje sektorn. Utvecklingen baserades på varje regions miljöförhållanden och traditionella verksamheter där städernas roll som magneter för dynamik och flöden betonades.

Finländsk regionalpolitik har sedan lågkonjunkturen i början av 1990-talet betonat kunskap och kreativitet, vilket har resulterat i en snabb ekonomisk och sysselsättningstillväxt. De ekonomiska resurserna har emellertid koncentreras till storstadsregionerna vilket betyder att den regionala utvecklingen varierar mellan olika delar av landet, och storstadsregionerna har lockat nya invånare som normalt har högre utbildning. Det finns ett klart samband mellan humankapital, stadstillväxt och ekonomisk tillväxt. Denna koncentration av ekonomisk tillväxt i Finland har pågått relativt länge och ser ut att fortsätta.

Urbaniseringsprocessen i Finland har skett långsammare än i andra Europeiska länder varför landet fortfarande har en stark rural karaktär. Den finländska regionalpolitikens starka ställning försvårade introducerandet av stadspolitik, som i dag betraktas som en del av regionalpolitiken och bl a har syftet att förbättra näringslivsmiljön och att utveckla den industriella verksamheten.

I de nationella utvecklingsmålen för 2003–2007 sägs att en balanserad och polycentrisk regional struktur kommer att bidra till den ekonomiska tillväxten och göra varje region i landet levande. Det betonas att globala, regionala och lokala noder och nätverk främjar en växelverkan mellan städer och landsbygden. Varje region bör ha åtminstone en stadsregion som kan erbjuda företag konkurrenskraftig etablering. Utvecklingsmålen lägger även vikt vid fungerande regionala arbetsmarknader för människor i olika åldrar och med skiftande utbildningsbakgrund.

I Finlands regionala utvecklingsstrategi (Sisäasiainministeriö 2003) konstateras att framtiden kommer att innebära en polarisering och att målet är att kontrollera dess påverkan både i uppåtgående och nedåtgående regioner. I strategin identifieras städernas och landsbygdens olika roller i den nationella rumsliga utvecklingen och det pekas på stadspolitikens relation till regionalpolitiken. Den nuvarande trenden är att regionerna själva tar stort ansvar både som aktörer och ledare för regional utveckling medan staten skapar förutsättningar (t ex infrastruktur för transporter) och agerar som en partner. Den kommunala nivån spelar en central roll när det gäller regional utveckling eftersom kommunerna tillhandahåller service, upprätthåller infrastruktur och skapar hållbara miljöer för företag.

Stadssystem/stadspolitik

Finlands strategi för att utveckla stadsregionernas konkurrenskraft på ett balanserat sätt baseras på regeringsprogrammet och de nationella målen för utveckling av regioner. Den nationella stadspolitikens innehåller flera element som utgår från stadsregionernas respektive utvecklingsmöjligheter och strategier, bl a för universitetsregioner och små och medelstora stadsregioner. De viktigaste komponenterna är Regioncentraprogrammet (RCP) och Kompetenscenterprogrammet (KCP) som genomförs i enlighet med lagen om regional utveckling. Ett stadsnät med många kärnor som utnyttjar sina utvecklingsmöjligheter anses förstärka in-

novationsförmågan i regionen. Det viktigaste innehållet i stadspolitiken är att utveckla konkurrenskraften, främja ekonomisk förnyelse och att stärka partnerskap och nätverk.

Regioncentraprogrammet (RCP) har som målsättning att stimulera till att nätverk bildas där aktörer ingår som har kunskap om just den regionens styrkor, expertis och specialiteter (Sisäasianministeriö 2006a). Regional utveckling baserad på nätverk av regionala centrum anses resultera i en mer balanserad regional struktur och stärkt internationell konkurrenskraft. I framtiden är avsikten att de nationella regionalpolitiska insatserna ska riktas direkt mot regionala centrum och de nätverk som stärker dem. RCP har implementerats i 34 urbana regioner. Det lanserades i mars 2001 och pågår t o m slutet av 2006. En utvärdering 2006 (Sisäasianministeriö 2006b) visade att de regionala aktörerna var nöjda med programmets områdesfokuserade regionutveckling. RCP fortsätter 2007–2010 och i det nya programmet betonas stadsregionernas livskraft, samarbete och konkurrensförmåga liksom social kapacitet. Särskilt betonas regionernas samarbete med varandra.

Kompetenscenterprogrammet (KCP) genomförs vid 20 finländska kompetenscenter och styr lokala, regionala och nationella resurser till stöd för regional specialisering genom satsningar på nya innovationer och företag baserade på spetskompetens. Samtidigt kan olika aktörer förstärka och förnya den högkvalificerade kunskap som finns i en region. Kompetenscentrens arbete baseras på en stark växelverkan mellan näringslivet, forskningsvärlden och finansierarna. Strategin bygger på regiontänkande med syftet att öka möjligheterna att utnyttja kompetenscentrens utvecklingsarbete, och innehåller dessutom ett omfattande förslag om nationell infrastruktur och användandet av den. Under kommande programperiod (2007–2013) kommer KCP att betona samarbete där minst två regioner måste gå samman i varje projekt. KCP ska kopplas till den nationella innovationspolitiken vilket betyder att antalet kluster i programmet minskar från 45 till mellan sex och tolv (Osaamiskeskusohjelma 2006).

De nationella regionala utvecklingsmålen (Sisäasianministeriö 2004a) uttrycker explicit att stora och diversifierade storstadsregioner är motorerna för ekonomisk tillväxt. En balanserad utveckling behöver storstadsregioner som bas för den inhemska regionala utvecklingen och som samtidigt stärker städernas och regionernas konkurrenskraft i ett globalt perspektiv. I utvecklingsstrategin för storstadsregionerna 2006–2010 (Sisäasianministeriö 2006c) understryks vikten av specialkompetens och internationella förbindelser. Statliga insatser i storstadsregioner inriktas på specifika egenskaper som regionerna själva definierat i sina respektive utvecklingsstrategier. Genomförandet koncentreras på fem insatsområden, nämligen en förstärkt innovationsmiljö, förhindrande av social och regional differentiering, samordning av samhällsplanering en, främjande av internationell marketing och immigration. Storstadsregionerna ska vara ”lärande” och stärka sin kunskapsposition i den globala ekonomin. De förväntas även bidra med expertis och service för högteknologiska branscher.

Den globala ekonomin har ökat trycket på framgång och konkurrensförmåga för huvudstadsregionen. Det är därför viktigt att utveckla specifika riktlinjer för att stärka Helsingforsregionens konkurrenskraft och position i Norra Europa. För Helsingforsregionens tätorter har därför ett antal nyckelfrågor pekats ut (Sisäasianministeriö 2003):

- Utveckling av ”governance” (styrning) mellan stat och kommunerna i regionen
- Fokus på hållbarhetsperspektivet i den urbana strukturen
- Social sammanhållning – förstärkning av regionens spetskompetens

Inrikesministeriet har i samarbete med Helsingforsregionens kommuner genomfört ett utvecklingsprojekt kring bl a bostadsförsörjning, transport, samhällsplanering och service, vilket har stärkt den internationella konkurrenskraften och främjat regionens eget beslutfattande.

Stad–land

I Finland finns en målsättning att skapa integrerade riktlinjer för små och mellanstora stadsregioner och fruktsamma relationer mellan stad och landsbygd. Landsbygdsutvecklingen som helhet kräver kunskap om de olika typer av landsbygd som förekommer i landet. En områdesklassificering som definierar städer, landsbygd i närheten av städer, egentlig landsbygd och glest bebyggd landsbygd utgör grunden för utvecklingspolitiken. Kommunindelningen i den egentliga landsbygden och den glest bebyggda landsbygden baseras på multivariabelanalys och separata utredningar.

Regeringsprogrammet (2003) klargör att de nationella urbana riktlinjerna är avsedda att framhäva regionernas konkurrenskraft och potential för en social rättvis utveckling. Det behövs en ökad samordning mellan urbana och rurala riktlinjer och det förväntas att nätverken mellan städerna kommer att utvecklas på ett omfattande och mångsidigt sätt med hänsyn till att behoven ser olika ut beroende på städernas storlek. De riktlinjer som sammanför urbant–ruralt härstammar emellertid ofta från rurala riktlinjer. Det är av nationellt intresse att dessa riktlinjer betraktas som ett instrument för att hantera den pågående polariseringsprocessen, och lyfter fram nya samband mellan staden och landet, nya aktörer och samarbetet mellan aktörer. Enligt regeringsprogrammet är de viktigaste utvecklingsmöjligheterna i samspelet mellan städerna och landsbygden följande:

- E-jobb, e-tjänster
- Omlokalisering av nationella myndigheter
- Fritidsboende
- Utbytespotentialen, t ex lokalt producerad och konsumerad mat, kulturmiljö, kulturarv

De regionala myndigheterna måste upprätta regionala utvecklingsprogram men det saknas konkreta förslag till riktlinjer. I många städer och kommuner har de lokala aktörerna förberett gemensamma strategier för t ex näringslivet. De flesta strategier handlar emellertid om organisering och serviceutbud, där LEADER-projekt och andra lokala aktionsgrupper i dag har en viktig ställning i samspelet mellan stad och land. Lokala aktionsgrupper agerar ofta tillsammans med olika aktörer i stadsregionen och också i de större städerna. Resultaten av samspelet mellan aktionsgruppernas verksamhet och RCP har dock varit få till följd av olika avgränsning och delvis olika syften.

Tre frågor har dominerat i den finländska diskussionen om partnerskap och interaktionen mellan stad och land (Eskelinen & Schmidt-Thomé 2002): För det första har erfarenheten hittills visat att stadsregionerna inte har haft någon större effekt utöver den närmaste omgivningen. Vidare har samarbetet inte koncentrerats till samspelet stad–land utan snarare dominerats av organisatoriska och politiska maktfrågor på regional nivå. Slutligen har potentialen för ett utbyte mellan stad och land inte utforskats tillräckligt (t ex lokalt producerad mat eller utnyttjandet av natur och kulturarv som tillgångar).

Hittills har försöken för att marknadsföra samarbetet mellan stad och land inte varit särskilt framgångsrika. Det beror på att planerad samverkan mellan stad och land fortfarande betraktas som ett alltför teoretiskt handlingsätt. Å andra sidan är det i sammanhanget svårt att definiera vad som är urbant och vad som är ruralt. Samarbetet baseras på en sektorövergripande omorganisering som är en långsam process – i synnerhet på landsbygden där sektoradministrationen av tradition är stark. Det har fått direkta konsekvenser i svårigheten att bilda partnerskap. Problematiken ligger även i att partnerskap tas för givna utan någon definition av dess utvecklingspotential. (Sisääasiainministeriö 2004b).

Samspelet mellan stad och land kräver fler aktörer än de traditionella inom kommunalt samarbete. Det fjärde landsbygdsprogrammet 2005–2008 (Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä 2004) betonar ett underifrånperspektiv och aktiviteter på gräsrotsnivå. På nationell nivå handlar landsbygdsprogrammet om dialog och koordinering av olika riktlinjer och förhållningssätt som förekommer i staden och på landet.

Reformdiskussioner

Den finländska administrativa strukturen bygger på en tydlig central administration å ena sidan och stark kommunal autonomi å den andra. Detta präglar både förvaltningssystemet (t ex välfärdstjänster) och utvecklingspolitiken. I avsaknad av en representativ regional förvaltning i Finland har arbetet fördelats mellan ett flertal statliga myndigheter inom olika verksamhetsområden. I mitten av 1990-talet försökte staten förenkla och göra denna förvaltning mer enhetlig vilket innebar en justering där myndigheter bringats samman och stärkt sina positioner. Justeringen har delvis utgjort grunden för den senare reformen av den kommunala förvaltningen.

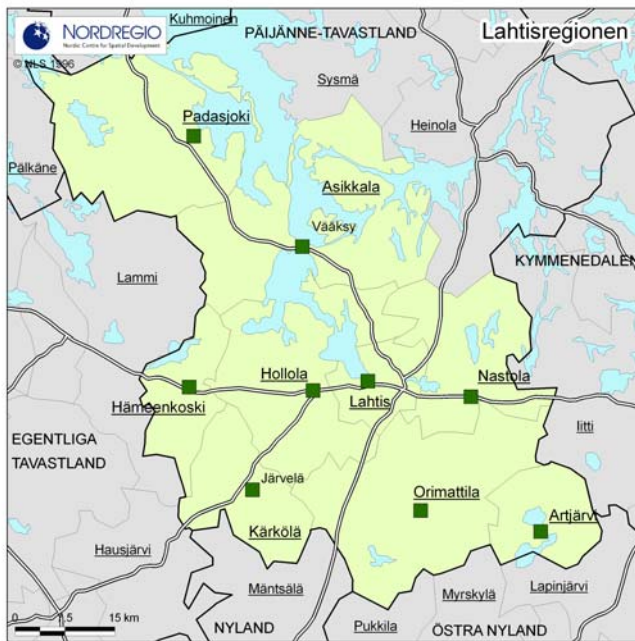
Den pågående diskussionen om förvaltningsreformen i regioner och kommuner berör särskilt kommunsammanslagningar och förmågan att producera välfärdstjänster. Det finns en tradition av kommunalt samarbete kring regionala och välfärdsfrågor. Normalt har detta skett i s k subregioner som består av en centralort omgiven av kommuner. Tidigare agerade kommunerna självständigt och konkurrerade med varandra inom olika sektorer. Subregionerna har blivit den nivå som diskuteras inför en ny kommunstruktur. Målet är att skapa mer funktionella strukturer.

Den kommun- och tjänstereform som startade våren 2005 handlar om att skapa bättre möjligheter att producera välfärdstjänster genom att integrera verksamheter. Reformen lägger tonvikten på att kommunerna bör vara ekonomiskt starka och ha ett funktionellt befolkningsunderlag som mottagare av välfärdstjänsterna. Integrationen inom kommunen sätts främst och det mellankommunala samarbetet är inget uttalat mål. Syftet är att stärka kommunernas situation såväl funktionellt som ekonomiskt. Traditionellt har diskussionen kring kommunalt samarbete dominerats av administrativa och organisatoriska frågor (t ex kommunal service). På senare tid har debatten emellertid handlat om strategiska kommunsammanslagningar. Det råder alltså ingen tvekan om regeringens intention: man önskar skapa en ortstruktur med förstärkta regioncentrum där landskommunerna förväntas bidra till utvecklingen.

På senare tid har den finländska debatten kring regional utveckling betonat samspelet mellan företag, kommuner och expertcentrum som en motor för tillväxt. De institutionella och kulturella faktorerna samt "governance" har blivit allt viktigare. Den här fallstudien beskriver Lahtisregionen och dess försök att förbättra och förstärka sin regionala profil och betydelse för regional utveckling. Vilka redskap, mått och indikatorer har valts för att uppnå element av produktivitet, skicklighet, investeringar, innovationer, företagsamhet, och konkurrenskraft i regionen? Enligt Eskelinen & Schmidt-Thomé (2002) har många finländska kommuner och andra lokala aktörer börjat att formulera gemensamma handlingsprogram för näringslivet men aktörerna har fortfarande mycket att lära även när det gäller att göra verklighet av samarbetet, där förmågan att systematisera koncept och skapa innehåll fortfarande är svag i flera storstadsregioner. Är detta fallet i Lahtisregionen och vilka initiativ har tagits inom regional utveckling för att uppmärksamma stad-land-samarbetet och regionens konkurrenskraft?

Lahtisregionen

Lahtis är huvudort i Päijät-Häme-regionen som är belägen i södra Finland, ca 100 km norr om Helsingfors. Regionen har totalt endast 200 000 invånare men den centrala delen (staden Lahtis och fyra grannkommuner) är med sina 150 000 invånare den femte största stadsregionen i Finland. Staden Lahtis är den geografiska och funktionella kärnan i Päijät-Häme och har 98 000 invånare (kommunen är den sjunde största i Finland). Den totala befolkningsförändringen i Päijät-Häme har varit liten men skillnaderna inom regionen är anmärkningsvärda, främst mellan landsbygden och staden. De mest lantliga kommunerna har förlorat mer än 20 procent av sin befolkning på 20 år och den kvarvarande befolkningen tenderar allt mer att söka sig in mot regionens centrum.

Även i termer av lokal arbetsmarknad dominerar Lahti i Päijät-Häme med ungefär 55 procent av regionens arbetstillfällen lokaliserade i staden år 2002. Den starka industriella traditionen är fortfarande synlig i stadsregionen och sysselsätter ett relativt stort antal människor.

Tillverkningsindustrin och tjänstesektorn är de största arbetsgivarna men sedan den ekonomiska tillbakagången har den starkaste tillväxten skett inom byggbranschen och inom tjänstesektorn. Uppdelningen av arbetsplatser och arbetskraft är tydlig med de industriella verksamheterna lokaliserade i Lahtis grannkommuner och den tredje

sektorn i staden. Arbetstillfällena inom primärnäringsarna minskar i jämn takt. Antalet arbetstillfällen inom den offentliga sektorn är fortfarande litet p g a offentliga nedskärningar. Nya industrier under utveckling är mekatronik, plast, elektronik och informationsteknologi. Framtida tillväxtsektorer anses vara logistik, miljöteknik och turism.

Regionens strategiska position är under förändring. Tidigare ansågs Lahti ligga för nära Helsingfors. I finländska mått mätt är Lahti en stor stad men införandet av en nationell regionalpolitik har haft begränsat inflytande på regionens utveckling: t ex finns inget universitet och statens investeringar i FoU har varit blygsamma jämfört med universitetsstäderna. Nyligen togs emellertid beslut om två infrastrukturprojekt, nämligen färdigställandet av motorvägen mellan Helsingfors och Lahti och byggandet av en järnväg (genväg) mellan de två städerna, vilket tolkas som en positiv signal från regeringen. Enligt OECDs "Territorial Review on Helsinki" (2002) börjar mellanstora städer som exempelvis Lahti eller Håmeenlinna, som båda ligger på ett visst avstånd från huvudstaden, kunna dra fördel av den tillväxt som sprids från Helsingfors. Det uppskattas att den nya snabbare järnvägen, som förkortar restiden till Helsingfors från 80 till 45 minuter, kommer att medföra 20 000 nya invånare och 6 000 nya jobb till Lahtisregionen under de kommande 20 åren. Därför pågår flera regionala processer, de flesta initierade av aktörer i Lahtisregionen, som försöker dra fördel av Lahtisregionens nya, förbättrade position.

Strategier och planer

Under de senaste två åren har fokus inom den regionala utvecklingen legat på att hitta gemensamma mål. Kommunerna har försökt enas om vilka områden det går att samarbeta kring och vilka som lämpar sig bäst att sköta var för sig. Utöver en särskild strategi för Lahtis stadsregion och Näringspolitisk strategi för Lahtisregionen 2005–2008 har tematiska strategier utarbetats kring innovationer, teknologi och miljö.

De breda spektret av aktörer och strategier kan emellertid leda till koordinationsproblem och det kan vara svårt att finna engagemang och politiskt stöd för alla utvecklingsprocesser. De regionala utvecklingsaktiviteterna riskerar att bli alltför fragmenterade vilket försvårar effektiv och mångsidig "governance". I frånvaron av en dominerande aktör blir det än viktigare med nätverk. I Lahtisregionen ledde det interregionala nätverket till utvecklingen av en innovationspolitik och grundandet av en science park, där många av aktörerna inom till regional utveckling är lokaliserade.

För regionen finns ett innovationsprogram med syftet att hjälpa till med identitetsbytet från en traditionell industriregion till en mer innovativ sådan. Utvecklingen av regionens spetskompetens bygger till stor del på regionens nätverk av högre utbildningsinstanser. Som ett resultat av egna initiativ från regionen har flera finländska universitet öppnat filialer i Lahtis, vilket lett till bildandet av Lahtis universitetskonsortium. Konsortiets syfte är att skapa en kunskapsbas kring handeln, branscherna, Päijät-Häme-regionen och vetenskapen vid utbildningsinstitutionerna. Man eftersträvar en höjd utbildningsnivå och ett ökat tekniskt kunnande som ska bidra till att främja välfärden i Lahtisregionen. Här spelar den regionala polytekniska högskolan och ett teknologicentrum en stor roll. Tillsammans med näringslivet förväntas dessa aktörer utgöra grundpelarna i det regionala innovationssystemet. Växelverkan mellan företag och utbildnings- och forskningsenheter förväntas, liksom på andra håll, vara en stor potential för regional utveckling.

Regionen har investerat mycket i utvecklingen av ett regionalt innovationssystem. Lahtis Science och Business Park (LSBP), som grundades 2003 för att fungera som en förmedlare av FoU-aktiviteter, är ett resultat av detta. Förutom att bistå med service till företag ser LSBP till att olika aktörer möts med syftet att skapa innovation och kreativitet. Tillsammans med det regionala utvecklingsprogrammet, Centre of Expertise-programmet och det subregionala ”governance”-kontoret, utgör LSBP ytterligare en del i utvecklingsramverket som därmed har bättre möjligheter till daglig kontakt och mer effektiv koordination av aktiviteter.

Målet för LSBP är att intensifiera de regionala nätverken och nyttan av vetenskapligt baserade resurser. LSBP ska agera som koordinators i det regionala innovationssystemet, med särskild fokus på näringsliv–FoU. På senare år har Lahtisregionen aktivt verkat för att bygga upp sin potential kring regional utveckling och bidra med nya regionala perspektiv på klusterekonomier. En metod för skapandet av en plattform för regional utveckling (RDPM) har använts för att identifiera den regionala affärspotentialen, d v s veta vilka komparativa fördelar som bör satsas på i framtiden, och betonat vikten av att individuellt ta fram utvecklingsstrategier.

En viktig del av metoden är det s k ”core process”-tänkandet, som skapats för att utforma innovationsnätverk som kan utnyttja affärspotentialen i regionen. Detta tänkande anses även främja den regionala utvecklingskapaciteten. RDPM har konstruerats parallellt med andra praktiska regionala utvecklingsprocesser. Metoden har tagits emot väl i regionen och sägs redan ha påverkat utvecklingen, t ex i form av regional science park-strategin, Centre of Expertise-programmet och den regionala strategin för högre utbildning och forskning (Harmaakorpi & Pekkarinen 2003).

Samarbete

Lahtisregionen är något av en finländsk pionjär vad gäller kommunalt samarbete. Gemensamma aktiviteter mellan kommunerna Lahtis, Hollola och Nastola påbörjades redan under 1970-talet kring trafik- och markplanering. Under årens lopp har samarbetet expanderat till att omfatta offentlig service, produktion, näringspolitik och gemensam marknadsföring och turism. Under 1990-talet anslöt sig ytterligare två kommuner, Asikkala och Orimattila, till samarbetet och det genomfördes flera försök att skapa modeller för mellankommunal ”governance”. Politiska stridigheter satte dock käppar i hjulet för att implementera modellen (Ruotsalainen et al. 2001).

År 2002 valdes Lahtis stadsregion ut till pilotregion för att delta i ett subregionalt projekt (seutu-hanke) inom ramen för ett nationellt program koordinerat av inrikesministeriet. Projektet innehöll endast små finansiella incitament men huvudsyftet var att testa olika modeller för samarbete mellan kommunerna. Fokus låg på att öka tillgängligheten och kvaliteten på offentlig service. I Lahtisregionen har projektet ökat den kommunala samverkan och deltagarna har också fått ett ökat förtroende för varandra (Valanta 2004).

Två drivkrafter kan sägas ligga bakom det ökade behovet av kommunal samverkan. För det första slog lågkonjunkturen särskilt hårt mot Lahtisregionen eftersom den ekonomiska strukturen till stor del är beroende av tillverkningsindustrin. Arbetslöshetssiffrorna steg från

ungefär fem procent till ca 30 procent och även om fler har anställts sedan dess så har regionen fortfarande omkring 13 procents arbetslöshet varav många långtidsarbetslösa. Problemen på arbetsmarknaden resulterade i svårigheter i de kommunala ekonomierna samtidigt som kommunernas ansvarsområden blev allt fler. Detta ökade trycket på att hitta nya sätt att erbjuda kommunal service och att minska de kommunala kostnaderna. För det andra: efter den ekonomiska tillbakagången blev regionens svårigheter att övergå från traditionell industri till informationsteknologi tydliga. Dessutom har fåtalet högutbildade och FoU-investeringar i regionen inneburit en långsam företagsutveckling (Harmaakorpi & Pekkarinen 2003). Regionen har därför tvingats att utforska nya vägar och modeller för partnerskap för att stärka sin regionala profil, framtoning och prestationsförmåga.

Stad–land

Lahtis kommun hör enligt den nationella klassificeringen mestadels till den stadsnära landsbygden. Kommunerna i regionen har haft ett relativt aktivt samarbete och förberett olika planer och strategier (se tidigare avsnitt) som dock koncentrerar sig på staden Lahtis än regionen som helhet. Utvecklingen utanför stadsregionen ingår i syftet men tyngdpunkten ligger kring staden där alla viktiga funktioner finns. Denna problematik är emellertid inte typisk för Lahtis utan förekommer i alla stadsregioner med omgivande landsbygd.

Kommunerna i stadsregioner har en gemensam plan för markanvändning i vilken det även ingår en regional strategi för näringslivspolitik och vissa gemensamma funktioner. Regioncentraprogrammet har förstärkt relationen mellan kommunerna i stadsregionen men har inte kommit lika långt i förhållandet stad–land. Många regionala strategier uppmärksammar relationen mellan stad och landsbygd men innehåller inga konkreta åtgärder för att förstärka sambandet.

Konklusion

Till följd av 1990-talets lågkonjunktur i Finland har tyngdpunkten inom regionalpolitiken överförs till städer och stadsregioner, vars egenskaper och särdrag anses utgöra grunden för ekonomisk tillväxt. Den finländska stadspolitiken baseras på regeringsprogrammet och dess nationella mål för utveckling av regioner. Regioncentraprogrammet stödjer utveckling av små och mellanstora städer utanför storstadsregionerna och fokuserar på att stimulera till bildandet av nätverk av aktörer som har kunskap om regionens styrkor, expertis och specialiteter. Kompetenscenterprogrammet styr lokala, regionala och nationella resurser till stöd för regional specialisering genom satsningar på nya innovationer och företag med spetskompetens. Stadspolitiken genomförs i nära samverkan med den landsbygdspolitiska samarbetsgruppen på nationell nivå, som har till uppgift att öka växelverkan mellan stad och landsbygd – speciellt på regional och lokal nivå.

I finländsk regionalpolitik finns en klar betoning på polycentrisk stadsutveckling, och både Regioncentraprogrammet och Kompetenscenterprogrammet bär drag av detta i enlighet med ESDP-processen. Polycentrisk stadsutveckling är i Finland ett strategiskt angreppssätt för att hantera en urban struktur som karaktäriseras av små och medelstora städer med långa avstånd emellan. I dag ingår alla finländska städer i den nationella stadspolitiken.

Utvecklingspolitiken i Lahtisregionen har betonat kunskap och kreativitet. Ett antal program har utarbetats med regionens utbildningsinstitut som viktigaste samarbetspartner. Nya initiativ, såsom subregion-projektet för interkommunalt samarbete och den regionala innovationspolitiken, har förbättrat styrningen av en strategisk regional planering. Subregion-projektet förstärker den ”traditionella” växelverkan mellan urban och rural växelverkan medan den regionala innovationspolitiken har syftet att identifiera utvecklingspotentialen i stadsregionen.

Referenser

Eskelinen, H. & Schmidt-Thomé, K. (2002): Rural Finland, Urban Europe – Partnership. In Bengs, Chister (ed) 2002. Facing Espon. Nordregio report 2002:1 s. 41-49. Stockholm.

Harmaakorpi, V. & S Pekkarinen, S. (2003): The Concept of the Regional Development Platform and Regional Development Platform Method (RDPM) as a Tool for Regional Innovation Policy. Helsinki University of Technology, Lahti Center.

Lahden alueen elinkeinostrategia (Näringspolitisk strategi för Lahtisregionen) 2005–2008 <http://www.lakes.fi/uploads/5sdfwdhs1bmc7n5.pdf> 2007-01-26.

Maaseutupoliitikan yhteistyöryhmä (Landsbygdspolitikens samarbetsgrupp) (2004): Det fjärde landsbygdsprogrammet 2005-2008 (Neljäs maaseutupoliittinen kokonaisohjelma). Maaseutupoliitikan yhteistyöryhmän julkaisuja 10/2004.

OECD (2002): Territorial Review on Helsinki. Organisation for Economic Co-operation and Development.

Osaamiskeskusohjelma (Kompetenscentraprogrammet) (2006): <http://www.oske.net/> 2007-01-26.

Päijät-Hämeen maakuntaohjelma (Landskapsprogram för Päijät-Häme) (2007–2010) <http://www.paijat-hame.fi/tehtavat/maakuntaohjelma/ph-mo-13112006.doc> 2007-01-26.

Regeringsprogrammet (2003): http://www.vn.fi/tiedostot/julkinen/vn/hallitus/Paeaeministeri_Matti_Vanhasen_hallituksen_ohjelma_24.6.2003/131465.pdf 2007-01-26.

Ruotsalainen, A., Kosonen, M. & Viitala, P. (2001): Seutuhallinnon kehittäminen Lahden kaupunkiseudulla – kohti vuorovaikutteista kehittäjäverkostoa. Helsingin yliopiston maantieteen laitoksen julkaisuja B 47. Helsinki 2001.

Sisäasianministeriö (Inrikesministeriet) (2006a): Aluekeskusohjelma 2007–2010 – asiantuntijaryhmän raportti.

Sisäasianministeriö (Inrikesministeriet) (2006b): Aluekeskusohjelman tulokset ja vaikutukset - arviointi 2001-2006. Sisäasiainministeriön julkaisuja 48/2006.

Sisäasianministeriö (Inrikesministeriet) (2006c): Suurten kaupunkiseutujen politiikkakokonaisuus. Sisäasiainministeriön julkaisuja 45/2006.

Sisäasiainministeriö (Inrikesministeriet) (2004a): Valtakunnalliset alueiden kehittämisen tavoitteet, Sisäasiainministeriön julkaisuja 18/2004.

Sisäasiainministeriö (Inrikesministeriet) (2004b): Edellytykset käytännöiksi. Kaupungin ja maaseudun vuorovaikutus (Inrikesministeriet: Växelverkan mellan städer och landsbygden) (2004), Sisäasiainministeriön julkaisuja 41/2004.

Sisäasiainministeriö (Inrikesministeriet) (2003): Suomen aluekehittämisstrategia 2013, Sisäasiainministeriön julkaisuja 10/2003.

Valanta, José, direktör, Lahti Urban Region government: Telefonintervju 9 november 2004.

2.4 Norge – Mjøsregionen

Nationellt ramverk

Städer som tillväxtmotorer och regional utvecklingspolitik

Det nationella målet för regional tillväxt i Norge är att det ska finnas förutsättningar för likvärdiga levnadsförhållanden i hela landet och en balanserad utveckling mellan stad och land. En viktig förutsättning för att målet ska uppnås är en ökad tillväxt som i sin tur leder till lokal och regional växtkraft. Genom storstadspolitiken ska storstädernas regionala och nationella roll stärkas så att de främjar den nationella konkurrenskraften och därtill stödjer utvecklingen i landets lokalsamfund. Regeringen förväntar sig att storstadskommunerna definierar sina roller i samspel med såväl de nära storstadsregionerna som det fylke och den landsdel som storstadskommunen är en del av (Inst. S. nr. 117 (2003–2004)).

Historiskt är synen på städer som tillväxtmotorer problematisk i Norge vilket har sin grund i den regionalpolitiska debatten i början av 1970-talet. Det var då en uttalad önskan, särskilt i Arbeiderpartiet och Høyre, att utveckla en mer robust bosättning i glesbygden. Den fackliga basen för en sådan ambition låg i den importerade ”vekstsentermodellen” som skulle verkställas genom att aktivt stimulera ett mer centraliserat bosättningsmönster. Ambitionen kolliderade dock med nya tankar om decentralisering och dekoncentration av bosättningar och ekonomiska aktiviteter samt med den stämning som rådde kring Norges första folkomröstning om EU 1972. Efter detta blev föreställningen om städer som tillväxtmotorer närmast politiskt illegitim. Rent praktiskt fortsatte emellertid en rad sektorpolitiker att operera efter tillväxtmotormodeller som var mer eller mindre explicit formulerade. De främsta exemplen på analyser och aktiviteter i sammanhanget är processen kring uppförandet av Universitetet i Tromsø och etableringen av Stavanger som Norges oljehuvudstad, bl a med lokaliseringen av det statliga oljesällskapet Statoils huvudkontor.

Trots dessa ansatser går det ändå inte att tala om någon tillväxtorienterad stadspolitik. På 1960-talet diskuterades t ex om det skulle etableras en ”östlandsvoll”: en buffert bestående av mindre städer på behörigt avstånd från Oslo som skulle kunna fungera som avlastning för huvudstaden. Detta omsattes emellertid aldrig till operativ politik. Likaså utvecklades det från 1970-talet s k ”omstillingpakker”, d v s särskilda utvecklingsprogram för struktursvaga industristäder som påverkats av avindustrialiseringen i både södra och norra Norge. Det utvecklades dock aldrig till någon nationell tillväxtpolitik.

Stadspolitiken blev främst en välfärds- och socialt orienterad politik medan den delen av tillväxtpolitiken som var territoriellt inriktad allt tydligare blev en politik för glesbygden, på norska kallad distriktpolitikk. Förr som nu omfattas alla städer i norra Norge av relativt generösa distriktpolitiska ramverk. Med fastställandet av distriktpolitiken för 2007–2013 kommer emellertid regioncentrumen Bodø och Tromsø erhålla mindre generösa stödåtgärder än tidigare. Större och mindre städer har dock under olika perioder varit föremål för utlokaliseringsvågor av offentliga arbetsplatser. I den senaste av dessa, Arbets- och administrationsdepartementets initiativ 2002–2003 (St.meld. nr. 17 (2002–2003)), argumenterades det uttryckligen för att utlokaliseringarna kan ge stöd till ett mer robust stadssystem.

Efter millennieskiftet har det skett en förändring i synen på städerna som tillväxtmotorer. Det politiska dokument som tydligast visar detta är St. meld. nr. 31 (2002–2003) ”Storbymeldingen” som explicit diskuterar behovet av växtkraftiga (stor-) städer. I efterdyningarna av meldingen upprättades ett kontaktforum mellan universitetsstäderna och regeringen. I Storbymeldingen fastslås att storstäderna i Norge blir alltmer sammanknutna med sitt omland – både i ekonomiska och sociala termer då städerna och deras omland är delar av samma funktionella storstadsregion. Den norska regeringen vill därför utveckla en storstadspolitik där fokus läggs på storstädernas utveckling utifrån sociala, kulturella,

ekonomiska och miljömässiga faktorer. Målen för politiken ska vara att (Inst. S. nr. 117 (2003–2004)):

- Alla ska ges likvärdiga möjligheter till livskvalitet i storstäderna genom social och ekonomisk välfärd samt en trygg vardag
- Säkra en bättre balans mellan landsdelar och regioner i förhållande till befolkningstillväxt och välfärdsutveckling
- Bättre utnyttja storstädernas fördelar och möjligheter för att öppna för en större värdeökning och grundförutsättningar för ökad välfärd i hela landet

Regeringen menar att växtkraftiga städer är viktiga för hela landet då de kan fungera som drivkraft i den nationella och regionala tillväxten. Vidare menar man att städerna är en inkörsport till många internationella trender och centrum för kunskap, kapital och innovation (Inst. S. nr. 117 (2003–2004)). Därför är det storstädernas ansvar att ”ta hand om” regionen. Regeringens mål för distrikts- och regionalpolitiken är att människor ska ha möjligheten att bo och kunna leva goda och meningsfulla liv var de vill i landet. Det överordnade målet i distrikts- och regionalpolitiken är därför att verka för likvärdiga levnadsförhållanden i hela landet samt att upprätthålla huvudinriktningen i bosättningsmönstret. Politiken ska därmed även medverka till en balanserad utveckling mellan stad och land. En ökad tillväxt och stärkt lokal och regional växtkraft är både ett verktyg och ett mål i sig (St.meld. nr. 21 (2005–2006)).

En nationell strategi för Norges storstäder är ännu på utvecklingsstadiet och kommer som ett första steg att konkretiseras i en egen stortingsmelding om Osloregionens utmaningar. Avsikten är att stärka Osloregionens kvaliteter och att hela landet ska gynnas av ett starkt storstadsområde. Flera starka intressegrupper är engagerade i arbetet med strategin och på uppdrag av Kommunal- och Regionaldepartementet etablerade de största städerna under den senare hälften av 2004 ett eget storstadsforum (Storbyforum) som möts 1-2 gånger om året. Regeringen anser att en stärkt politisk dialog med storstäderna är önskvärd och kan komma att fungera på samma sätt som den dialog som pågår med fylkeskommunerna (St.meld. nr. 21 (2005–2006)). En Hovedstadsmelding kommer våren 2007.

Regeringen lyfter även fram de mellanstora städernas roll som attraktiva alternativ till de större städerna, i synnerhet för att upprätthålla bosättningsmönstret. Politiken är anpassad till att de olika regionerna och storstäderna ska utveckla sin egen politik. Storbyforum, som är ett redskap för samarbete mellan storstäderna, arbetar med dialog och samarbete kring utvecklingen av storstadspolitiken. Forumet fungerar såväl som ett politiskt kontaktforum som ett administrativt nätverk och samarbetsprojekt. I Storbyforum står universitetsstädernas behov i fokus (Sandal 2005).

De mindre städernas roll som utvecklingsmotorer är föremål för ett antal forskningsprojekt. Det teoretiska ramverk som dessa studier omfattas av kan hänföras till regionala produktionssystem, kluster och innovationssystem. Små och mellanstora städer anses vara viktiga komplement till storstäderna och det är angeläget att dessa kan fungera som attraktiva alternativ (St.meld. nr. 21 (2005–2006)).

Reformdiskussioner

Den stora debatten i Norge handlar om hur det regionala styrningssystemet ska utformas i framtiden. En rad kommissioner, råd och urval har arbetat med detta under åren, t ex Oppgavefordelingsutvalget, Effektutvalget och Distriktskommisjonen. Huvudfrågorna är om Norge i framtiden ska ha:

- Två eller tre förvaltningsnivåer
- En direkt folkvald representation på alla nivåer, eller
- Ett system som bättre tillvaratar städernas krav på legitim styrningskraft i olika regionala kontexter.

Det finns starka spänningar mellan dagens fylkeskommunstruktur och de större stadskommunerna. Dessa förklaras i huvudsak med att städerna i dag är starkt underrepresenterade i de respektive fylkestingen och att den folkvalda fylkeskommunen, som infördes 1976, av många uppfattades som en fortsättning på den gamla fylkeskommunen som var ett rent "herredsförbund" (landkommunförbund) baserat på indirekt representation. Det är intressant att motorargumenten i debatten om städernas roll som utvecklingsmotorer framhålls utan att de forskningsmässiga premisserna alltid är klarlagda. I den regionalmelding (St.meld. nr 21 (2005-2006), som framlades till Stortinget under försommaren 2006, lade Kommunal- og Regionaldepartementet stor vikt på små och mellanstora städers möjligheter till tillväxt och utveckling.

Stadssystem

Det norska stadssystemet är moderat monocentriskt, där Oslo har en framskjuten roll som nationellt centrum. De större städerna (Bergen, Trondheim, Stavanger/Sandnes och Tromsø) har alla någon nationell funktion knuten till enskilda fackdirektorat. Till skillnad från de övriga nordiska länderna har Norge en mer uttalad stadspolitik med tillhörande politiska dokument. Det har dock aldrig funnits någon utvecklad policy som reglerar förhållandet mellan städerna i Norge. Det finns inte heller någon nationell rumslig planering. Allmänt ses stadspolitik som ett ansvarsområde som kräver samspel mellan olika sektorer.

Ansaret för den nationella stadspolitik ligger hos det tvärsektoriella organet Storbyforum. Forumet inrättades 2004 och för att lyfta fram frågor som är viktiga för storstäderna och driva utvecklingen av en storstadspolitik. Faktorer som särskilt beaktas är storstädernas strategier för utveckling; utvecklingsuppgifter och regionala roller; handlingsutrymme och särskilda utmaningar, statlig samordning, ansvarsfördelning och modernisering av offentlig sektor samt speciella utmaningar (St.meld. nr. 25 (2004-2005)). I en skrivelse från Storbyforum fastslås att storstäderna har en viktig funktion som motorer i regionerna – både inom den egna arbetsmarknadsregionen och för landsdelen. Städerna har hög potential att ytterligare stärka sina positioner som motorer för utveckling i sin region då näringslivet i storstäderna har stor inverkan på sitt omland (Storbysamarbeidet 2005).

Kommunal- och regionaldepartementet (KRD) har genomfört en omfattande analys om den regionala tillväxten i Norge som tydligt visar att det är i och runt de större och mellanstora städerna som den regionala tillväxten är störst. Den norska regeringen vill tillvarata detta så att alla delar av landet kan dra nytta av storstädernas tillväxt, och följaktligen beskrivs storstadspolitik som tätt sammanlänkad med regionalpolitiken (St.meld. nr. 31 (2002-2003)). Genom att satsa på utbildning och förbättrade kommunikationer, tillsammans med en offensiv statlig lokaliseringspolitik och en aktiv stads- och regionalpolitik, anses regioncentrens roll förstärkas. Vidare ska resurserna i storstäderna utnyttjas så att de även kommer områden utanför storstadsregionerna till godo, t ex genom en förstärkning av offentliga och privata nätverk inom ramen för projektet Innovasjon 2010 (Odin 2007).

Storstädernas nationella roll är knuten till en rad områden. I en skrivelse från Storbysamarbeidet till KRD poängteras att storstäderna har en stor inverkan på den nationella ekonomiska tillväxten eftersom de fungerar som motorer för innovation och entreprenörskap och därmed bidrar till den nationella tillväxten. Den demografiska fördelningen mellan landsdelarna jämnas ut och mångfalden ökar när folk flyttar till de större städerna. Genom att dra till sig specialistsjukvård, universitet, internationella transportmöjligheter som flygplatser m m fungerar storstäderna som välfärdsproducenter för hela Norge. Den regionala arbetsfördelningen mellan storstäderna, liksom lokaliseringar av statliga administrations- och tillsynsverksamheter, är viktiga för att bibehålla en balanserad ekonomisk utveckling i landet. Storstäderna är också inkörsportar och Norges ansikte utåt i den internationella profileringen (Storbysamarbeidet 2005).

Osloregionen är en strategisk samlingsallians (motsvarande det svenska Mälardalsrådet) som omfattar 54 kommuner och tre fylkeskommuner (Oslo, Akershus och Østfold) med

totalt ca 1,2 miljoner invånare (Lae 2004). Initiativet togs sommaren 2002 för att stärka det regionala samarbetet och 2005 etablerades regionen. Arbetet med Storbymeldingen under 2002 och 2003 ledde till att KRD krävde att storstäderna skulle ta ett större ansvar för sina regioner (St. meld. nr. 31 ((2002 – 2003)) & (Lae 2004).

Samarbetsalliansen fokuserar på att ta ett gemensamt ansvar när det gäller transport, areal, näring, tjänster m m. Alliansen bygger vidare på behovet att stärka Osloregionens möjligheter att påverka utvecklingen i huvudstadsområdet samt att utveckla en större förståelse för de regionala perspektiven och skapa en ny samarbetsanda. Tidigare har debatten om att sluka Oslo i ett nytt huvudstadsfylke och utvidga Oslos gränser (huvudstadskommun) försurat samarbetsklimatet. Det finns dock ett stort behov av ett närmare samarbete i regionen för att stärka regionen nationellt och internationellt. Alliansens huvudmål är därför att stärka Osloregionen som en konkurrenskraftig och bärkraftig region i Europa (Lae 2004). Kommunenes Sentralforbund (KS) är aktiva i debatten om storstädernas utveckling och presenterar i sitt Program for storbyrettet forskning (etablerat redan 1986) följande insatsområden för perioden 2004–2007:

- Arbetsgivarpolitik i storstäder
- Organisering, kvalitets- och effektivitetsutveckling
- Ramvillkor för storstädernas välfärdspolitik
- Integrering av ”marginella grupper”
- Demokrati och styrning
- Storstädernas regionala roll

Stad–land

Förhållandet mellan stad och land ges begränsat utrymme i politiken och de juridiska skillnaderna mellan stads- och landsbygdskommuner med hänsyn till rättigheter och politisk representation är sedan länge avskaffade. Traditionellt är intresset för praktisk samverkan mellan stad och land svagt. Den politiska och fackliga uppmärksamheten har ägnats åt de delar av landet som omfattas av distriktsutbyggnadens olika verksamhetsområden och de centrala stråken (utanför verksamhetsområdet). Denna dikotomi var drivkraften bakom att de olika geografierna fram tills helt nyligen hade var sitt program under Norges forskningsråd. Med syftet att främja en mer balanserad regional utveckling och stärka Norges internationella konkurrenskraft har storstadspolitiken nu integrerats i regionalpolitiken. För att det ska fungera är det dock viktigt att storstäderna själva är med och tar initiativ och definierar regionala strategier och planer tillsammans med de kringliggande kommunerna. Det förutsätter ett närmare samarbete mellan storstadsregionerna, staten och fylkeskommunerna. Det är regeringens mål att storstädernas tillväxt ska bidra till att främja tillväxten i hela landet (St.meld. nr. 31 (2002–2003)). Det första större forskningsprojektet som systematiskt ser på stad–landrelationerna i en övergripande nationell kontext sattes igång för några år sedan och levererar fortlöpande data till KRD och olika lokala och regionala användare. Till sammanhanget hör också att Norge har begränsad tillgång till statistik som explicit dokumenterar sambandet mellan stad och land.

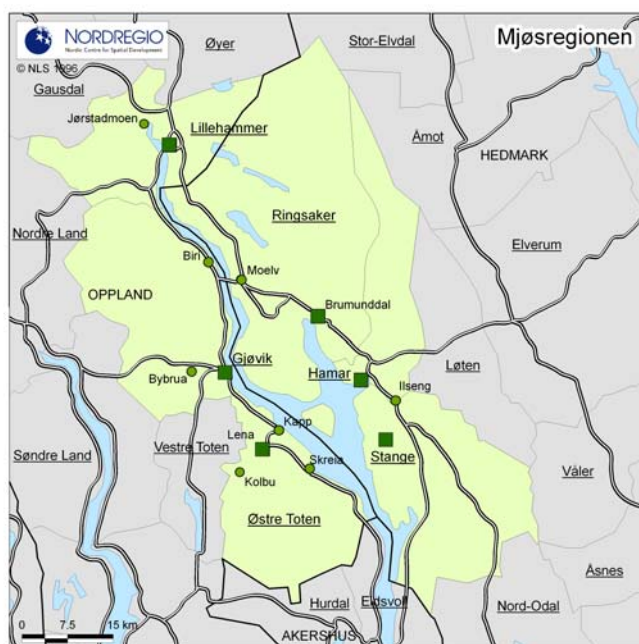
Regeringen fastslår att storstadspolitiken ska underbygga och förstärka storstädernas nationella och regionala roll. Eftersom storstäderna har det bästa utgångsläget för innovation och tillväxt ska storstadspolitiken ingå som en naturlig del av en samlad regionalpolitik.

Fylkeskommunerna och staten deltar också i samarbetet. Storstäderna spelar en central roll i innovationspolitiken men det finns en uppfattning om att de inte utnyttjar sin potential tillräckligt. För detta krävs en politik för att skapa starkare regioner. Om storstäderna ska kunna utveckla sin roll som motor i förhållande till omlandet behövs dessutom ett bättre kunskapsunderlag om storstadsregionernas komparativa fördelar och samarbetet mellan stad och region måste förbättras (Nutek 2006).

Mjøsregionen

Mjøsregionen består av delar av de två fylkeskommunerna Oppland och Hedmark. Regionen ligger kring sjön Mjøsa, strax nordost om huvudstaden Oslo och utgörs av kommunerna Gjøvik, Lillehammer och Østre Toten i Oppland och Hamar, Stange och Ringsaker i Hedmark. Genom regionen går bl a E6 och Dovrebanan som är en del av den nationella transportkorridor som binder samman landets södra och norra delar. Närheten till den internationella flygplatsen Gardermoen och Oslo gör regionen attraktiv för bl a näringslivet.

Totalt bor ca 200 000 personer i Mjøsregionen som i sin tur är indelad i tre delregioner med var sin centralort: Hamar-regionen (ca 80 000 invånare), Gjøvik-Land-Toten-regionen (ca 65 000) och Lillehammer-regionen (ca 35 000) (Akershus fylkeskommune et al. 2002). I

forskningsrapporter och statliga dokument omnämns Mjøsregionen som en region med en flerkärnig struktur bestående av tre orter med relativt lika tyngd. Centralorterna ligger utspridda i en trekant runt sjön Mjøsa som på samma gång är ett förenande element och en transportbarriär för regionen (Akershus fylkeskommune et al. 2002). Hamar är den befolkningsmässigt största orten i regionen, nummer 17 i den nationella hierarkin (Statistisk Sentralbyrå, 2006), och är den av orterna som ligger närmast Oslo och Gardermoen. I den senaste fylkesplanen för Hedmark har Hamar utnämnts till "Innlandshovedstad".

Befolkningstillväxten i Norge är koncentrerad till Oslo och Akershus. Utanför huvudstadsregionen sker

tillväxten främst söder om Oslo men i viss mån även norrut i Hamar-regionen, Lillehammer-regionen och i Elverum kommun som ligger strax utanför Mjøsregionen (Akershus fylkeskommune et al. 2002). Närheten till Oslo med omnejd möjliggör den arbetsmarknadspendling som präglar Mjøsregionen (St.meld. nr. 31 (2002–2003)). Den största interregionala pendlingsströmmen går i dag mellan Hamar-regionen och Oslo kommun men även pendlingen från Lillehammer till Oslo är omfattande. Antalet pendlare har stigit på tio år och en utbyggnad av järnvägen är planerad, vilket kommer att förkorta restiderna till huvudstadsregionen och möjliggöra dagpendling från stora delar av Hamar-regionen (Akershus Fylkeskommune 2007). Från Mjøsregionen, framför allt Hamar, pendlar man även till Romerike. Inom Mjøsregionen går de största pendlingsströmmarna mellan Hamar-regionen och Lillehammer-regionen (Akershus fylkeskommune et al. 2002). Satsningen på en utbyggd järnväg kan leda till en utjämning av den regionala obalansen om tillväxten som tidigare skett i huvudstadsområdet kan spridas till andra stadsregioner (Akershus Fylkeskommune 2007).

Näringslivets struktur

I Mjøsregionen finns ca 85 000 arbetsplatser (Akershus fylkeskommune et al. 2002). Enligt Statistiska centralbyrån var arbetslösheten enligt följande: Hamar 2,6 procent, Lillehammer 2,6 procent och Gjøvik 2,4 procent. Vad gäller näringslivet finns det ingen skarp funktionsuppdelning mellan de tre centralorterna men vissa skillnader kan ändå observeras: i Hamar förekommer fler statliga institutioner, i Lillehammer finns mycket privat service (bl a inom kultur

och turism) och i Gjøvik är industrin framträdande. I de norra delarna av Mjøsregionen, kring Lillehammer, har många nyetableringar uppstått som en följd av de olympiska vinterspelen 1994 och de investeringar som gjordes i samband med dessa. Nyetableringarna sker framför allt inom data och informationsteknologi, media, turism och undervisning. Även om det var Lillehammer som formellt stod som arrangör så var alla de tre orterna i Mjøsregionen aktivt engagerade i de olympiska vinterspelen 1994.

Fylkesförvaltningarna är belägna i Hamar och Lillehammer. I alla de tre delregionerna finns regionala högskolor som erbjuder en rad olika utbildningar – både på plats och i form av distansundervisning (Akershus fylkeskommune et al. 2002). Dessa samarbetar nu för att få till stånd ett gemensamt regionalt universitet som är tänkt att bli en tillväxtmotor för regionen. Projektet har sin bakgrund i ett utvidgat regionalt utvecklingsprogram för Hedmark och Oppland. Samarbetet inleddes 1999 och projektet har som mål att lämna in en ansökan om att få etablera Innlandsuniversitetet år 2012.

Planer och strategier

I Mjøsregionen finns ingen formaliserad interregional samarbetsorganisation – och inte heller några planer på att skapa en sådan organisation – men det förekommer diverse informella interregionala samsamarbetsfora och samsamarbetsprojekt. Vissa av dessa fora och projekt berör enbart den geografiskt definierade “Mjøsregionen” medan andra äger rum i större regionala sammanhang. Två av de viktigaste frågorna inom det regionala samsamarbetet täcks in av “Projekt Innlandsuniversitetet” och olika samsamarbeten kring kommunikation och infrastruktur.

Viktiga aktörer på den interregionala samsamarbetsarenan är Oppland fylkeskommune, Hamar fylkeskommune, de sex berörda kommunerna (Gjøvik, Lillehammer, Østre Toten, Hamar, Stange och Ringaker), de tre högskolorna (Hedmark, Lillehammer och Gjøvik) och näringslivet. Bland nyckeldokumentet återfinns “Innlandsuniversitetet – Veien Videre” (Kjøl & Aasen 2001) och de två senaste fylkesplanerna (Hedmark fylkeskommune 2006, Oppland fylkeskommune 2006). Båda planerna innehåller avsnitt om “Mjøsregionens perspektiv” som är fylkeskommunernas gemensamma strategi för Mjøsregionen. Fylkeskommunerna uttrycker särskilt att samsamarbete över fylkesgränserna krävs för att utvecklingen i regionen ska främjas, tillväxten öka och för att trygga välfärden i Innlandet (som omfattar de två fylkena Hedmark och Oppland). Som målsättningar för arbetet anges att:

- Mjøsregionen ska uppfattas som en attraktiv och dynamisk region med goda etablerings-, boende- och livskvaliteter. Vidare ska regionen stärka sin betydelse som motor för samhällsutvecklingen i Innlandet.
- Mjøsregionen ska årligen uppvisa en ökning av antalet arbetsplatser som ligger över riksgenomsnittet.
- Mjøsregionen ska erbjuda kompetensutveckling och ha en utbildningsnivå som är bland de bästa i landet.
- Mjøsregionen ska kännetecknas av en konkurrenskraftig infrastruktur och en bra kollektivtrafik som kan bidra till regional utveckling och ge effektiva och säkra transportmöjligheter för människor, varor och tjänster (Hedmark fylkeskommune 2006, Oppland fylkeskommune 2006).

För att uppnå målen ska regionen bli en marknadsföras och profileras som en region med attraktivt boende och ett brett spektrum av arbetsplatser. Kultur- och upplevelseindustrin ska vara en drivkraft i utvecklingen av nya arbetstillfällen, liksom etableringar av statliga arbetsplatser och en vidareutveckling av industrimiljöer och lantbruk. För att öka regionens chanser att konkurrera med andra regioner görs satsningar på projektet Innlandsuniversitetet, kompetensutveckling över fylkesgränserna och olika former av samsamarbeten mellan näringsliv och forskning såväl som mellan privata och offentliga verksamheter. Med syftet att förbättra infrastrukturen inom regionen ska kollektivtrafiken inom regionen förbättras och bredband

ska fungera som en drivkraft i näringslivsutvecklingen (Hedmark fylkeskommune 2006, Oppland fylkeskommune 2006).

Ett av målen i Hedmarks regionala utvecklingsprogram 2005–2008 är attraktiva städer, tätorter och närmiljöer som har goda kommunikationer, stabila bosättningar, levnadskraftigt näringsliv och stark identitet. Detta ska bli uppnått genom en vidareutveckling av det nationella tätortsprogrammet, utveckling av ett regionalt tätortsprogram för Hedmark och genom samarbeten mellan olika tätorter. Det överordnade målet enligt fylkesplanen är en bärkraftig och funktionell centrumstruktur med region-, kommun- och lokalcentrum som är lokalt särpräglade för Hedmarks befolkning och näringsliv. Detta ska uppnått genom en enhetlig och god areal planläggning (Hedmark fylkeskommune 2006).

I Fylkesplan för Oppland 2005–2008 poängteras att attraktiva städer och tätorter är ett viktigt insatsområde. ”Tillgänglighet för alla” är en av de viktigaste målsättningarna. Eftersom många turister söker sig till fylket på naturen finns ett tryck på exploatering men det är samtidigt viktigt att fylket värnar om de stora sammanhållna naturområdena som är en tillgång för landsbygden. De nationella riktlinjerna om att utbyggnaden av transportnät och bostäder ska koordineras följs på regional nivå men på lokal nivå vill man upprätthålla det utspridda bostadsmönstret (Oppland fylkeskommune 2006).

Samarbeten

Det finns två projekt med nationell inblandning som berör Mjøsregionen: Omstillingsprogrammet Morgenlandet och Innlandet 2010:

Omstillingsprogrammet Morgenlandet är ett regionalt utvecklingsprogram som är finansierat av staten tillsammans med Oppland och Hedmark fylkeskommuner. Projektet påbörjades 1999 och avslutades under 2005. Bakgrunden till satsningen var att Hedmark och Oppland inte i samma utsträckning som andra, liknande regioner hade fått del av den ekonomiska tillväxten och sysselsättningsutvecklingen. Målet var att bidra till att:

- stärka de högre utbildningsinstitutionerna i regionen
- vidareutveckla nyckelmiljöer i Mjøsregionen
- få till ett bättre samspel mellan dessa nyckelmiljöer och kunskapsmiljöerna i regionen

Innlandet 2010 är ett av tio projekt som ingår i regeringens satsning ”Innovasjon 2010”. Målet med projektet är att:

“... videreutvikle en innovasjonspolitik som bidrar til økt næringsvirksomhet av regional og nasjonal betydning – og som også skal danne grunnlaget for regjeringens virkemiddelpolitikk”

(Innlandet 2010 2007).

I Mjøsregionen satsar man speciellt på spjutspetsar inom olika näringar, t ex bioenergi.

Østlandsamarbeidet är ett exempel på ett interregionalt samarbetsfora. I det frivilliga samarbetet ingår åtta fylkeskommuner: Akershus, Buskerud, Hedmark, Oppland, Oslo, Telemark, Vestfold och Østfold.

Forum Innlandet är en gruppering av arbetslivets organisationer och större finansinstitutioner i Hedmark och Oppland. Forumet arbetar bl a för ett bättre och mer aktivt samarbete över region- och fylkesgränserna. Ett annat interregionalt samarbetsforum är Arena Innlandet. En gång om året äger ett gemensamt fylkesting rum. Medlemmar är fylkesordförandens ledningsgrupp i Oppland, fylkesrådet och fylkesordföranden i Hedmark, samt fylkesrådmannen och fylkesdirektören i de båda fylkena. Genom Arena Innlandet sker samarbeten mellan medlemmarna och diverse aktörer. Målet är att skapa en egen politisk plattform för Innlandet. Samarbetet handlar om frågor som infrastruktur och

kommunikation, kollektivtrafik, kompetens och entreprenörskap (Hedmark fylkeskommune 2006, Oppland fylkeskommune 2006). Tillsammans med Forum Innlandet har Arena Innlandet tagit fram ett partnerskapsavtal som syftar till att vidareutveckla Innlandet till en konkurrenskraftig region ur både ett nationellt och ett internationellt perspektiv (Hedmark fylkeskommune et al. 2005).

Mjøsforum är ett regionalt samarbete och en utvecklingsarena. Medlemmarna, som möts ungefär en gång i kvartalet, är kommunerna och de två fylkeskommunerna, i första hand representerade av sina ordförande/rådmän. Sekretariatet drivs växelvis av fylkeskommunerna (ett år i taget). Mjøsforum arbetar med frågor av gemensamt intresse som styrker Mjøsregionen som storstadsregion och som ett kraftcentrum för samhällsutvecklingen i Innlandet.

Innlandsuniversitetet är ett regionalt samarbetsprojekt med målet att skapa ett internationellt erkänt universitet i regionen. Genom satsningen på ett universitet ska kompetensen inom näringsliv och offentlig sektor höjas och på så sätt göra regionen mer konkurrenskraftig. Inom projektets ramar samarbetar representanter från högskolorna, näringslivet och fylkeskommunerna.

Samarbeten kring kommunikation och infrastruktur har pågått i flera år. Hedmark och Oppland fylkeskommuner samarbetade när den nationella transportplanen för 2006–2015 skulle tas fram (antagen juni 2004 i Stortinget). Tillsammans med Akershus fylkeskommune, Statens vegvesen och Jernbaneverket har Oppland och Hedmark fylkeskommune utarbetat en "Fylkesdelplan for transportkorridoren Gardermoen–Mjøsbyene". I fylkesdelplanen poängteras att det är angeläget för "Mjøsbyene" att den ursprungliga huvudintentionen med den valda lokaliseringen av flygplatsen Gardermoen – nämligen att skapa ringverkningar för Innlandet – verkligen realiserar.

Konklusion

I Norge pågår flera initiativ för att förstärka städernas roll som motorer för regional och nationell utveckling. Detta syns tydligast i "Storbymeldingen" (St. meld. nr. 31 (2002-2003)) som explicit diskuterar behovet av växtkraftiga (stor-) städer. På nationell nivå finns det regionalpolitiska dokumentet "Hjarte for heile landet – Om distrikts – og regionalpolitikken" (St.meld. nr. 21 (2005-2006)) där fokus bl a ligger på entreprenörskap, innovation och infrastruktur. Regionalt utarbetar fylkeskommunerna egna utvecklingsprogram och fylkesplaner. De regionala strategierna handlar bl a om samarbeten mellan städer. Det finns en tydlig avsikt att förstärka fylkeskommunernas positioner genom förbättrade kommunikationer och ytterligare satsningar på tätorterna. Fylkesplanerna är inte fysiska planer utan politiska dokument som anger riktlinjer och överordnade mål för fylkeskommunen, däribland markanvändning. Vidare utarbetas i varje kommun en kommunplan där den fysiska markanvändningsplanen återfinns.

Genom det strategiska "Mjøspektivet" samarbetar Hedmark och Oppland fylkeskommuner för att stärka regionen genom samverkan mellan städerna. Regionen har en polycentrisk struktur och det finns en vision om att dess städer ska bilda en inlandshuvudstad. Bland viktiga regionala dokument återfinns "Innlandsuniversitetet – Veien Videre" och de två fylkesplanerna för Oppland och Hedmarks fylkeskommuner som båda innehåller avsnitt om "Mjøspektivet", d v s fylkeskommunernas gemensamma strategi för Mjøsregionen. Fylkesplanerna för Mjøsregionen speglar ESDP:s mål genom att lyfta fram faktorer som kan stärka den regionala identiteten, bl a kulturarven och den orörda naturen. För att förbättra kommunikationerna inom regionen och till andra städer pågår samarbeten för en förbättrad infrastruktur.

Referenser

Akershus fylkeskommune www.akershus.no 2007-01-04.

Akershus fylkeskommune et al. (2002): Fylkesdelplan for transportkorridoren Gardermoen – Mjøsyene, Hovedrapport www.akershus.no/file.php?id=286&kat_id=42 2007-01-04.

Hedmark fylkeskommune (2006): Regionalt utviklingsprogram for Hedmark 2006–2009 Fylkesplan for Hedmark 2005–2008 (16) www.hedmark.org/Fylkesplan_web_chabB.pdf 2007-01-04.

Hedmark fylkeskommune et al. (2005): Partnerskapsavtale mellom Hedmark fylkeskommune – Oppland fylkeskommune (representert gjennom Arena Innlandet) og NHO Innlandet, LO i Hedmark og Oppland, Sparebanken Hedmark, DnBNOR, Gjensidige (representert gjennom Forum Innlandet) www.hedmark.org/Partnerskapsavtale_0o8Bk.doc 2007-01-04.

Innlandet 2010 www.innlandet2010.no 2007-01-04.

Inst. S. nr. 117 (2003–2004): Innstilling til Stortinget fra kommunalkomiteen, Innstilling fra kommunalkomiteen om storbymeldingen www.stortinget.no/inns/2003/pdf/inns-200304-117.pdf 2007-01-04.

Kjøl, P.E. & Aasen, P. (2001): Policydokument overlevert styringsgruppen for Innlandsuniversitetet 15 oktober 2001.

Kommunenes Sentralforbund: Program for storbyrettet forskning. Programnotat 2004–2007.

Lae, Erling, byrådsleder: Regional utvikling sett fra Oslo. Dialogmöte PowerPoint 30 november 2004.

Nutek (2006): Storstadsutveckling för nationell tillväxt –förslag och råd från forskare R2006:10.

Odin – Informasjon fra regjeringen og departementene www.odin.dep.no 2007-01-04.

Omstillingsprogrammet Morgenlandet: <http://www.logistikk-ledelse.no/2002/it/it11-01.htm> 2007-01-30.

Oppland fylkeskommune (2006): Mulighetenes Oppland, Regionalt handlingsprogram www.oppland.no/bin/6398ce7e-6bf7-4428-8234-7c96f70a1dac.pdf 2007-01-04.

Oppland fylkeskommune (2005): Mulighetenes Oppland, Fylkesplan 2005–2008 Regionalt handlingsprogram 2005 www.oppland.no/bin/01ec0533-00f7-4972-909f-90347f6e854e.pdf 2007-01-04.

Sandal, Jan J., ekspedisjonssjef i KRD: Storbyforum Bidrag til utvikling av bypolitikk. PowerPoint 22 september 2005.

Statistisk Sentralbyrå (2006) (tabell 05277, år 2006) www.ssb.no 2007-01-22.

St.meld. nr. 21 (2005–2006): Hjerte for hele landet, Om distrikts- og regionalpolitikken (KRD) www.odin.dep.no/filarkiv/283804/STM0210506-TS.pdf 2007-01-04.

St.meld. nr. 25 (2004–2005): Om regionalpolitikken. Tilråding frå Kommunal- og regionaldepartementet av 8. april 2005 www.dep.no/filarkiv/243051/STM0405025-TS.pdf 2007-01-04.

St.meld. nr. 31 (2002–2003): Storbymeldingen, Om utvikling av storbypolitikk (KRD) www.dep.no/krd/norsk/dok/regpubl/stmeld/016001-040011/dok-bu.html 2007-01-04.

St.meld. nr. 17 (2002–2003): Arbets- og administrationsdepartementet.

Storbysamarbeidet (2005): Robuste Regioner, Notat fra storbysamarbeidet till kommunal- og regionaldepartementet 30.5.2005.

2.5 Sverige – Umeåregionen

Nationellt ramverk

Städer som tillväxtmotorer och regional utvecklingspolitik

I Sverige råder en alltmer utbredd uppfattning om att storstäderna spelar en viktig roll för såväl den regionala som den nationella ekonomiska utvecklingen. På senare år har den svenska regionalpolitiken genomgått en förändring. År 2001 introducerades regional utvecklingspolitik som ett nytt politikområde i och med regeringens proposition ”En politik för tillväxt och livskraft i hela landet”. Den nya inriktningen har dels påverkats av EG:s struktur- och regionalpolitik, dels av den ökade betoningen på hållbar tillväxt och långsiktighet (Näringsdepartementet 2001). I dag omfattar politiken alla delar av landet men fortfarande ligger tyngdpunkten på regionalpolitiskt prioriterade områden. Den regionala utvecklingspolitiken består av element både från traditionell svensk regionalpolitik och från delområdet regional näringspolitik inom näringspolitiken. Enligt Näringsdepartementet (2001) är syftet att etablera en sammanhållen politik för alla delar av landet som kan anpassas till regionala skillnader och förutsättningar. Hållbar utveckling – i ekonomisk, social och miljömässig bemärkelse – ska genomsyra allt regionalt utvecklingsarbete.

Den regionala utvecklingspolitiken har som övergripande mål att skapa ekonomisk tillväxt i alla delar av landet, vilket i sin tur förväntas leda till en ökad nationell tillväxt. En god servicenivå, väl fungerande och hållbara lokala arbetsmarknadsregioner och så lika villkor som möjligt för människor ska eftersträvas i hela landet. Statens viktigaste roll blir därmed att skapa goda grundförutsättningar och de nödvändiga strukturer som krävs för att uppnå detta (Näringsdepartementet 2006). Varje landsända ska ses och utvecklas utifrån sina egna möjligheter (Näringsdepartementet 2004), och arbetet sker utifrån lokala och regionala behov och förutsättningar. Politiken syftar till att utveckla och stärka de decentraliserade arbetsformerna för regionalt utvecklingsarbete. Fokus ligger på arbete i regionala partnerskap och sektorssamordning kring regionala tillväxtprogram (Näringsdepartementet 2001).

Den 29 juni 2006 presenterade regeringen en nationell strategi för regional konkurrenskraft och sysselsättning för perioden 2007–2013. Strategin ska ligga till grund för arbetet med EU:s strukturfonder i Sverige och vara vägledande för regionala tillväxtprogram och nationella myndigheter. Strategin följer tidigare riktlinjer och politiken betonar en centralt styrd regional utvecklingspolitik samtidigt som regionerna ges möjlighet att ta större ansvar. Valfärden står i fokus tillsammans med tillväxten, då dessa ses som förutsättningar för varandra (Näringsdepartementet 2006).

I den svenska regionala utvecklingspolitiken betonas tillväxt och starka regioner och kommuner utan att städernas roll omnämns explicit. Politiken upplevs emellertid som tydligt stads-/tätortsinriktad på bekostnad av landsbygdsperspektivet vilket har gett upphov till förslaget att införa en särskild politik för landsbygdens utveckling (Näringsdepartementet 2003).

Regeringens strategier för att nå målen för den regionala utvecklingspolitiken är (Näringsdepartementet 2006):

- En utvecklad styrning av statlig verksamhet
- Ett tydligare regionalt utvecklingsansvar för vissa politikområden och en utvecklad helhetssyn
- En tydlig ansvarsfördelning mellan stat och kommuner
- Lärande och program som instrument för utveckling
- Regionala jämförelser som drivkraft för förändring
- Samverkan med EG:s struktur- och regionalpolitik
- Riktade åtgärder

Enligt Nuteks och Almis idéskrift *Starka regioner* bör den svenska regionala utvecklingspolitiken fokuseras på regionerna så att de redan starka kan fortsätta att växa samtidigt som de svagare ges bättre förutsättningar. För att detta ska fungera krävs att den nationella politiska nivån på ett medvetet och tydligt sätt arbetar för att bygga starka regioner. Det kan åstadkommas genom att låta storstadsregionerna fungera som katalysatorer där ny kunskap skapas eller importeras och omorienteras. För att lyckas krävs en planeringsstruktur som underlättar samarbete och ett aktivt statligt agerande. De medelstora regionerna måste skapa en stark och specialiserad arbetsmarknad genom nära samverkan mellan institutioner för högre utbildning och näringsliv. Till sist måste de mindre regionerna bedriva ett aktivt utvecklingsarbete där insatserna bör fokuseras på enskilda företag och på en stark entreprenörskultur (Nutek & Almi 2002).

Reformdiskussioner

År 2003 beslutade regeringen att tillkalla en parlamentarisk kommitté, Ansvarskommittén, med uppdrag att se över strukturen och uppgiftsfördelningen inom samhällsorganisationen. Resultatet ska slutredovisas i februari 2007. Uppdragets första etapp syftade bl a till att identifiera, belysa och övergripande analysera de samhällsförändringar som inverkar på – och skulle kunna föranleda förändringar av – strukturen och uppgiftsfördelningen i relationen mellan staten, landstingen och kommunerna. I ett delbetänkande görs en bred genomgång av förändringar i omvärlden av betydelse för den framtida samhällsorganisationen. Förändrade värderingar hos medborgarna och sannolika anspråk på välfärdstjänster redovisas också. Kommittén har anlagt ett långsiktigt perspektiv och konstaterar att det kommer att uppstå en stark obalans mellan behov och tillgängliga resurser. I delbetänkandet redovisas ett antal förutsättningar för att det offentliga åtagandet ska klaras i framtiden. Kommitténs förslag innebär bl a att ett antal strategier som bidrar till en ökad utvecklingskraft i offentlig verksamhet ska utredas (Ansvarskommittén 2004).

Av regeringens tilläggsdirektiv från 2004 framgår att Ansvarskommitténs arbete i huvudsak ska omfatta vilka uppgifter den kommunala nivån ska ansvara för; hur strukturen och uppgiftsfördelningen ska se ut mellan staten, landstingen och kommunerna vad gäller hälso- och sjukvård; uppgiftsfördelningen mellan staten, landstingen och kommunerna i termer av regional utveckling och regional samhällsorganisation; samt den statliga styrningen av samhällsorganisationen både med avseende på relationen mellan regeringen och de statliga myndigheterna, och mellan staten och den kommunala nivån (Ansvarskommittén 2007).

Syftet med att dela upp den svenska förvaltningen på ett nytt sätt är att snabba upp utvecklingen, inte minst inom näringslivet, samt att åstadkomma en tydligare fördelning av det politiska ansvaret för hela regioner. Landstingen anses ha spelat ut sin roll då ansvaret främst är begränsat till sjukvård och trafik. I det nya förslaget diskuteras om regionerna även kan komma att ansvara för den regionala utvecklingen: främst näringslivsfrågor men kanske även kultur och gymnasieutbildning. Man föreslår att regionerna ska styras av direktvalda politiska församlingar, vilket till viss del redan har prövats i Skåne och Västra Götalands län. De nya regionerna kommer att sträcka sig över nuvarande länsgränser med länssammanslagningar som följd. De nya regionernas storlek har ännu inte fastslagits. Av en rapport som sammanställer inlämnade synpunkter på delbetänkandet framgår att Ansvarskommittén har ett starkt stöd för sina utgångspunkter och förslag (Ansvarskommittén 2004).

Stadssystem och stadspolitik

Huvudstaden dominerar i systemet av städer men även Göteborg och Malmö räknas vanligtvis till Sveriges storstäder. Den övervägande andelen svenska städer är dock små eller medelstora. I dagsläget saknas en nationell stadspolitik i Sverige men sedan 1998 driver regeringen på riksdagens uppdrag en nationell storstadspolitik. Den första propositionen om en nationell storstadspolitik, "Utveckling och rättvisa – en politik för storstaden på 2000-talet" (När-

ingsdepartementet 1998), ledde bl a till inrättandet av Storstadsdelegationen med uppgift att utveckla och samordna den nationella storstadspolitiken.

De två övergripande målen för storstadspolitiken är tillväxtmålet och integrationsmålet. Det förstnämnda handlar om att ge storstäderna goda förutsättningar för tillväxt så att de i sin tur kan bidra till att nya arbetstillfällen skapas såväl inom storstadsregionerna som i övriga delar av landet. Integrationsmålet går ut på att bryta den sociala, etniska och diskriminerande segregationen i storstadsregionerna och att verka för jämlika och jämställda levnadsvillkor för storstädernas invånare. Trots tillväxtmålet så har fokus hittills varit på integrationsfrågorna. De tre storstäderna arbetar för att en ”modern nationell storstadspolitik” med ett uttalat tillväxtfokus ska realiseras för att storstadsregionernas möjligheter att bidra till tillväxt och välfärd bättre ska kunna tas till vara (Region- och trafikplanekontoret 2003).

Som bakgrund till initiativet ligger till den regionalpolitiska utredningen (Näringsdepartementet 2000) som framhöll att det krävs en ytterligare satsning för att kunna utnyttja storstädernas fulla potential som tillväxtmotorer för hela landet. Utredningen ansåg att det behövs en ”urban-politik” men den proposition som riksdagen antog hösten 2001 utvecklade inte detta perspektiv (Regionplane- och trafikkontoret 2003). Som främsta instrument för att bryta segregationen föreslogs i propositionen att lokala utvecklingsavtal skulle tecknas mellan staten och vissa storstadskommuner⁵ för insatser i de mest utsatta stadsdelarna.

Uppfattningen att storstadsregionerna har särskilda förutsättningar och möjligheter blir alltmer utbredd. Nutek “... bedömer att storstadsregionerna måste ges förutsättningar att fungera som platser dit ny kunskap importeras och där ny kunskap skapas och organiseras” (Nutek 2002, Regionplane- och trafikkontoret 2003). I Regionplane- och trafikkontorets (RTK) första förslag till en modern nationell storstadspolitik är huvudtesen att storstadsregionerna är tillväxtmotorer. Förslaget får medhåll från vissa remissinstanser men det råder delade meningar om behovet av en storstadspolitik. Stockholm, Göteborg och Malmö bedriver lobbyarbete för att få till stånd en ”modern storstadspolitik” med tillväxtfokus och en strategi för hållbar stadsutveckling. Med storstadspolitik avses här “en sammanhållen nationell politik för att bättre ta vara på storstadsregionernas möjligheter att bidra till tillväxt och välfärd” (Regionplane- och trafikkontoret 2003).

I Sverige finns ingen explicit politik för flerkärnighet (ESPON 2004), och en polycentrisk stadsutveckling tycks inte heller prioriteras (Näringsdepartementet 2004). Det närmaste hittills är regeringens proposition “En politik för tillväxt och livskraft i hela landet” (Näringsdepartementet 2001) men flerkärnighet spelar en stor roll i den icke politiskt bindande rumsliga visionen “Sverige 2009”, framtagen av Boverket (ESPON 2004). I förslaget till strategi för en hållbar nationell stadsutveckling poängterar Boverket att städerna och tätorterna “... hänger samman sinsemellan” (Boverket 2004). Ett svenskt exempel på framgångsrik samverkan inom en väl fungerande funktionell region är Mälarenregionen (Näringsdepartementet 2004). Traditionellt har regionernas utveckling betraktats som en följd av den nationella utvecklingen. Över tid har bilden omvärderats till att se till regionernas betydelse för den nationella tillväxten.

Regionalt utvecklingsarbete genom s k regionala tillväxtprogram (RTP, f d tillväxtavtal) ska stimulera till samarbete och samordning av resurser. Innevarande programperiod pågår 2004-2007. Genom de regionala tillväxtprogrammen arbetar varje region utifrån sina lokala och regionala behov och förutsättningar med syftet att uppnå hållbar regional tillväxt, vilket i sin tur ska leda till en hållbar nationell tillväxt. Ansvar för att utarbeta de regionala tillväxtprogrammen ligger hos kommunala samverkansorgan i de län där sådana bildats (sedan 2003). I övriga län ska programmen utarbetas av länsstyrelsen eller regionala självstyrelseorgan (i Skåne och Västra Götaland). Arbetsformen ska vara tydligt process- och

⁵ Botkyrka, Göteborg, Haninge, Huddinge, Malmö, Stockholm och Södertälje

resultatorienterad, och betraktas som en ständigt pågående process. Hållbarhetsperspektivet ska finnas med i hela programarbetet (Näringsdepartementet 2004).

I regionerna ska också regionala utvecklingsprogram (RUP) framarbetas, d v s en strategi för regionens långsiktiga hållbara utveckling. Av RUP ska framgå vilka åtgärder som är viktigast för att öka tillväxten, sysselsättningen och den inomregionala balansen. RUP fungerar som ett paraply för andra utvecklingsarbeten, såsom arbetet med RTP, strukturfondsprogram, länsplaner för infrastrukturområdet och program inom miljöområdet.

Stad–land

Den svenska regionala utvecklingspolitiken fokuserar tydligt på samspelet mellan stad och land men även på samspelet mellan regionerna och riket. Ett viktigt mål med den regionala utvecklingspolitiken är att förhindra splittringen mellan stad och land. (Näringsdepartementet 2001, ESPON 2004) Sveriges nationella tillväxt är beroende av att hela landet utvecklas och utnyttjar sin utvecklingspotential. På senare år har emellertid skillnaderna mellan regioner ökat, vilket måste beaktas i utformningen av insatser så att unika förhållanden lyfts fram (Näringsdepartementet 2006). Ett viktigt mål med den regionala utvecklingspolitiken är att förhindra splittringen mellan stad och land och därför måste broar byggas (Näringsdepartementet 2001).

Begreppet “lokal arbetsmarknadsregion”, LA (även kallat funktionell region), omfattar ett sammanhållet geografiskt område med ett flertal områdestyper som exempelvis glesbygd, landsbygd, skärgård, små och mellanstora städer samt storstäder. I de flesta fall råder det ett ömsesidigt beroendeförhållande mellan dessa områdestyper vilket gör att de inte är isolerade från varandra. Tätorter och gles- och landsbygd inom LA-regionerna bör vidare ses som kompletterande områden (Näringsdepartementet 2001). I en rapport från näringsdepartementet som innehåller förslag till en politik för landsbygdens utveckling (Näringsdepartementet 2003) menar utredarna att tyngdpunkten på LA-regionerna som geografisk indelningsgrund för den regionala utvecklingspolitiken gör politiken stads-/tätortsfixerad, och att landsbygdsperspektivet därmed har försvagats. Det motiverar i sig en särskild landsbygdspolitik (Näringsdepartementet 2003).

Umeåregionen

I den funktionella Umeåregionen i Västerbottens län ingår de sex kommunerna Bjurholm, Nordmaling, Robertsfors, Umeå, Vindeln och Vännäs. Regionen ligger ca 670 kilometer norr om Stockholm. Genom regionen passerar riksväg E12, som sträcker sig från Mo i Rana i Norge till Helsingfors i Finland.

Dessutom kommer Botniabanan, när den tas i drift år 2011, att ha ett flertal järnvägsstationer i både Nordmaling och Umeå kommun. Utbyggnaden av järnvägen betyder att Umeåregionen tätare knyts samman med flera städer längs Norrlandskusten, bl a Örnsköldsvik, och restiderna kommer att förkortas avsevärt. Detta har gett upphov till diskussioner om en eventuell regionförstoring. Resan mellan Umeå och Örnsköldsvik som i dag tar ca 1,5 timme kommer att ta bara hälften så lång tid (Botniabanan AB 2007), och resan mellan Stockholm och Umeå beräknas förkortas med två timmar, till 5,5 timmar. I dagsläget pendlar

6000 personer till Umeå varje dag men siffran kan komma att öka i och med utbyggnaden av Botniabanan (Allt om Umeå 2007).

Umeåregionen är en arbetsmarknads- och bostadsregion med drygt 142 000 invånare. Umeå är centralort och motor och ligger geografiskt i hjärtat av Umeåregionen. Åttio procent av regionens befolkning bor i Umeå kommun som har ca 110 200 invånare (Allt om Umeå 2007). I tätorten Umeå bor i sin tur bor drygt 70 procent av kommunens invånare vilket gör att staden befinner sig på tolfte plats i den nationella hierarkin (Alenskär 2005). Även Vännäs har haft en relativt stor inflyttning och Umeåregionen har under de senaste åren uppvisat en befolkningstillväxt – trots att befolkningen i Västerbottens län som helhet har minskat.

Näringslivets struktur

Umeåregionen utgör en viktig motor – både för länet och ur ett nationellt perspektiv då det är en av landets mest expansiva regioner (Länsstyrelsen Västerbotten 2007). Enligt tidningen Affärsvärlden är Umeåregionen en av de snabbast växande regionerna i Sverige och under de senaste 15 åren är det bara Stockholm, Göteborg och Strömstad som har haft en högre tillväxt än Umeå (Allt om Umeå 2007). Hälften av arbetstillfällena i Västerbotten län finns i Umeåregionen (Boverket 2003) och hälften av Umeåregionens arbetstillfällen återfinns inom den privata sektorn. Många arbetar även inom den kommunala sektorn som sysselsätter drygt en fjärdedel av arbetstagarna. Den kommunala sektorn är starkare representerad i kranskommunerna kring Umeå (mellan 30 och 46 procent) än i Umeå kommun (under 20 procent). Arbetstillfällena är i allmänhet koncentrerade till Umeå kommun (84 procent). Regionen har en skogsteknisk klusterbildning och är globalt ledande inom skogstekniska innovationer. IT och kommunikation är de näringar inom vilka flest nya företag startas upp men verkstadsindustrin och handeln, som har lång tradition i regionen, är fortfarande starka. Områden som har en god utvecklingspotential är bl a besöksnäringen och livsmedelssektorn (Allt om Umeå 2007).

Etableringen av Umeå universitet 1965 har haft en stor betydelse för tillväxten i såväl Umeå kommun som hela regionen. Universitetet har även bidragit till att regionens invånare är bland de högst utbildade i landet samt att antalet sysselsatta inom FoU i länet är högre än genomsnittet i riket. Så har det dock inte alltid varit: innan samarbetet inom regionen kom igång flyttade en stor del av den kompetenta arbetskraften ut från regionen efter avslutade studier eftersom de inte kunde hitta jobb. I dag är universitetet med sina ca 27 000 studenter Sveriges femte största och den tredje största arbetsgivaren i Umeå kommun (Samverkan.net 2007). Universitetet har goda kontakter i regionen och samarbetar mycket med kommunen. Under flera år har Umeå verkat för att bli den främsta studentkommunen och år 2006 utsågs Umeå till årets studentstad av Sveriges Förenade Studentkårer (SFS). Den viktigaste orsaken till utmärkelsen är just den modell för samarbete som finns mellan Umeå universitet, kommunen, studentkårerna och näringslivet (Umeå kommun).

Planer och strategier

Det regionala utvecklingsprogrammet (RUP) fungerar som ett paraply för utvecklingsarbetet och syftar till att mobilisera länets invånare, institutioner, organisationer och företag för att tillsammans skapa en hållbar samhällsutveckling i Västerbotten. Med siktet inställt på år 2013 innehåller programmet övergripande mål och en framtida strategisk inriktning för det regionala utvecklingsarbetet i länet. Västerbottens RUP tar sin utgångspunkt i den nu gällande länsstrategin 1999–2006 samt i det regionala tillväxtprogrammet 2004–2007. Den övergripande visionen för Västerbotten är att länet ska vara ledande i Nordeuropa i arbetet mot en hållbar utveckling och präglas av ett kunskapsdrivet och konkurrenskraftigt näringsliv. Länet ska vidare inrymma norra Sveriges mest attraktiva livsmiljöer med mångfald och tillgänglighet till arbete, boende, kultur, fritid, studier och omsorg. För att kunna nå målen för ökad tillväxt, sysselsättning och inomregional balans har fem insatsområden identifierats som

samtliga inkluderar miljörelaterat arbete som hållbar utveckling, flexibla arbetsformer mellan näringsliv, universitet/högskola och offentliga aktörer samt förbättrad kommunikation:

- Främjande av natur, kultur, hälsa, attraktiv bebyggelsemiljö och goda livsvillkor
- Utveckling av näringsliv och företagande för att få en ökad produktivitets- och sysselsättningstillväxt
- Kompetensutveckling och arbetskraftsförsörjning
- Tillgänglighet och infrastruktur vilket ska leda till en regionförstoring över både kommun- och länsgränser
- Internationellt samarbete och omvärldskontakter för att få en förstärkt position på den internationella arenan. Detta gäller såväl den privata som offentliga sektorn både inom och utanför EU (Länsstyrelsen Västerbotten 2007).
- Genom sin långsiktighet och sina övergripande mål ska RUP utgöra en bra grund för ett antal handlingsprogram med aktiviteter inom olika områden. Programmet ska också visa vägen för hur politiska mål på nationell nivå ska förverkligas i regionen samtidigt som det ska ange vilka insatser på nationell nivå som krävs för att regionens visioner och mål ska kunna förverkligas. Det regionala utvecklingsprogrammet kan liknas vid ett pussel där bitarna representerar olika typer av handlingsprogram som tillsammans, och i samspel med varandra, ska bidra till en hållbar utveckling i Västerbotten. I dag finns en rad samarbeten i Västerbotten, både inomregionala och gränsöverskridande. Tiokommungruppen, Umeåregionen, Trekom Norr och Region Södra Lappland är exempel på mellankommunalt samarbete inom länet.
- Akademi Norr, Regionförstoringssamarbetet med koppling mot Botnia- och Norrbotniabanan, Swedish Winter Test Region, E12 Alliansen, Biofuel Region och Georange hör till de länsöverskridande samarbetsinsatserna (Länsstyrelsen Västerbotten 2007). Nedan följer en mer utförlig beskrivning av de samarbeten där Umeåregionen är inblandad.
- Västerbottens regionala tillväxtprogram (RTP) 2004–2007 har som effektmål att förutsättningar ska skapas så att fler företag bildas och att de befintliga företagen växer. Vidare eftersträvas en ökad sysselsättningsgrad och att arbetskraften i länet ska erbjudas kontinuerlig kompetensutveckling. Områden som prioriteras är kommunikationer, forskning och innovationer, utbildning, kultur och livsmiljö. Arbetet ska ske med tydligt fokus på ekonomisk, social och ekologisk hållbarhet. (Länsstyrelsen Västerbotten 2006).
- I Västerbottens län har arbetet inom ramen för tillväxtprogrammet gett goda resultat med ett ökande antal projekt under programperioden. Projekten har även, som avsett, blivit större och medfört att länet mer än tidigare kunnat samlas kring frågor som rör den gemensamma utvecklingen. Tillväxtprogrammets upplägg med insatsområden och åtgärder ligger i linje med Mål 1-programmet men innehållet i tillväxtprogrammet är bredare. RTP-arbetet omfattar fem insatsområden: utveckling av infrastrukturen, näringslivsutveckling, kompetensutveckling och arbetskraftsförsörjning i arbetslivet, areella näringar, samt natur, kultur, livsmiljö.

RTP verkar för att de klusterbildningar som finns i länet (inom områdena sten och mineral, trä och testverksamhet) ska vidareutvecklas för att fler arbetstillfällen ska skapas och företagen växa. Tillsammans med universiteten finns det goda chanser för både högteknologiska företag och traditionella näringar att utveckla innovationssystem, varför tillväxtprogrammet framhåller universitetens roll som ett nav för klusterbildningar (Länsstyrelsen Västerbotten 2006). En effektiv infrastruktur är ett villkor för tillväxt, särskilt i ett län som Västerbotten som karaktäriseras av långa avstånd. I RTP betonas att den befintliga infrastrukturen i första hand bör effektiviseras genom förbättrade

kommunikationer. För att åstadkomma detta krävs, utöver Botniabanan, att vägnätet rustas upp.

Samarbeten

Som nämnts ovan förekommer flera samarbeten och samsamarbetsinitiativ inom Umeåregionen. Dessa är till övervägande del av informell karaktär. Bland de regionala aktörforumen finns Umeåregionen och E12-alliansen, och bland de regionala initiativen kan nämnas Ume&CO, Stad&Land, Botniabanan som tillväxtfaktor/Tillväxtalliansen, TURK och LAPP. Andra samsamarbetsprojekt som finns i regionen, och som stödjer det regionala näringslivet, är Regional Branschutveckling (RBU)⁶, BioFuel Region⁷ och Georange⁸. Vidare finns ett stort intresse för att arbeta för en gemensam regional profil och identitet. Detta görs exempelvis genom Ume&Co som bl a marknadsför regionen som en destination (Umeå kommun 2007).

I början av 1990-talet påbörjades informella samtal om att utveckla samarbetet mellan kommunerna Bjurholm, Nordmaling, Robertsfors, Umeå, Vindeln och Vännäs. Kommuncheferna kände ett behov av att kunna samtala kring regionala, nationella och internationella frågor. Bland annat ville man gemensamt försöka råda bot på kompetensflykten från regionen. År 1993 antogs en avsiktsförklaring som innebar att ett regionalt nätverk formaliserades. Avsiktsförklaringen innehåller nio gemensamma grundläggande värderingar för samarbetet, bl a deklarerar att etableringar inom regionen ska ske utan stridigheter och att utvecklingen i någon av regionens kommuner är till fördel för hela Umeåregionen (Umeå kommun 2007) och Umeåregionen 1993). Avsiktsförklaringen har inte förändrats under åren.

Det högsta organet för samarbetet i Umeåregionen är regionrådet. Där sitter kommunalråden och vice ordföranden i kommunstyrelserna från de sex ingående kommunerna. Medan regionrådet drar upp de strategiska riktlinjerna fattas alla politiska beslut i de respektive kommunerna, så i realiteten är det de folkvalda politikerna i kommunerna som bestämmer inriktningen på samarbetet (Vännäs kommun 2004). Kommunerna i regionen stödjer det regionala arbetet enligt en särskild finansieringsmodell som innebär att 15 procent av totalkostnaden delas lika mellan de ingående kommunerna och resterande 85 procent fördelas i förhållande till folkmängden (Umeå kommun 2007). Budgeten för 2005 låg på 1,5 miljoner kronor.

De viktigaste dokumenten inom det regionala samarbetet i Umeåregionen är Avsiktsförklaringen, Umeåregionens strategiska plan och Umeåregionens verksamhetsplan 2005. I den strategiska planen anges samarbetets tre målsättningar: att utveckla regionen, att nå en effektivisering i den kommunala förvaltningen och att samverkan ska vara demokratiskt förankrad (Umeåregionen 2004). Vidare innehåller förklaringen aktuella arbetsområden för regionen och åtgärder, och initiativ för arbetet preciseras. Umeåregionens samverkansmodell har uppmärksammats på nationell nivå och de regionala aktörerna anser att den fungerar väl. Syftet med modellen har varit att samtidigt som man genom gemensamma lösningar och initiativ får ner de ekonomiska kostnaderna, så förankras det regionala utvecklingsarbetet i den kommunala/lokala kontexten (Vännäs kommun 2004).

Det regionala samarbetet spänner över en mängd utvecklingsprojekt och områden, t ex miljö, IT, teknik, näringsliv, översiktplanering, skola, social omsorg, turism, kultur, bibliotek, personal, inköp/upphandling m m. Det praktiska arbetet sköts av diverse arbetsgrupper, för närvarande 15 stycken, som är anknutna till det s k regionkansliet (Vindeln kommun 2004). Medlemmarna i arbetsgrupperna är tjänstemän i kommunerna som utför merparten av det praktiska regionala arbetet i sin ordinarie tjänst. Tillsammans har aktörerna bl a etablerat en gemensam telefonväxel och en gemensam ledningsfunktion och befälsberedskap inom

⁶ Mål 1-projekt med det övergripande målet att skapa tillväxt i Umeåregionens kranskommuner.

⁷ Aktörer från samtliga samhällssektorer i Västerbotten och Västernorrlands län som samarbetar för att regionen ska bli värdeledande inom cellulosabaserade biodrivmedel.

⁸ Mål 1-projekt som bl a finansieras av kommunerna i Umeåregionen. Finansierar forskningsprojekt inom malmgeologi och yttre gruvmiljö.

räddningstjänsten. Dessutom samordnas gymnasiefrågorna och man samverkar inom miljö- och hälsoskyddsverksamheten (Vännäs kommun 2004). Även om de olika initiativ som drivs inom den funktionella Umeåregionen ofta har fler involverade aktörer än de sex samarbetande kommunerna, så är de vanligtvis utarbetade och framdrivna av Umeåregionens olika arbetsgrupper. Till exempel har Ume&Co drivits fram av det kommunala samarbetets turismgrupp och projektet LAPP av personalarbetsgruppen⁹. Gemensamt för flera samarbeten är att de syftar till att skapa utveckling och tillväxt i regionen samt att göra den kommunala planeringen mer strategisk (Boverket 2003).

Flera av de regionala aktörerna i Umeåregionen menar att deras samarbete är unikt, då inte själva varit med om att arbeta så tätt tidigare. Nätverket sägs vara väl förankrat, stabilt och präglad av ömsesidigt förtroende och en öppen dialog, och man säger sig ha suddat ut gränserna och samlat resurserna (Umeå kommun 2007). Ett alternativ till det nuvarande samarbetet hade kunnat vara ett kommunförbund. De regionala aktörerna anser dock att risken hade varit stor för att ett sådant med tiden hade börjat leva sitt eget liv. Som det är nu så tas alla beslut i konsensus i regionrådet och är väl förankrade på den kommunala planet. En nackdel med den nuvarande organisationen är att det tar tid att förankra alla beslut i de respektive kommunerna. En annan tänkbar nackdel är att kommuncheferna har en hög arbetsbelastning och måste prioritera de kommunala frågorna framför de regionala.

I en utvärdering av samarbetet framkommer att den kommunala förvaltningen på många sätt har effektiviserats sedan samarbetet började. Andra följder av samarbetet har varit att den regionala identiteten har stärkts, tankesättet hos de inblandade aktörerna har förändrats från ett lokalt till ett regionalt perspektiv och förtroendet mellan kommunerna har ökat. Trots det anses de administrativa gränserna mellan kommunerna vara ett hinder för smidig samverkan eftersom beslut måste fattas i sex olika kommuner (Umeåregionen 2005).

Konklusion

Det finns inte någon utpräglad nationell stadspolitik i Sverige, däremot finns flera olika initiativ för att stärka städernas funktion som motorer för tillväxt liksom sambandet mellan stora städer och deras omland. Det finns krav från bl a Stockholm, Göteborg och Malmö att en tydligare strategi bör utvecklas. Den nationella regionalpolitiken har som övergripande mål att skapa ekonomisk tillväxt i alla delar av landet vilket i sin tur förväntas leda till en ökad nationell tillväxt. På nationell nivå finns dokumentet "En nationell strategi för regional konkurrenskraft och sysselsättning". Det huvudsakliga instrumentet på regional nivå är den regionala utvecklingsplanen som alla län och regioner måste upprätta. De regionala utvecklingsprogrammen är allmänt hållna och fokuserar på arbetskraftsförsörjning, entreprenörskap, företagande och företagsklimat samt innovationssystem och kluster. Sveriges län och regioner är även skyldiga att ha ett regionalt tillväxtprogram. Den fysiska planeringen i Sverige är främst en uppgift för kommunerna. Alla kommuner ska enligt Plan- och bygglagen ha en översiktsplan som omfattar hela kommunen. Planen kan innehålla kommunens vision och vara dess strategiska dokument för den framtida utvecklingen. Planen visar bl a hur kommunen ser på bebyggelseutvecklingen.

Inom det regionala samarbetet i Umeåregionen är de viktigaste dokumenten Avsiktsförklaringen, Umeåregionens strategiska plan samt Umeåregionens verksamhetsplan 2005. I Umeåregionen samverkar kommunerna kring idén att det inte spelar någon roll var i regionen utvecklingen sker. Regionens strävan efter att varje kommun ska utvecklas inom sitt specifika område stödjer samarbetet mellan stad och land. Det finns dock inget explicit polycentriskt tänkande eftersom Umeå så tydligt präglar regionen genom sin storlek. Umeå ligger långt ifrån andra större städer men utbyggnaden av Botniabanan kan bidra till regionförstoring och ett tätare samarbete med Örnsköldsvik kan bli aktuellt.

⁹ Andra projekt som Umeåregionen har varit aktivt engagerade i är Bibliotek 2007, Det hållbara Robertsfors, Stad & Land, Botniabanan som tillväxtfaktor och Umeåregionens webbportal för vuxnas lärande (samtliga Mål 1-finansierade).

Referenser

Alenskär, Cathrin, kanslichef Umeåregionens regionkansli: intervju 17 januari 2005.

Allt om Umeå www.umea.nu/static/sv/474/ 2007-01-04.

Ansvarskommittén www.sou.gov.se/ansvar/ 2004-01-04.

Ansvarskommittén (2004): Sammanställning av inkomna synpunkter, Ansvarskommitténs delbetänkande – Utvecklingskraft för hållbar välfärd (SOU 2003:123), juli 2004.

Botniabanan AB www.botniabanan.se 2007-01-04.

Boverket <http://www.boverket.se/> 2007-01-30.

Boverket (2004): Hållbar utveckling av städer och tätorter i Sverige. Förslag till en strategi, juni 2004.

Boverket (2003): Stad-landsamverkan: Umeåregionen och E12-alliansen i Sektorsamorning! Exempel från mellankommunalt och regionalt samarbete inom fysisk samhällsplanering, rapport augusti 2003.

ESPON (2004): ESPON project 1.1.1, Final report, Potentials for polycentric development in Europe, Annex B, s 171-178.

Länsstyrelsen Västerbotten: Regionalt utvecklingsprogram i Västerbottens län http://www.ac.lst.se/eu_naringsliv/rup 2007-01-04.

Länsstyrelsen Västerbotten (2006): Regionalt tillväxtprogram i Västerbottens län http://www.ac.lst.se/eu_naringsliv/tillvaxtprogrammet/ 2007-01-04.

Nutek & Almi (2002): Starka regioner – för nationell tillväxt i en global ekonomi Infonr: 057-2000.

Nutek (2002): Nationell samordning för regional utveckling Infonr: 026-2003.

Näringsdepartementet (2006): En nationell strategi för regional konkurrenskraft och sysselsättning 2007-2013 www.regeringen.se/sb/d/6319/a/66377 2007-11-04.

Näringsdepartementet (2004): Målet är hållbar tillväxt. Lokala och regionala processer och samarbeten www.nrckvinnor.org/documents/DOK/doc/AAAAKGZS.pdf 2007-01-04.

Näringsdepartementet (2003): Mot en landsbygdspolitik, SOU 2003:29, april 2003, betänkande från utredningen om Glesbygdverkets roll och uppdrag inom den nya regionala utvecklingspolitiken.

Näringsdepartementet (2001): En politik för tillväxt och livskraft i hela landet (prop. 2001/02:4).

Näringsdepartementet (2000): Utgångspunkter för 2000-talets regionalpolitik SOU 2000:36.

Näringsdepartementet (1998): Utveckling och rättvisa - en politik för storstaden på 2000-talet (prop. 1997/98:165).

Regionplane- och trafikkontoret (RTK) (2003): En modern nationell storstadspolitik, Remisshandling, 5:2003, Stockholm, mars 2003.

Samverkan.net www.samverkan.net/text.asp?key=2 2007-01-04.

Umeå kommun www.umea.se 2007-01-04.

Umeåregionen (2005): Minnesanteckningar Regionalråd Umeåregionen 2005-12-01
http://www.umearegionen.se/download/18.17efefd8107e12c6b647fff14701/Minnesant_Reg_r%C3%A5d_051201+2.pdf 2007-01-26.

Umeåregionen (2005): Umeåregionens verksamhetsplan 2005
<http://www.umearegionen.se/download/18.4391f0101f44c70178000219/Verksamhetsplan+r%C3%A5r+2005+2.pdf> 2007-01-30.

Umeåregionen (2004): Umeåregionens strategiska plan
www.umearegionen.se/download/18.183d59c103826a157e80003121/Strategisk+plan_UR.pdf 2007-01-26.

Umeåregionen (1993): Avsiktsförklaringen.
www.umearegionen.se/samverkanumearegionen/omsamarbetet/bakgrund.4.d2f5f1101a6b3e70c800023161.html 2007-01-26.

Vindeln kommun <http://www.vindeln.se/> 2007-01-30.

Vindeln kommun (2004): Sammanträdesprotokoll Kommunfullmäktige 2004-04-19
www.vindeln.se/Kommunfullmaktige/Protokoll/KF040419.pdf 2007-01-30

Vännäs Kommun www.vannas.se 2007-01-04.

Vännäs Kommun (2004) Kommunal information: 2004:2 www.vannas.se/KI/2004/KI-2.pdf 2007-01-26.

NORDREGIO PUBLICATIONS

REPORTS

Northern Peripheral, Sparsely Populated Regions in the European Union and in Norway: Erik Gløersen, Alexandre Dubois, Andrew Copus and Carsten Schürmann (Nordregio Report 2006:2) 173 pp. SEK 100. ISBN 91-89332-60-1

Trans-national Practices – Systems Thinking in Policy Making. Editors: Åge Mariussen & Åke Uhlin. (Nordregio 2006) 270 pp. SEK 100. ISBN 91-89332-57-1.

Gränsfall – Platsens betydelse för omställning och utveckling i en gränsregion: Gunnel Forsberg, Gro Marit Grimsrud, Liselotte Jakobsen, Maria Jansdotter, Kari Vangsgraven Stubberud. (Nordregio 2006). SEK 100. ISBN 91-89332-59-8.

How to Make a Living in Insular Areas – Six Nordic Cases: Margareta Dahlström, Andra Aldea-Partanen, Katarina Fellman, Sigrid Hedin, Nino Javakhishvili Larsen, Hjalti Jóhannesson, Jesper Manniche, Grethe Mattland Olsen, Tage Petersen. (Nordregio Report 2006:1) 133 pp. SEK 200. ISBN 91-89332-58-X.

Implementing Sustainable Development in the Regional Development Context – A Nordic Overview: Tuija Hilding-Rydevik, Kaisa Lähteenmäki-Smith and Sofie Storbjörk. (Nordregio Report 2005:5) 116 pp. SEK 200. ISBN 91-89332-56-3.

Northern Peripheral, Sparsely Populated Regions in the European Union: Erik Gløersen, Alexandre Dubois, Andrew Copus and Carsten Schürman (Nordregio Report 2005:4) 162 pp. SEK 200. ISBN 91-89332-55-5

From Regional Development Coalitions to Commercial Innovations. Editor: Åge Mariussen. (Nordregio Report 2005:3) 106 pp. SEK 150. ISBN 91-89332-54-7

Olaf Foss and Dag Juvkam: ***Patterns of Demographic Ageing and Related Aspects in the Nordic Peripheries.*** (Nordregio Report 2005:2) 97 pp. SEK 200. ISBN 91-89332-53-9

Hanell, Tomas & Neubauer, Jörg: ***Cities of the Baltic Sea Region – Development Trends at the Turn of the Millennium.*** (Nordregio Report 2005:1) 128 pp. € 35 ISBN 91-89332-52-0

Economic Renewal and Demographic Change: An evaluation of local labour market performance in the Nordic countries. Editor Lars Olof Persson . (Nordregio Report 2004:8) 166 pp. SEK 200 ISBN 91-89332-46-6

Keith Clement, Karin Bradley and Malin Hansen: ***Environment and Sustainable Development Integration in the Nordic Structural Funds: An Appraisal of Programming Documents.*** (Nordregio Report 2004:7) 162 pp. SEK 200 ISBN 91-89332-47-4

Spatial Development Trends: Nordic Countries in a European Context. Editors Susan Brockett and Margaretha Dahlström. (Nordregio Report 2004:6) 217 pp. SEK 275 ISBN 91-89332-45-8

Hovgaard, Gestur, Eythorsson, Gretar Thor and Fellman, Katarina: ***Future Challenges to Small Municipalities : The Cases of Iceland, Faroe Islands and Åland Islands.*** (Nordregio Report 2004:5) 78 pp. SEK 100 ISBN 91-89332-44-X

Tools for Sustainable Regional Development: Experiences and Prospects. Tuija Hilding-Rydevik et al. (Nordregio Report 2004:4) 203 pp. SEK 200. ISBN 91-89332-43-1

Innovations in the Nordic Periphery. Edited by Nils Aarsæther. (Nordregio Report 2004:3) 264 pp. SEK 350. ISBN 91-89332-42-3

Planning for Sustainable Development – the practice and potential of Environmental Assessment. Proceedings from the 5th Nordic Environmental Assessment Conference...2003. Edited by Tuija Hilding- Rydevik and Asdis Hlökk Theodorsdottir (Nordregio Report 2004:2) 324 pp. SEK 325. ISBN 91-89332-36-9

Mountain areas in Europe: Analysis of mountain areas in EU Member States, acceding and other European countries. (Nordregio Report 2004:1) 271 pp. Not for sale. ISBN 91-89332-35-0

Environmental Assessment of Plans and Programs: Nordic experiences in relation to the implementation of the EU directive 2001/42/EC. Edited by Tuija Hilding-Rydevik. (Nordregio Report 2003:4) 200 pp. SEK 200

Innovations, Regions and Projects: Studies in new forms of knowledge governance. Edited by Bjørn Terje Asheim and Åge Mariussen. (Nordregio Report 2003:3) 348 pp. SEK 350

Bjarnadóttir, Hólmfríður och Bradley, Karin: ***Ny kurs för Norden – planering och hållbar utveckling.*** (Nordregio Report 2003:2) 145 s. SEK 150

Clement, Keith, Hansen, Malin and Bradley, Karin: ***Sustainable Regional Development: Learning From Nordic Experience.*** (Nordregio Report 2003:1) 121 pp. SEK 150

Restructuring the State – Regional Impacts : A Comparative Nordic Perspective. Edited by Kaisa Lähteenmäki-Smith and Lars Olof Persson. (Future Challenges and Institutional Preconditions for Regional Development Policy; Volume 5) (Nordregio Report 2002:9) 134 pp. SEK 200

Böhme, Kai: ***Nordic Echoes of European Spatial Planning:*** Discursive Integration in Practice. (Nordregio Report 2002:8) 367 pp. SEK 350

Clement, Keith & Hansen, Malin: ***Environmental Incentives for Nordic SMEs.*** (Nordregio Report 2002:7) 91 pp. SEK 100

Partnership Responses – Regional Governance in the Nordic states. Editors Anders Östhol and Bo Svensson. (Future Challenges and Institutional Preconditions for Regional Development Policy; Volume 4) (Nordregio Report 2002:6) 278 pp. SEK 280

Lähteenmäki-Smith, Kaisa: ***Regimes of regional development and growth across Nordic regions.*** (Future Challenges and Institutional Preconditions for Regional Development Policy; Volume 3) (Nordregio Report 2002:5) 50 pp. SEK 50

Bærenholdt, Jørgen Ole: ***Coping Strategies and Regional Policies – Social Capital in the Nordic Peripheries.*** (Future Challenges and Institutional Preconditions for Regional Development Policy; Volume 2) (Nordregio Report 2002:4) 52 pp. SEK 50

Nordic Perspectives on Process-Based Regional Development Policy. Editors Markku Sotarauta and Henrik Bruun (Future Challenges and Institutional Preconditions for Regional Development Policy; Volume 1) (Nordregio Report 2002:3) 275 pp. SEK 280

Hanell, Tomas, Aalbu, Hallgeir & Neubauer, Jörg: ***Regional Development in the Nordic Countries 2002.*** (Nordregio Report 2002:2) 154 pp. A4, Illustrations in colour. EUR 30

Facing ESPON. Editor Christer Bengs. (Nordregio Report 2002:1) 171 pp. SEK 200

Local labour market performance in Nordic countries. Editor Lars Olof Persson. (Nordregio Report 2001:9) 148 pp. SEK 150

Clement, Keith & Hansen, Malin: ***Sustainable regional development in the Nordic countries.*** (Nordregio Report 2001:8) 130 pp. SEK 150

Sandberg, Audun: ***Institutional Challenges for Common Property Resources in the Nordic countries.*** (Nordregio Report 2001:7) 51 pp. SEK 50

EIA, large development projects and decision-making in the Nordic countries. Editor Tuija Hilding-Rydevik. (Nordregio Report 2001:6) 239 pp. SEK 250

Polsk-svensk handbook för planeringsbegrepp – Polsko-szwedki podręcznik pojęć z zakresu planowania przestrzennego. (Nordregio Report 2001:5) 399 pp. SEK 400

Innovation and learning for competitiveness and regional growth. Editor Peter Maskell. (Nordregio Report 2001:4) 114 pp. SEK 125

Att forska om gränser. Redaktör José L. Ramírez. (Nordregio Report 2001:3) 211 pp. SEK 250

Cluster Policies – Cluster Development? A contribution to the analysis of the new learning economy. Edited by Åge Mariussen. (Nordregio Report 2001:2) 131 pp. SEK 150

A Comparative Study of Nordic EIA Systems: Similarities and Differences in National Implementation. Edited by Hólmfríður Bjarnadóttir. (Nordregio Report 2001:1) 155 pp. SEK 150

Evaluering av regionale utviklingsprogram i Norge. Åge Mariussen et al. (Nordregio Report 2000:5) 106 pp. SEK 100

Study Programme on European Spatial Planning: Conclusions and Recommendations : The full report is included on CD-ROM. (Nordregio Report 2000:4) 31 pp. SEK 100

Environmental Assessment in the Nordic Countries – Experience and prospects. Proceedings from the 3rd Nordic EIS/SEA Conference, Karlskrona, Sweden 22-23 November 1999. Edited by Holmfridur Bjarnadottir. (Nordregio Report 2000:3) 253 pp. SEK 250

Regions of the Baltic States. Marko Tiirinen et al. (Nordregio Report 2000:2) 253 pp. EUR 30

Future Challenges and Institutional Preconditions for Regional Policy. Four Scenario Reports. Edited by Ilari Karppi. (Nordregio Report 2000:1) 249 pp. SEK 250

Elling, B. ***Scenarier for Nordens Infrastrukturlandskab – Transportinfrastruktur, miljø og regional udvikling,*** Del II. (Nordregio Report 1999:6) 188 pp. SEK 200

Alanen, A., Eskelinen, H., Mønnesland, J. Susiluoto, I. & Tervo, H. (eds.) ***Structures and Prospects in Nordic Regional Economics*** (Nordregio Report 1999:5) 308 pp. SEK 250

Böhme, C. & Bengs, C. (eds.) ***From Trends to Visions. The European Spatial Development Perspective*** (Nordregio Report 1999:4) 86 pp. SEK 100

Aalbu, H., Hallin, G. & Mariussen, Å. *When Policy Regimes Meet. Structural Funds in the Nordic Countries* (Nordregio Report 1999:3) 200 pp. SEK 150

Schmidt-Thomé, K. & Bengs, C. *ESDP and Spatial Planning in the Baltic Countries* (Nordregio Report 1999:2) 80 pp. plus maps SEK 125

Hallin, G. *Avreglering och regional utveckling. Regionala konsekvenser av institutionella ändringar i Nordens kommunikationstjänster* (Nordregio Report 1999:1) 95 pp. SEK 100

Nordic Institutions and Regional Development in a Globalised World. Editor: Åge Mariussen (Nordregio Report 1998:2) 141 pp. SEK 150

The Progress of European Spatial Planning: Facing ESDP. Editors: Christer Bengs & Kai Böhme (Nordregio Report 1998:1) 90 pp. SEK 100

WORKING PAPERS

The role of urban areas in regional development – European and Nordic perspectives: Proceedings of the Nordic Working Group on Cities and Regions (Nordregio WP 2006:4) 112 s. SEK 100 .

Hanell, Thomas & Neubauer, Jörg: *Geographies of knowledge production in Europe* (Nordregio WP 2006: 3) 39 pp. SEK 100.

Lähtenmäki-Smith & Dubois, Alexandre: *Collective learning through transnational co-operation – the case of Interreg IIIB* (Nordregio WP 2006:2) 60 pp. SEK 100.

Karlsson, Agneta: *Sub-National Insular Jurisdictions as Configurations of Jurisdictional Powers and Economic Capacity. A study of Åland, The Faroe Islands and Greenland.* (Nordregio WP 2006:1). 43 pp. SEK 100

Ruotsalainen, Arto: *Review of National Strategies for Sustainable Development in the Baltic Sea Region.* (Nordregio WP 2005:4) 51 s. SEK 100

Björklund, Hanna, Damsgaard Ole og Knudsen, Jon. P.: *Nordiske prioriteringer og satsninger i Østersjøregionen.* (Nordregio WP 2005:3) 47 s. SEK 100

Integrated Multi-level Analysis of the Governance of European Space (IMAGES). Edited by Kaisa Lähtenmäki-Smith, Sara Fuller and Kai Böhme: (Nordregio WP 2005:2) 61 pages. SEK 100

Fylkeskommunenes rolle som regional utviklingsaktør og partnerskapenes funksjon i den sammenheng. (Nordregio WP 2005:1) 68 s. SEK 100

Mariussen, Åge: Nordic ICT Spaces: *A policy-oriented overview of regional ICT.* (Nordregio WP 2004:3) 50 s. SEK 50

Spiekermann, Klaus and Aalbu, Hallgeir: *Nordic Peripherality in Europe.* (Nordregio WP 2004:2) 30 pp. SEK 50

Stadspolitik i Norden – Fallstudier kring Hållbar stadsomvandling: Förtätning med kvalitet. Malin Hansen et al. (Nordregio WP 2004:1) 72 s. SEK 80

Trans-national Nordic-Scottish Co-operation: Lessons for Policy and Practice. Kai Böhme et al. (Nordregio WP 2003:3) 88 pages. SEK 100

Arbetsprogram 2004-2006. (Nordregio WP 2003:2) 26 pages. No charge

Knudsen, Jon P.: **Future challenges and institutional preconditions for regional development policy.** (Nordregio WP 2003:1) 28 pp. SEK 50

Østby, Stein: **The Local Impact of European Policy Integration – some Issues relevant to the Nordic Countries.** (Nordregio WP 2002:11) 29 pp. SEK 50

Lähteenmäki-Smith, Kaisa: **Pohjoismainen aluehallinto ja sen uudistuspaineet.** (Nordregio WP 2002:10) 58 pp. SEK 60

Spiekermann, Klaus & Neubauer, Jörg: **European Accessibility and Peripherality: Concepts, Models and Indicators.** (Nordregio WP 2002:9) 43 pp. SEK 150

Hovgaard, Gestur: **Coping Strategies and Regional Policies – Social Capital in the Nordic Peripheries – Country report Faroe Islands.** (Nordregio WP 2002:8) 32 pp. SEK 50

Lehto, Esko: **Coping Strategies and Regional Policies – Social Capital in the Nordic Peripheries – Country report Finland.** (Nordregio WP 2002:7) 38 pp. SEK 50

Lindahl, Karin Beland: **Coping Strategies and Regional Policies – Social Capital in the Nordic Peripheries – Country report Sweden.** (Nordregio WP 2002:6) 73 pp. SEK 75

Benediktsson, Karl & Skaptadóttir, Unnur Dís: **Coping Strategies and Regional Policies – Social Capital in the Nordic Peripheries – Country report Iceland.** (Nordregio WP 2002:5) 47 pp. SEK 50

Bærenholdt, Jørgen Ole: **Coping Strategies and Regional Policies – Social Capital in the Nordic Peripheries – Country report Greenland.** (Nordregio WP 2002:4) 38 pp. SEK 50

Grönqvist, Mikaela: **Partnerskap – från princip till praktik:** En jämförande studie i hur partnerskapsprincipen tolkats i praktiken i ett regionalt strukturfondsprogram i Sverige och i Finland. (Nordregio WP 2002:3) 84 pp. SEK 100.

Leeson, George W.: **The Changing Face of the Population of Europe : Geographical Distribution, Urbanization, Depopulation and International Migration.** (Nordregio WP 2002:2) 61 pp. SEK 75

Låt mångfalden blomstra! – Lokal demokrati i nordiska länder. Redaktör Ulla Herlitz. (Nordregio WP 2002:1) 59 pp. SEK 50

Nordisk turisme i et regionalt perspektiv. Redaktør Anne-Mette Hjalager. (Nordregio WP 2001:11) 172 pp. SEK 150

Lars Winther: **The Spatial Structure of the New Economy in the Nordic countries.** (Nordregio WP 2001:10) 58 pp. SEK 50

Fungerande partnerskap för regional utveckling – Erfarenheter från tre regioner i Sverige och Norge. Av Elsie Hellström... (Nordregio WP 2001:9) 43 pp. SEK 50

Roger Henning: **Regional Governance in the Nordic Capital Areas.** (Nordregio WP 2001:8) 74 pp. SEK 100.

Ex-Ante Evaluation of Baltic Sea INTERREG IIIB, Programme: Final Report. Edited by Merja Kokkonen. (Nordregio WP 2001:7) 42 pp. SEK 50.

Kokkonen, Merja & Mariussen, Åge: *Ex-Ante Evaluation of Interreg III B, North Sea Programme – Final Report*. (Nordregio WP 2001:6) 31 pp. SEK 50

Mariussen, Åge: *Milieus and innovation in the northern periphery – A Norwegian/northern benchmarking*. (Nordregio WP 2001:5) 46 pp. SEK 50

Karppi, Ilari, Kokkonen, Merja & Lähteenmäki-Smith, Kaisa: *SWOT-analysis as a basis for regional strategies*. (Nordregio WP 2001:4) 80 pp. SEK 80

Sverigestudier 1996 – 1998. En konsistent syn på den rumsliga utvecklingen? Ett uppdrag från Miljödepartementet. (Nordregio WP 2001:3) 154 pp. SEK 150

Karppi, Ilari. *Competitiveness in the Nordic Economies. Assessments and Structural Features*. (Nordregio WP 2001:2) 45 pp. SEK 50

Arbetsprogram 2001-2003. (Nordregio WP 2001:1) 31 pp. No charge

The Baltic Sea Region Yesterday, Today and Tomorrow – Main Spatial Trends. Tomas Hanell et al. (WP 2000:10) 218 pp. Illustrations in colour. SEK 300.

Regional Development Programmes and Integration of Environmental Issues - the role of Strategic Environmental Assessment Workshop proceedings edited by Tuija Hilding-Rydevik. (WP 2000:9) 63 pp. SEK 70.

Mariussen, Å., Aalbu, H. & Brandt, M. *Regional Organisations in the North* (WP 2000:8) 49 pp. SEK 50

Competitive capitals: Performance of Local Labour Markets – An International Comparison Based on Gross-stream Data (WP 2000:7) 27 pp. SEK 50

Nordregio, Ledningskonsulterna & SIR *Regionala tillväxtavtal: Utvärdering av förhandlingsprocessen i sju län och på central nivå* (WP 2000:6) 43 pp. SEK 50

Böhme, K., Lange, B. & Hansen, M.(eds.) *Property Development and Land use Planning around the Baltic Sea* (WP 2000:5) 146 pp. SEK 150

Schulman, M. *Stadspolitik och urbanforskning i Norden* (WP 2000:4) 75 pp. SEK 50

Berger, S. & Tryselius, K. *De perifera regionernas roll i de nordiska ländernas IT-strategier* (WP 2000:3) 37 pp. SEK 50

Kokkonen, M. (ed.) *The Common Potential in Northernmost Europe: Final report* (WP 2000:2) 92 pp. SEK 100

Hallin, G., Borch, O-J. & Magnusson, S. *Gemenskapsprogram (SPD) för Sveriges mål 5a Fiske – utanför Mål 6-regioner* (WP 2000:1) 63 pp. SEK 50

Mariussen, Åge: *Vurdering av Vestfold fylkeskommunes internasjonale arbeid*. (WP 1999:8) 44 pp. SEK 50

Böhme, K. & Kokkonen, M. *INTERREG IIC CADSES Interim Evaluation* (WP 1999:7) 51 pp. SEK 50

Bengs, C. *Spatial Planning in Perspective. A professional course for experienced Baltic planners 1998-1999*. Evaluation report and market survey. (WP 1999:6) 47 pp. SEK 50

Eikeland, S. *Personal Incentives in Norwegian Regional Policy* (WP 1999:5) 17 pp. No charge.

Persson, L.O., Aalbu, H., Böhme, K. & Hallin G. *C-FRAMÅT. Att välja regionala framtider för Uppsala län* (WP 1999:4) 74 pp. SEK 70

H. Aalbu *Næringspolitikken i de nordiske land* (WP 1999:3) 36 pp. SEK 50

Amcoff, J. & Hallin, G. *FoU-resurser i Fyrstad* (WP 1999:2) 19 pp. SEK 50

Ceccato, V. & Persson, L.O. *Forskning för Regional Utveckling. Svensk FoU med europeiska utblickar* (WP 1999:1) 55 pp. SEK 50

Hanell, T. *Availability of Regional Data to Estimate Economic Trends in Very Small Regions in Finland, Sweden and Denmark*. (Nordregio WP 1998:7) 30 pp. SEK 50

Hallin, G. & Larsson, S. *Företagsutveckling Fyrstad och Företagsstart Fyrstad*. (Nordregio WP 1998:6) 78 pp. SEK 70

Ruutu, K. & Johansson, M. *Division of Power and Foundation of Local Self-government in Northwest Russia and the Baltic States*. (Nordregio WP 1998:5) 121 pp. with maps and statistical overviews. SEK 200

Aalbu, H. & Bachtler, J. *Options for a Technically Feasible Performance Reserve Scheme*. (Nordregio WP 1998:4) 13 pp. No charge.

Programme 1998-2000. (Nordregio WP 1998:3) 26 pp. No charge.

Aalbu, H. *The Structural Funds as an Agent for System Change: A Mid-term Evaluation of Sweden's Objective 6 Programme*. (Nordregio WP 1998:2) 19 pp. SEK 50

Arbetsprogram 1998-2000. (Nordregio WP 1998:1) 23 pp. No charge.

To be ordered from:
Nordregio Library
P.O.Box 1658
SE-111 86 Stockholm, Sweden
library@nordregio.se
Tel: +46 8 463 54 15

Or downloaded from www.nordregio.se